

ประชุม
พระตำราบรมราชูทิศเพื่ออภิสัปปา
สมัยอยุธยา
ภาค ๑

คณะกรรมการ
จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี
สำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์จำหน่าย
เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ทางวิชาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี
ของชาวไทยสมัยอยุธยา

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

ประชุม
พระตำราบรมราชูปถัมภ์เพื่ออภิบาล
สมัยอยุธยา
ภาค ๑

~~หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา~~

คณะกรรมการ
จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี
สำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์จำหน่าย
เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ทางวิชาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี
ของชาวไทยสมัยอยุธยา

เลขที่ ๑๑ พ้อง ๒๐๐

294.317

เลขที่ ๒๖ 473๒

เลขทะเบียน ๙,๓๓,๙๐๗

คำนำ

หนังสือเรื่องนี้คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี ได้สำเนาจากเอกสารเก่า เป็นสมุดโผวเขียนตัวอักษรเฉียง และสมุดไทยขาวอักษรไทย เขียนด้วยเส้นหมึก การที่จัดพิมพ์ขึ้นก็เพื่อรักษาไว้ซึ่งเรื่องราวสำคัญอันมีค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดีมิให้สูญไป เนื่องจากสมุดเหล่านั้นชำรุดเพราะความเก่าแก่ที่มีอายุมานาน

เดิมจะพิมพ์หนังสือเรื่องนี้รวมไว้ในประชุมศิลาจารึกภาค ๓ แต่พิจารณาเห็นว่าหนังสือเรื่องนี้มิใช่เกี่ยวกับศิลาจารึก หากเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่แสดงออกซึ่งวัฒนธรรม และโบราณคดี จึงให้แยกพิมพ์เป็นเอกเทศเรียกว่า ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลับไปนาสมัย กรุงศรีอยุธยา

ต้นฉบับพระตำรา ฯ ที่นำมาจัดพิมพ์มี ๓ ฉบับ ฉบับแรกเป็นเรื่องพระตำราบรมราชูทิศ พระกลับไปนาหัวเมืองพัทลุง สักราชบ่งเป็นรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ นายมานิต วลิลโกดม ค้นพบต้นฉบับสมุดไทยขาวอักษรไทยเส้นหมึก ในหอจิรญาณ ฉบับที่ ๒ เป็นเรื่องพระตำราพระราชอุทิศพระราชทานสำหรับอาราม ณ เมืองนคร เมืองพัทลุง รัชสมัยสมเด็จพระเพทราชาธิราช ต้นฉบับอักษรไทยมีชำรุดข้อความขาดหายไปหลายแห่ง ฉบับที่ ๓ เป็นพระตำรา ฯ เช่นฉบับที่ ๒ แต่เป็นอักษรเฉียงภาษาขอมปนไทย ในการจัดพิมพ์ได้นำฉบับที่ ๒ สอดทานกับฉบับที่ ๓ ได้ข้อความที่ขาดเพราะชำรุดจากฉบับอักษรเฉียงความจึงสมบูรณ์ขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการรักษาดำเนินการเขียน จึงได้พิมพ์อักษรวิธีตามฉบับเดิม รวมทั้งทำเชิงอรรถหมายเหตุไว้ด้วย

เฉพาะพระตำรา ฯ ที่เขียนด้วยอักษรเฉียงมีภาษาขอมปนไทยกละอยู่ด้วยเป็นอันมาก จึงได้ทำคำอธิบายภาษาขอมเทียบภาษาเขมรอยู่ท้ายเรื่อง เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์และอักษรศาสตร์ ค้นหาความรู้เปรียบเทียบกันว่าภาษาขอมกับภาษาเขมรแตกต่างกันอย่างไร

พระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลับไปนา เป็นเรื่องท้องถื่นพระมหากษัตริย์ทรงพระราชูทิศพระราชทานที่ดินไร่นาอันเป็นของหลวงให้แก่พระสงฆ์แห่งพุทธศาสนา ใช้บำรุงรักษาวัดวาอาราม รวมทั้งผู้คนชายหญิงซึ่งเรียกว่าถวายข้าพระโสมสงฆ์ให้แก่วัดเป็นเด็ดขาด ใครจะล่วงละเมิดมิได้ และถวายธนะสงฆ์อันได้แก่การโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินไร่นาสาโทถวายเป็นของสงฆ์เก็บผลประโยชน์อุทิศแก่วัดใดวัดหนึ่งที่ทรงพระบรมราชูทิศนั้น นอกจากอุทิศถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่วัดวาอารามแล้ว ยังต้องมีพระเถระเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับดูแลอีกด้วย ส่วนผู้คนข้าพระโสมสงฆ์นั้น ก็ให้ไว้เพื่อเป็นผู้ปรนนิบัติพระสงฆ์และทำไร่นาเพาะปลูกพืชผลบนพื้นดินที่ทรงพระบรมราชูทิศพระ-

ราชทานเพื่อนำผลนั้นให้แก่สงฆ์และเป็นสมบัติของสงฆ์เป็นปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีวิตเพื่อจะได้บำเพ็ญ
สมณธรรม มีตักกวลในเรื่องอาหาร พวกข้าพระโยมสงฆ์ลงมาที่เรียกว่าเลขวัด มีจำนวนที่
พระราชทานนับตั้งแต่ ๒๕ กรวขึ้นไป เรียกตามภาษาราชการสมัยโบราณว่าพวกสมณกรว คือ
กนกรวของพระสงฆ์ กนจำพวกนี้ได้รับตราภูมิคุ้มห้ามเป็นสิทธิพิเศษไม่ถูกเกณฑ์เดือน เกณฑ์
ส่วย เกณฑ์รับศึก เกณฑ์เข้ารับราชการ เลขเป็นต้นเหตุให้ผู้หญิงหลบเข้าไปแอบแฝงอาศัยเพื่อ
ประโยชน์ดังกล่าว นานเข้าและมากเข้าทางราชการต้องสำรวจกันเสียคราวหนึ่ง เพื่อตรวจสอบ
ชำระจำนวนข้าพระโยมสงฆ์ที่เข้าไปอยู่อาศัยว่ามีพระกัลปนาว่าเป็นข้าพระโยมสงฆ์แท้หรือ
ปลอม เรียกกันว่า “สำรวจสมณะกรว” ถ้า “สมณะกรว” ต่อมาอาจเลื่อนเป็น “สมโนกรว” ก็ได้
เพราะการเขียนการจารยักหัวตัว ณ สูงเกินไป จนส่วนหน้ากลายเป็นสระโอ ส่วนหลังกลายเป็น
น เลขกลายรูปเป็น “สมโนกรว” สืบมา

พระบรมราชูปถัมภ์เพื่อกลัปนามิใช่แรกมีในพุทธศาสนาฝ่ายทักษิณยาน หากเกิดขึ้นทาง
พระสงฆ์ฝ่ายมหายานก่อน ซึ่งคงจะนิยมทำกันมาแต่แรก นับว่า เพื่อแข่งขันกับพราหมณาจารย์
ที่อุทิศพระกัลปนาข้าคนสำหรับดูแลปรารภเทวาลัยหรือวิหาร ที่สร้างถวายเป็นที่ประทับของ
พระเป็นเจ้าทั้งสามและเป็นที่บรรจุพระบรมศพของกษัตริย์ อันเป็นขนบประเพณีฝ่ายพราหมณ์
ต่อมาทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานได้ทำตามแบบอย่างขึ้นบ้าง และพระสงฆ์ฝ่ายทักษิณยานได้รับ
แบบกัลปนาสืบมาตั้งแต่สมัยโบราณ ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-
เจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เลิกทาส บุคคลที่เป็นข้าพระโยมสงฆ์ก็พลอยได้
สิทธิจากพระบรมราชโองการนั้น รวมทั้งทรงโปรดเกล้าฯ ให้เพิกถอนสิทธิพระกัลปนาทั้งหมด
ในปลายรัชสมัยของพระองค์ เพราะทรงพิจารณาเห็นความวิปلاศคลาดเคลื่อนในสารสำคัญของ
กัลปนา แม้เรื่องอันพื้นสมัยก็ตกแซกเข้าไว้ก็มี ดังนี้

เพื่อให้ทราบเรื่องพระบรมราชูปถัมภ์เพื่อกลัปนา ประวัติกลัปนาและประวัติอักษรเฉียง
ที่นำมาพิมพ์ว่ามีประวัติอย่างไร คณะกรรมการขอให้นายปรีดา ศรีชลาลัย รวบรวมเรื่องต่าง ๆ
ดังกล่าว ซึ่งนายปรีดา ศรีชลาลัย รวบรวมให้ ดังต่อไปนี้

“๑. การเรียกชื่อเอกสารที่ว่าด้วยพระบรมราชูปถัมภ์เพื่อกลัปนา ตามที่ปรากฏในกฎหมาย
เก่าท่านเรียกว่า “พระตำรา” ระเบียบการปิดตราสำหรับพระตำราให้ปิดตราสมุหพระอัครลักษณ์ คือ
รูปเทพดาถือจักรไว้ต้นอักษร ถ้าจะพระราชทานพระตำราออกไปสำหรับวัดในหัวเมือง หาก
เมืองนั้นสังกัดเสนาบดีกรมไหนในสามกรมได้แก่ กรมมหาดไทย กลาโหม กรมท่า กรมไศกรมหนึ่ง
ให้ปิดตราของเสนาบดีกรมนั้นไว้ปลายอักษร คำว่าปลายอักษรยังมีเรียกเป็นอย่างอื่นเท่าที่ตรวจ
พบแล้วเรียกว่า “ประจำอักษร” บ้าง “ประจำต่อ” บ้าง “พนมสก” บ้าง

พระตำราที่ว่า ออกเป็นหนังสือไทยฉบับหนึ่ง เป็นหนังสือเฉียงภาษาขอมปนไทย
ฉบับหนึ่ง หัวหน้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเขียนหนังสือเฉียงในกรมนี้ มีบรรดาศักดิ์เป็นที่ “ขุนราช”

หนังสือเขียนนั้นขอมเรียกว่า “กัมพูชาอักษร” แปลว่าอักษรกัมพูช พวกขอมมิได้เรียกตัวเองว่า
กะแมร์ แต่เรียกว่ากัมพูชตามนามเมือง เหตุที่ต้องมีฉบับอักษรเขียนภาษาขอมปนไทยกำกับ
ไว้ด้วย คงเนื่องจากประชุมแห่งสงฆ์มณฑลสมัยก่อนนั้น เป็นพระอาจารย์ขอมเมืองไทยอยู่
โดยมาก ท่านจึงให้เขียนอักษรเขียนภาษาขอมปนไทยตามถนัดของท่าน จึงถือเป็นธรรมเนียม
ปฏิบัติสืบมาในชั้นหลัง

๒. ในเรื่องนสมถรรเลาถึงประวัติการรวบรวมต้นฉบับพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลัปนา
ประวัติกลัปนา ประวัติอักษรเขียน ดังต่อไปนี้

(ก) ประวัติการรวบรวมต้นฉบับพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลัปนา พระเจ้าบรมวงศ์-
เธอ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ปรากฏนามว่า สมถรรได้รับคำสั่งเป็นอย่างข่ง ที่พระองค์ท่านทรง
พยายามสืบเสาะตามไปตามวัดต่าง ๆ มีพระสงฆ์บางรูปช่วยสืบหาจัดส่งมาถวายบ้าง แล้วโปรดให้
คัดฉบับภาษาไทยตามที่ระบุศักราชเป็นสมัยสมเด็จพระเพทราชาฉบับหนึ่ง อีกฉบับหนึ่งขึ้นต้นว่า
“วันพฤหัสบดี เดือนสิบเอ็ด ขึ้นหกค่ำ จอนักขัตราโทศก” ทั้งสองฉบับนี้โปรดให้ลงพิมพ์ใน
หนังสือเทศาภิบาล ต่อมากรมศิลปากรให้นายฉ่ำ ทองคำวรรณ คัดฉบับภาษาไทยสมัยสมเด็จพระ
เพทราชา รวมทั้งอ่านแปลฉบับอักษรเขียนที่เป็นคู่กัน ลงในวารสารศิลปากร เมื่อจะรวบรวม
จัดพิมพ์ในครั้งนั้น นายมานิต วัลลิโกดม ได้เสนอเพิ่มเข้ามารวมไว้อีกฉบับหนึ่งเป็นฉบับภาษาไทย
เขียนด้วยเส้นหมึกในสมุดไทยขาว ซึ่งเริ่มต้นว่า “วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะแม จอนักขัตรา
โทศกศักราช ๙๗๗ ”

(ข) ประวัติกลัปนา กลัปนาเป็นพิธีบุญอีกแบบหนึ่ง เข้าใจว่าเกิดขึ้นขึ้นในขณะสงฆ์
ฝ่ายมหานิกาย เพื่อแข่งขันกับฝ่ายพราหมณาจารย์ เท่าที่พบหลักฐานกล่าวถึงเรื่องนี คือจารึก
หลักที่ ๒๓ ซึ่งจัดทำขึ้นใน พ.ศ. ๑๓๑๘ จารึกนั้นเล่าว่าพระเจ้ากรุงศรีวิชัยโปรดให้พระราชสถา-
ปณะอำนวยการสร้างพระปฏิมาชัยพุทธ ซึ่งเป็นมิ่งขวัญสัญลักษณ์แห่งการเผด็จศึกทุกทิศ
พร้อมด้วยรูปพระโพธิสัตว์บิณฑบาตและพระโพธิสัตว์วัชรปาณี แต่ละองค์ประทับอยู่ในจิตย-
นิเกตะ (เจดีย์ปราสาท) องค์ละปราสาท เมื่อสร้างแล้วก็เป็ธรรมเนียมต้องพระราชทานข้าพระ
พร้อมทั้งที่ไร่นา อันจะเกิดผลบำรุงกลัปนาสถานตามสมถรร และโปรดให้มีพระเถระอยู่กำกับ
กลัปนาสถานนั้นด้วย ภายหลังพระสงฆ์ฝ่ายทักษิณยานรับสืบแบบกลัปนานั้นต่อมา โดยมีได้
เปลี่ยนแปลงคำเรียกตามภาษาสันสกฤต มาเป็นคำเรียกตามภาษามคธ

(ค) ประวัติอักษรเขียน เชื่อนิยมใช้อักษรเขียนเขียนเรื่องพระตำราบรมราชูทิศเพื่อ
กลัปนามาตั้งแต่สมัยอยุธยา ตกมาในชั้นหลังเสื่อมความนิยมลง จนหาผู้ที่สามารถอ่านฉบับที่
ทำไว้แต่ก่อนได้ยาก จึงสำนักวัดบวรนิเวศวิหาร ได้อุตสาหะจำลองรูปอักษรเขียนตามลำดับสระ
พยัญชนะพร้อมทั้งแต่งคำตัวอย่างเป็นภาษามคธคำฉันท์ปี่ธูยาวัตถ์ มีคำแปลแต่งเป็นกาพย์กำกับ
ไว้ด้วย แล้วเขียนชุบเส้นรงค์ลงในสมุดไทยดำ มีฉบับเก็บรักษาอยู่ในหอสมุดแห่งชาติจนทุกวันนี้

(๗) เมื่อปลายสมัย ร. ๕ ทรงพระกรุณาให้ประกาศเพิกถอนสิทธิที่จะพึงเรียกร้องจากพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลับนาทั้งหมด เพราะต้นฉบับพระตำราไม่ปรากฏว่ามีเหลืออยู่ ที่มีตกทอดมาเป็นแต่ฉบับคัดที่ไม่สมบูรณ์ บางฉบับมีข้อความคลาดเคลื่อนมาก ที่แต่งเติมตกแซกเรื่องพื้นสมัยก็มี

(๘) ประโยชน์ของเอกสารในเรื่องนี้ยังมีอยู่ไม่น้อย เป็นต้นว่ารูปอักษรเฉียงซึ่งไม่เคยปรากฏว่ามีในเมืองเขมรเลย ภาษาขอมปนไทยที่ใช้มาถึงสมัยสมเด็จพระเพทราชา ก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะถึงกาลอวสานเพียง ๖๘ ปีเท่านั้น จะได้เห็นว่าการขอมต่างจากคำเขมรอย่างไรบ้าง นอกจากนั้นยังจะได้พบคำไทยที่นิยมใช้ในฝ่ายวัดสมัยเก่าอีกเป็นจำนวนมาก”

การจัดพิมพ์ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลับนา สำเร็จเรียบร้อยด้วยความร่วมมือของคณะกรรมการทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นอนุกรรมการจัดทำรวม ๕ นาย คือ นายมานิต วลิตโกดม นายฉ่ำ ทองคำวรรณ พันเอก ดำเนิน เลขาภูล นายปรีดา ศรีชลาลัย และนายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ซึ่งได้พยายามจัดการจนสำเร็จเรียบร้อยตามภาระที่ได้รับมอบให้ทำสมควรขอบใจไว้ในที่แห่งนี้ อนึ่ง คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสาร ฯ ไม่อาจเว้นกล่าวได้ คือ ฯ พณ ฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีได้อนุมัติงบประมาณการจัดพิมพ์การดำเนินงานเกี่ยวกับการนี้ จนคณะกรรมการสามารถดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายที่รัฐบาลมอบหมาย นอกจากเป็นการช่วยสืบอายุข้อความจากเอกสารโบราณให้ถาวรแล้ว ยังเป็นหลักให้นักเรียน นักศึกษาผู้สนใจได้ค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดีจากเอกสารเรื่องอีกด้วย นับว่า ฯ พณ ฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้อำนวยประโยชน์แก่การศึกษาและสาธารณประโยชน์แก่ชาติไทยเป็นอันมาก คณะกรรมการจัดพิมพ์ ฯ ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านโดยทั่วกัน.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี

พระราชอุทิศในพระเมษาราช

เรื่องทีกัลปนาเมืองพัทลุง

คำนำ

ต้นฉบับหนังสือเรื่องนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ เสด็จไปตรวจราชการหัวเมือง เมื่อเดือนพฤษภาคม ร.ศ. ๑๓๑ ได้มาจากวัดเข็ญ ที่บางแก้วแขวงเมืองพัทลุง เป็นสมุดกระดาดเพลา เขียนอักษรไทยข้อเส้นดินสอดำ มีตรารูปเทวดาและตราบัวแก้วประทับเป็นสำคัญ ประทานไว้ในหอพระสมุดวชิรญาณ ต้นฉบับกับพุทธภาษาซึ่งอ้างไว้ในหนังสือนี้ เจ้าพระยาบรมราชแต่ยังเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ได้มาจากวัดเข็ญนี้ ถวายไว้ที่กรมพระดำรงฯ นานแล้ว ได้ส่งประทานมาไว้ในหอพระสมุดด้วยกัน

หนังสือเรื่องนี้ ท้องเรื่องไม่แปลกปลาตอันใด ใจความมีแต่ว่าโบราณมหาราชแต่ปางก่อนได้มีพระราชกฤษฎีกาทรงพระราชอุทิศที่ดินแก่ผู้คนกัลปนาไว้สำหรับบำรุงรักษาพระอารามในเมืองพัทลุง ที่สำคัญคือวัดเข็ญเป็นวัดโบราณที่อยู่บางแก้วนี้แห่ง ๑ วัดสทั้งพระหรือจทั้งพระ เป็นวัดโบราณคราวเดียวกัน อยู่ริมทะเล นอกแขวงอำเภอปะเหลณ์เมืองสงขลา ซึ่งครั้งนั้นเป็นแขวงเมืองพัทลุง พระครูอินทราได้ถวายพระพรแด่สมเด็จพระเพทราชา ขอให้ทรงอุปถัมภ์บำรุงวัดในเมืองพัทลุง ตามพระราชกฤษฎีกาของโบราณกษัตริย์ต่อไป ได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอนุญาตให้ตามประสงค์ ใจความในหนังสือเท่านั้นเอง แต่มีข้ออันควรผู้สอบค้นพงษาวดารจะกำหนดด้วยเรื่องนี้อยู่บ้าง ก็ตามหนังสือเก่าเป็นตำนานสทั้งพระมีเรื่องปรากฏว่า ในกาลครั้งหนึ่ง จะเป็นในแผ่นดินไรหรือศักราชเท่าใดหาได้กล่าวไว้ไม่ ว่ามีพวกแขกอยู่ตนะภาษามลายูแปลว่าผู้อยู่ปลายแหลม เห็นจะเป็นพวกชาวยะโฮอยู่ทางปลายแหลมมลายู ได้ขึ้นมาตีหัวเมืองตลอดจนพัทลุงยับเยิน พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาองค์ใดองค์หนึ่งได้โปรดให้พระสงฆ์ ซึ่งเห็นจะเป็นผู้เคยอยู่ในหัวเมืองเหล่านั้น ออกไปตั้งเกลี้ยกล่อมช่องสุ่มผู้คนให้กลับมาอยู่ ณ ที่เดิม ยกเว้นราชการแก่บุคคลที่พระสงฆ์ไปเกลี้ยกล่อมมาเหล่านี้ ไว้ให้ช่วยพระสงฆ์บำรุงพระศาสนา เป็นเหตุให้ตั้งพระราชกฤษฎีกาทักกล่าวมาแล้ว คนจำพวกนั้นเรียกว่าข้าโปรดคนทาน นี่เป็นข้อควรกำหนดอย่าง ๑

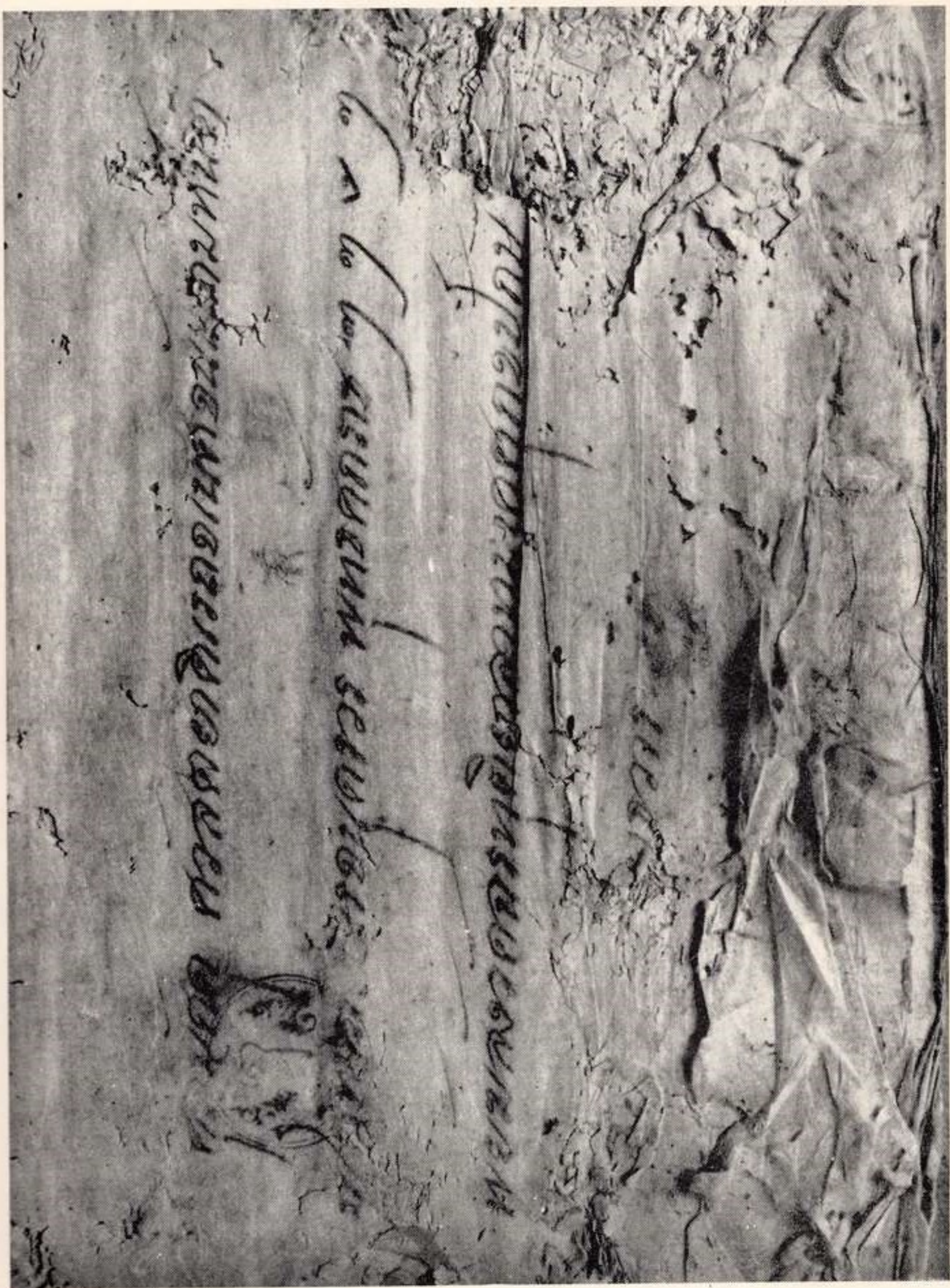
ข้อสันนิฐานอีกข้อ ๑ คือ บุคคลที่เรียกว่านายสามจอมในหนังสือนี้ จะเป็นผู้ใดทราบไม่ได้ แต่เป็นผู้มีชื่อเสียงที่ยังนับถือกันอยู่ในเมืองนครจนทุกวันนี้ มีวิหารแลพระเจดีย์ในวัดมหาธาตุกล่าวกันว่าเป็นของนายสามจอมสร้าง แต่ไล่เลียงก็ไม่ได้ความว่านายสามจอมนั้นคือใคร

เครื่องสังเวยมีอีกอย่าง ๑ เรื่องสร้อยนามพระราชกณะผู้ใหญ่ผู้พิทักษ์ที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ แต่ก็เพราะดี

อีกอย่าง ๑ ในหนังสือนี้ เหมือนกับหนังสือที่ได้มาจากเมืองนครศรีธรรมราชแลเมืองพัทลุงขึ้นเกล้า คำว่าคณะป่าแก้วใช้มาก คือ วัดนั้นคณะป่าแก้ว วัดนั้นคณะป่าแก้ว ดังนี้ทั่วไปแทบทุกแห่ง ข้อสันนิฐานเรื่องคำเรียกว่าคณะป่าแก้วนี้ แต่ก่อนมาหาอธิบายยังไม่ได้ นอกจากว่าในเมืองที่สำคัญเช่นสวรรคโลก สุโขทัย เพชรบุรี มีวัดเรียกว่าวัดป่าแก้ว ในทำเนียบสมณศักดิ์ครั้งกรุงเก่าว่าสมเด็จพระวันรัตน์สังฆราชฝ่ายใต้อยู่วัดป่าแก้ว แต่วัดชื่อป่าแก้วในกรุงเก่ายังค้นไม่พบว่าอยู่ที่ไหนจนทุกวันนี้ กรันต่อมาเมื่อได้พบหนังสือในที่ต่าง ๆ หลายแห่ง รวมข้อความประกอบกัน เห็นพอจะลงเนื้อสันนิฐานได้ในคำป่าแก้วนี้ ว่ามีมูลเหตุมาอย่างใด ตั้งต้นความปรากฏในหนังสือรามัญสมณวงศ์ ที่ได้พิมพ์แจกในงานศพพระศาสนาโสภณ แล พระธรรมราชานุวัตร ว่าเมื่อราวจุลศักราช ๘๓๘ พระภิกษุในรามัญประเทศได้ออกไปแปลงในลังกาทวีปเพื่อให้เป็นสมณวงศ์อันบริสุทธิ์ ได้แปลงในสำนักพระมหาเถระองค์หนึ่งชื่อว่าพระวันรัตนมหาเถระ พระภิกษุจากสยามประเทศ ก็ได้มีออกไปแปลงในครั้งนั้นเหมือนกัน คำว่าวันรัตน แปลเป็นภาษาไทยว่าป่าแก้ว เพราะฉะนั้นเมื่อมาแลเห็นที่ใช้ในหนังสือว่าคณะป่าแก้ว ทำให้เข้าใจว่าพวกพระสงฆ์คณะป่าแก้วนั้น คือพระสงฆ์ฝ่ายที่สืบวงศ์มาจากผู้ที่แปลงในสำนักพระวันรัตนมหาเถระในเมืองลังกา สมด้วยทำเนียบสมณศักดิ์ครั้งกรุงเก่าที่ตั้งสังฆราชฝ่ายซ้ายให้เป็นสมเด็จพระวันรัตน และว่าคณะได้ หมายความว่า นิกลาที่ขึ้นมาแต่ฝ่ายใต้ มีเมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง เป็นต้นเองคณะป่าแก้ว ถ้าเรียกตามภาษาบาฬีคงจะเรียกว่าวันรัตนวงศ์อย่างลังกาเรียกพระภิกษุสงฆ์ที่สืบเนื่องมาแต่พระอุบาลีที่ไปจากกรุงเก่าว่าอุบาลีวงศ์นั้น แต่หากมาแปลเป็นภาษาไทยเสียจึงเรียกว่าคณะป่าแก้ว ถ้าจะสันนิฐานต่อออกไปถึงชื่อวัดป่าแก้วที่มีในที่ต่าง ๆ น่าจะเป็นวัดคณะป่าแก้ว มีตัวอย่างในเมืองสุโขทัยเรียกว่าวัดไตรภูมิป่าแก้ว เปนสองชื่อควบกันอยู่โดยไม่มีมูล วัดน่าจะเป็นชื่อวัดไตรภูมิ แต่เป็นคณะป่าแก้ว จึงเรียกว่าไตรภูมิคณะป่าแก้ว สันนิฐานทางนี้ตลอดลงมาได้จนถึงที่หาวัดป่าแก้วไม่ได้ในกรุงเก่า ตามทำเนียบสมณศักดิ์ครั้งกรุงเก่าว่าสมเด็จพระอริยวงษ์สังฆราชฝ่ายขวาอยู่วัดมหาธาตุ ๆ มี แต่ว่าสมเด็จพระวันรัตนอยู่วัดป่าแล้ว วัดนั้นคงจะไม่ใช่วัดเล็ก ๆ ไปอยู่ที่ไหนจึงค้นไม่พบ วัดในกรุงเก่ามีอยู่วัด ๑ ทุกวันนี้เรียกว่าวัดใหญ่ แต่ครั้งกรุงเก่าเรียกวัดเจ้าพระยาไทย เปนวัดหลวงอันใหญ่โต แต่ไม่มีชื่อในทำเนียบ ไม่ปรากฏว่าด้วยเหตุใด จึงสันนิฐานว่า วัดเจ้าพระยาไทยนั่นเอง ชื่อที่เรียกว่าวัดป่าแล้ว ที่เห็นดังนี้เหตุด้วยชื่อเจ้าพระยาไทย คำว่าเจ้าไทยตามศัพท์เก่าแปลว่าพระภิกษุ ถ้าจะค้นศัพท์นี้ง่าย ๆ คูในหนังสือมาไล่ก็ จะพบแลหนังสืออื่นยังมีอีกหลายแห่ง เจ้าพระยาไทยน่าจะแปลว่าสังฆราช สังฆราชนอกจากสมเด็จพระอริยวงษ์ก็มีสมเด็จพระวันรัตนอีกองค์เดียว จึงเห็นว่าวัดเจ้าพระยาไทยนั่นเองคือวัดคณะ

ป่าแก้ว ยังเห็นต่อลงไปทางนี้ถึงเรื่องตำแหน่งพระครูรักษาพระมหาธาตุเมืองนคร ที่เรียกว่า พระครูกาแก้ว การาม กาชาคี กาเดิม ที่อธิบายกันว่ามาจากนกกาสีขาว สีเหลือง สีแดง สีดำ ที่ รักษาพระบรมธาตุมาแต่เดิมนั้น เห็นว่าเป็นการเดาไม่มีหลัก คำว่ากาในชื่อพระครูทั้ง ๔ องค์นี้ มาจากคำว่าลังกาเป็นแน่แท้ ไม่มีที่สงสัย ในหมายเหตุเมื่อครั้งเจ้าพระยานครยังตั้งพระครูกา ๔ ที่สนี้ ใช้น้ำ ลังกาแก้ว ลังการามเป็นพยานอยู่ วิสัยชาวนครพูด ถ้ำคำ ๒ พยางค์ มักทั้งพยางค์ นำ จึงละคำ ลัง คงเรียกแต่ว่า กา มูลเหตุเดิมของพระครูลังกา ๔ ที่สนี้ คงจะเป็นพระที่ไปแปลง มาจากลังกา อาไศรยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งรู้ไม่ได้ในเวลานี้ คงมาแตกกันออกเป็น ๔ นิกาย ต่างนิกายแย่งกันจะเป็นเจ้าของพระมหาธาตุ แลเกี่ยวกันนิกายอื่นมิให้เกี่ยวข้อง ฝ่ายอาณาจักร รำคาญ จึงได้ตัดสินให้รักษานิกายละด้าน ชื่อ ๔ นิกายนั้น ที่เรียกว่ากาแก้ว เชื่อว่าลังกาป่าแก้ว ถือพวกวันรัตนวงษ์ที่มาที่หลัง แลที่จะวิเศษกว่าพวกอื่น ตำแหน่งกาแก้วจึงนับว่าสูงกว่ากาทั้ง ๓ นอกนั้นกาเดิมคือลังกาเดิม เห็นจะเป็นพวกแปลงจากลังกาที่มาอยู่ก่อนพวกอื่น แต่ลังกาสาคี ลังการาม ยังหาหลักไม่ได้ว่ามาจากอะไร*

* จากหนังสือเทศาภิบาล เล่ม ๑๓ แผ่นที่ ๗๖ วันที่ ๑ เดือนกรกฎาคม ร.ศ. ๑๓๑ หน้า ๑๘๗

Handwritten text in a script, likely Devanagari, on aged paper. The text is arranged in several lines, with some characters appearing to be in a different script or dialect. The paper shows signs of wear, including creases and discoloration.

พระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลับมาสหสมัยสมเด็จพระเพทราชา

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
(๑) สุกมัสดุ สวัสดิยา	สุกมาสดุ สาดติยา	สุกมัสดุ สวัสดิยา
ดิเรกอนเอนันต	ดิเรกอนเอนันต	ดิเรก อเนก (น) นต
มหันตมโฬารา	มหานตมโฬารา	มหันตมโฬารา
ดิสรอนุดรพร พุทธ	ดิสรอนุดรพรพุทธ	ดิสร อนุดรพรพุทธ
ศักราช ๒๒๔๒ ^(๒)	ศักราช ๒๒๔๒	ศักราช ๒๒๔๒
พยักขมสังวัณน	ฉนำพยคขสาางวร	ปีพยักขมสังวัณนระ
ทุดิยาสาทมาศสุกข	ทุดิยาสาทมาศสุกข	ทุดิยาสาทมาศ สุกข
ปักข ทุดิย..	ปักส ทุดิยดิฐ	ปักข ทุดิยดิฐ
พุทธวาร	พุทธทวาร	พุทธวาร
ข้าพระพุทธเจ้า	ขยุมตมานตร์เนาะ	ข้าพเจ้าผู้มดำรานั้น
(พิจจรรณาคำรา) น	พิจจรรณ	พิจจรรณ
เสร็จ.....ตรา	เสร็จนุปีตรา	เสร็จ และปีดตรา
เทพดาถ้อจักร	เทพดากัณจักร	เทพดาถ้อจักร
ไว้ต้นอักษร	ทุกเค็มกำพูชากร	ไว้ต้นกัมพูชักร
ปีด ^(๓) ตราบัวแก้ว	นุปีดตราผกาชวก	และปีดตราดอกบัว
เจ้าพญาศรีธรรม	เจ้าพญาศรีธรรมมา	เจ้าพระยาศรีธรรมมา
ราชเดชชาติ	ธีราชเดชชาติ	ธีราชเดชชาติ
อามาตยานุชิต	อามาตยานุชิต	อามาตยานุชิต
พิพิตรัตนราช	พิพิททราตนราช	พิพิตรัตนราช
โกษาธิบค้อภ	โกษาธิบค้อภ	โกษาธิบค้อภ
พิริยบรากรมพาหุ	บรากรัมปะภาหุ	(พิริย) บรากรมพาหุ
ประจำอักษรแล	จุงอากรสรนุ	ปลาขอักษรและ

(๑) ฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาขอมปนไทยตลอดจนคำแปล นมจ๋า ทองคำวรรณ เป็นผู้อ่านและแปล

(๒) พุทธศักราช ๒๒๔๒ ตามเกณฑ์สอบศักราชของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นปีเถาะ ไม่ใช่ปีชวด ในที่นี้คงจะนับศักราชตามแบบลังกาสิงห์พ ก็อนับปีปัจจุบันเป็น ๑ ปี เช่น พ.ศ. ๒๕๐๘ ของลังกาสิงห์พเป็น พ.ศ. ๒๕๐๐

(๓) ตราบัวแก้วน้อยประทับกลางชนบ ส่วนที่ประจำอักษรไม่มีตราบัวแก้วประทับ

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
กลางชนบ ^(๑)	กรลาชนบ	กลางชนบ
๑ ในวันศุกร์	ดศุก	ในวันศุกร์
เดือนหก		
แรมสิบห้าค่ำ	มยดบปรำโรจ	แรมสิบห้าค่ำ
ขารสำฤทธิสก	ฉนำชาลสำฤทธิสก	ปีชาลสัมฤทธิสก
เพลาชายแล้ว ๔	เพลาชายเสร็จบวร	เพลาชายแล้วสี่
บาท จึ่งพระศรี	บาท คีนุปะศรี	บาท จึ่งพระศรี
สรรเพชญ์สัมเดจ	สรรเพชญ์เสดจ	สรรเพชญ์ สมเด็จ
พระรามาชิปดีศรี	ปะรามาชิปดีศรี	พระรามาชิปดี ศรี
สินทรบรมมหา	สินทรบรมมหา	สินทรบรมมหา
จักรพรรดิศวร	จักรพรรดิศวร	จักรพรรดิสร วร
ราชาธิราชราเมศวร	ราชาธิราชราเมศวร	ราชาธิราชราเมศวร
ธรรมิกราชเดโช	ธรรมิกมราชเดโช	ธรรมิกราชเดโช
ไชยพรมเทพา	ไชยพรมเทพา	ชัย พรหมเทพา
ดิเทพตรีภูวนา	ดิเทพตรีภูวนา	ดิเทพ ตรีภูวนา
ธิเบศโลกเชษฐ	ธิเบศโลกเชษฐ	ธิเบศ โลกเชษฐ
วิสุทธรณภูมิพุทธาง	วิสุทธรณภูมิพุทธาง	วิสุทธรณภูมิพุทธาง
กัรบรมจุลจักร	กัรบรมจุลจักร	กัรบรมจุลจักร
พรรดิษร.....มิก	พรรดิสรธรรมมิกม	พรรดิสร ธรรมมิก
ราชาธิราชอันปร	ราชาธิราชอันปร	ราชาธิราชอันประ
เสร์ดี เสดจสถิตณ	เสร์ดี เสดจกงนา	เสร์ฐ เสด็จประทับณ
ท้องพระโรง		ท้องพระโรง
พระที่นั่งบรียงก ^(๒)	ปะธิน้างบรียง	พระที่นั่งบรียงก
รัตนาศน	รัตนาช	รัตนาศน์
	ฉาปะโรง	
โดยปัสจิมมา	โดยปัสจิมมา	โดยปัสจิมมา
ภิมุข	พิมุข	ภิมุข

(๑) ชนบ คือรอยที่พับ

(๒) พระที่นั่งบรียงกรัตนาศประดิษฐานอยู่ในมุขเด็จฝ่ายตะวันตกกแห่งท้องพระโรง และฉางแห่งว่าพระที่นั่งองค์นี้ตั้งอยู่
กลางสระน้ำ

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
แลพระพิมลธรรม	กำลังวังปะบางตรา	ในวังพระบางตรา
อนันตญาณมหา	ปะพิมลธรรมม	พระพิมลธรรม
สวามีศรีสงฆบริ	อนันตญาณนมหา	อนันตญาณ มหา
นายกติปิฎกธร	สวามีศรีสงกบริ	สวามี ศรีสงฆปริ
วรคามภิรญาณ	นายกติปิฎกธร	ณายก ติปิฎกธร
สัทธรรมราชมุนี	วรคามพินญาณ	วรคามภิรญาณ
บพิตรสถิตในราม	สัทธรรมมราชมุนี	สัทธรรมราชมุนี
วาส พระนิกรม	บพิตรสถิตนาราม	บพิตร สถิตในราม
พาหุสงฆบริณายก	วาส ปะนิกรม	วาส พระนิกรม
รัตนกรวีราช	พาหุสงฆบริณายก	พาหุ สงฆปริณายก
บพิตร อธิการวัด	รัตนราชกรวีราช	รัตนราชกวี ราช
วังไชย พระธรรม	บพิตร อธิการวัด	บพิตร อธิการวัด
เจดีย์ศรีวัชรญาณ	วังไชย ปะธรรมม	วังชัย พระธรรม
โลกาจารย์ อธิการ	เจดีย์ศรีวัชรญาณ	เจดีย์ ศรีวัชรญาณ
ราชราหุลาราม	โลกาจารย์ อธิการ	โลกาจารย์ อธิการ
พระเทพเมาลี	ราชราหุลาราม	ราชราหุลาราม
ศรีสงฆบริณายก	ปะเทพเมาลี	พระเทพเมาลี
ดิลกรัตนมหา	ศรีสงฆบริณายก	ศรีสงฆปริณายก
สวามีธรรมไตร	ดิลกรัตนมหา	ดิลกรัตนมหา
โลกยโพธิโชติ	สวามีธรรมไตร	สวามี ธรรมไตร
วุฑฺ . . . มุนีอกข	โลกโพธิโชติ	โลก โพธิโชติ
สารญาณบพิตร	วุฑฺหมามุนีอกข	วุฑฺหมามุนี อกข
อธิการสมณ โกฎ	สารยานบพิตร	สารญาณบพิตร
ราม พระบรากรม	อธิการวัดสมณโกฏ	อธิการวัดสมณโกฏ
พาหุมหาสวามี	รามม ปะบรากรัม	ราม พระบรากรม
ศรีสงฆบริณายก	พาหุมหาสวามี	พาหุ มหาสวามี
ดิลกโลกาจารย์	ศรีสงฆบริณายก	ศรีสงฆปริณายก
อารีวงษ อธิการ	ดิลกโลกาจารย์	ดิลกโลกาจารย์
พระเมรุราชา	อารีวงษ อธิการ	อารีวงษ์ อธิการ
	วัดปะเมรุราชา	วัดพระเมรุราชา

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ราม เทพทกรวี่	รามม ปะเทพทกรวี่	ราม เทพทกรวี่
ศรีสงฆบรินายก	ศรีสงฆบรินายก	ศรีสงฆปริณายก
ดิลกโลกาจารย์	ดิลกโลกาจารย์	ดิลกโลกาจารย์
อธิการวัดพระราม	อธิ วัดปะรามม	อธิ (การ) วัดพระราม
พระ . . ธรรมมุนี	ปะสาทธรรมมุนี	พระสัทธรรมมุนี
กามภักฎาณ	กามพินยานน	กัมภักฎาณ
อารโขดคม	อรโขดคัมม	อารโขดคม
พรหมมัสจรรย	พรหมมาสจรรย	พรหมัสจรรย
สิริสงฆบรินายก	สิริสงฆบรินายก	ศรีสงฆปริณายก
อธิการวัดอุโบสถ	อธิการวัดอุโบสถ	อธิการวัดอุโบสถ
จักไกรยณราช	จักไกรนราช	จักรไกรนราชณ์
พระนิโครชเถร	ปะนิโครชเถร	พระนิโครชเถร
อธิการวัดบุรพา	อธิการวัดบุรพา	อธิการวัดบุรพา
ราม พระอารียทช	รามม ปะอริยทช	ราม พระอริยทชะ
อธิการวัดปราสาท	อธิการวัดปราสาท	อธิการวัดปราสาท
พระธรรมสารเถร	ปะธรรมมสารเถร	พระธรรมสารเถร
อธิการวัดจกกรม	อธิการวัดจกกรม	อธิการวัดจกกรม
แลพระสงฆ ๑๐	นุปะสงฆมยคบ	และพระสงฆ์สิบ
รูปนี้เข้าไปประชุม	รูปเนาะจุนเทาปรชู้	รูปนั้นเข้าไปประชุม
สโมษรถวายพระ	สโมสรถวายปะ	สโมสรถวายพระ
พร จำเรีญพระราช	พร จำเรีญปะราช	พร จำเรีญพระราช
ศรีสวัสดิ์ แลพระ	ศรีสวัสดิ์ นุปะ	ศรีสวัสดิ์ และพระ
เทพทกรวี่ ศรีสงฆ	เทพทกรวี่ ศรีสงฆ	เทพทกรวี่ ศรีสงฆ
บรินายกดิลก	บรินายกดิลก	ปริณายก ดิลก
โลกาจารย์ อธิการ	โลกาจารย์ อธิการ	โลกาจารย์ อธิการ
วัดพระราม ถวาย	วัดปะรามม ถวาย	วัดพระราม ถวาย
พระบรมมรรคธรรม	ปะบรมมาตถธรรมม	พระปรมมรรคธรรม
เทศนา ครั้นสำเร็จ	เทศนา ถะสำเร็จ	เทศนา ครั้นสำเร็จ
พระสัทธรรมเทศนา	ปะสาทธรรมเทศนา	พระสัทธรรมเทศนา
จึงพระนิโครชเถร	เที๊ปปะนิโครชเถร	จึงพระนิโครชเถร

Handwritten text in a script, likely Indic, on the upper portion of a manuscript page. The text is written in dark ink on aged, slightly discolored paper. It appears to be a continuous passage, possibly a chapter or a section of a larger work. The script is fluid and characteristic of historical Indic writing systems.

Handwritten text in a script, likely Indic, on the lower portion of a manuscript page. This section continues the text from the upper portion, separated by the central stamp. The script is consistent with the upper section, showing a continuous flow of the written work. The paper shows signs of wear and aging, with some discoloration and slight fraying at the edges.

ฉบับภาษาไทย

ถวายพระพรว่า
พระครูอินทร
. . . ามษากรบวร
นันทราช จุลามุ .
ศรีอุปดิษเธรคณ
ปาแก้วหัวเมือง
พัทลุง ขอพระราช
ทานให้ถวายพระพร
ด้วยตำราพระกัล
ปนาพระราชอุทิศ
ไว้แต่ก่อน สำหรับ
อารามณเมืองนคร
เมืองพัทลุง
แลเมืองอันขึ้นแก่
เมืองนครเมือง
พัทลุงอันขึ้นแก่
คณปาแก้ว
วัดเขียนวัดสทัง
หัวเมืองพัทลุง
แลตำราพระกัลปนา
พระราชอุทิศไว้
ทำรุด จขอพระ
ราชทานให้เขียน
ใหม่ ให้คงโดย
ตำราพระกัลปนา
บุรพกษัตริราช
อุทิศไว้สำหรับ
พระศาสนา จึง
มีพระราชโองการ
มานพระบันทูล

ฉบับขอมปนไทย

ถวายพระพรดา
ปะครูอินทเมาลี
ศรียานสากรบวร
นันทราชจุลามุนี้
ศรีอุปดิสเธร คณ
ปาแก้วตบวงศุก
พัทลุง สวมปะราช
ทาณถวายพระพร
ดบตทตฺรปะกัล
ปนาปะราชอุทิศ
โมกอำพีสัมทบ
อารามณศุกนกร
ศุกพาทลุง
นุศุกเถลิง
ศุกนกรศุก
พาทลุง เถลิง
คณปาแก้ว
วัดเขียนวัดสทาง
ตบวงศุกพาทลุง
นุตฺรปะกาลบปนา
ปะราชอุทิศเดิมเนาะ
ทำรุดนุสรวม
เถว็อบุณน
ถมีโสทนง
ตฺร
เดิม
โมกสัมทบ
ปะสาสนา เทียบ
มาณปะราชโองการ
มาณปะบ้านทูล

คำแปล

ถวายพระพรว่า
พระครูอินทเมาลี
ศรีญาณสากร บวร
นันทราช จุลามุนี้
ศรีอุปดิสเธร คณ
ป่าแก้ว หัวเมือง
พัทลุง ขอพระราช
ทานให้ถวายพระพร
ด้วยตำราพระกัล
ปนาพระราชอุทิศ
ไว้แต่ก่อน สำหรับ
อาราม ณ เมืองนคร
เมืองพัทลุง
และเมืองขึ้น
เมืองนคร เมือง
พัทลุง ขึ้น
คณป่าแก้ว
วัดเขียน วัดสทัง
หัวเมืองพัทลุง
และตำราพระกัลปนา
พระราชอุทิศเดิมนั้น
ชำระ และขอ
ทำบูรณะ
ใหม่ สอน
ตำรา
เดิม
ไว้สำหรับ
พระศาสนา จึง
มีพระราชโองการ
มานพระบัณฑูร

ฉบับภาษาไทย

ฉบับขอมปนไทย

คำแปล

ตำราสเหนื่อเกล้า

ดิทุลจำ

แต่ข้าเฝ้า

เหนื่อกรหม่อม

ตำราสสอเลื่อถบวง

ตำราสเหนื่อเกล้า

สั่งแก้หลวงศรี

ผด้าหลวงศรี

สั่ง (แก่) หลวงศรี

กูริปรีชญาธิราช

กูริปรีชญาธิราช

กูริปรีชญาธิราช

เสนาบดีศรีสา

เสนาบดีศรีสา

เสนาบดีศรีสา

ลักษณะให้เขียน

ลักษณะเื่อ

ลักษณะให้ทำ

พระตำราพระกัลป

ตำระปะกาลปา

ตำราพระกัลป

นาพระราชอุทิศ

ณาปะราชอุทิศโมก

นาพระราชอุทิศไว้

พระราชทานไว้

สำหรับพระศาสนา

สั้มทบปะศาสนา

สำหรับพระศาสนา

ให้คงโดย

หลงโดย

ให้คงโดย

ตำรา

เดิมปะกาลปาณา

เดิมพระกัลปนา

บรรพกษัตราธิราช

บุรรพกษัตราธิราช

บุรรพกษัตราธิราช

อุทิศเปนพระกัลป

อุทิศโมกชาปะกาล

อุทิศไว้เป็นพระกัล

นาไว้แต่ก่อน

ปาณาอำที่

ปนาแต่ก่อน

แลให้ปิดตราไว้

นุหปิดตราโมก

และให้ปิดตราไว้

เป็นค่านับแต่นั้น

ชาค่านับ (คเนาะ)

เป็นค่านับแต่นั้น

ไปเมื่อหน้า

เจียรเทา

ไปเมื่อหน้า

แลในลักษณะอักษร

ณาสารดีกา

ในสารฎีกา

ตำราพระกัลปนา

ตำระปะกาลปาณา

ตำราพระกัลปนา

บุรรพกษัตราธิราช

บุรรพกษัตราธิราช

บุรรพกษัตราธิราช

อุทิศไว้เห็นว่า

อุทิศโมกเนาะ

อุทิศไว้เห็นว่า

วันพฤหัสบดี

ดพฤหาสบดี

ณ วันพฤหัสบดี

เดือนสิบ

แซกททบท

เดือนสิบ

ขึ้นสิบค่ำ

บวชดบเกิด

ขึ้นสิบค่ำ

จอนักสัตร

จนำจอนักสัตร

ปีจอนักษัตร

โทสก จึงพระ

โทสก เทียบปะ

โทสก จึงพระ

ศรีสรรเพชญ

ศรีสรรเพชญ

ศรีสรรเพชญ์

สมเด็จพระ

สเด็จพระ

สมเด็จพระ

ฉบับภาษาไทย

ฉบับขอมปนไทย

คำแปล

บพิตร เสดจ
ในธินั่ง
สวรรคมฤตบ
โดยทักษิณ
ดุสิตมหาปราสาท
พระราชมนเทียร
ในวังพระ
บางตรา จึ่งพระศรี
กิริปรีชญาธิราช
เสนาบดีศรีสา
ลักษณ นำพุทธ
ฎีกาแถลงคำไท
ในขดาด
แผ่นหนึ่ง
บงกมทูลพระ
กรุณาแด่สัมเฒ
บรมบพิตร
โดยสารฎีกาแปล
เป็นคำพูด พุทธ
ฎีกาสัมเฒบรม
บพิตร
พระพุทธศรีสิง
บรมบพิตร ให้
ทูลพระกรุณาแด
สัมเฒบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว
ผู้ทรงทศพิศราช
ธรรม ถวายพระ
ศาสนา อาราม
ณ เมืองนครแล

บพิตรเสดจ
กงนาปะธินาง
สวรรคมรดบ
โดยทิศทักษิณ
ดุสิตมหาปราสาท
ปะราชมนเทียร
กำลังวังเฒาะปะ
บางตรา เทียบปะศรี
กิริปรีชญาธิราช
เสนาบดีศรีสา
ลักษณ นำดีกา
แถลงชาคำเสียม
เฒ่ากำลังกดาสหาย
ก้าน้ำดขหมัดมวช
บางกมทูลปะ
กรุณาดีเฒ
บรมบพิตร

ปะ (พุทธศรี) สิง
บรมบพิตร ห
ทูลปะกรุณา
ดีเฒบรมบพิตร
ปะพุทธเจาเฒาถบวง
ทรงทศพิศทราช
ธรรมมถวายปะ
ศาสนา อาราม
ศุกณกรณ

บพิตร เสด็จ
ประทับ ณ พระที่นั่ง
สวรรคมฤตบ
โดยทิศทักษิณ
ดุสิตมหาปราสาท
พระราชมนเทียร
ในวังพระ
บางตรา จึ่งพระศรี
กิริปรีชญาธิราช
เสนาบดีศรีสา
ลักษณ นำฎีกา
แถลงเป็นคำไทย
ในกระดาด
แผ่นหนึ่ง
บังคมทูลพระ
กรุณา สมเด็จ
บรมบพิตร

พระพุทธศรีสิงห์
บรมบพิตร ให้
ทูลพระกรุณา
สมเด็จพระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว
ทรงทศพิศราช
ธรรม ถวายพระ
ศาสนา อาราม
เมืองนครและ

ฉบับภาษาไทย

เมืองพัทลุง แล
เมืองอันขึ้นแก่
ถนนป่าแก้ว วัด
เขียนวัดสทัง
หัวเมืองพัทลุง
เป็นอารามสองร้อย
เก้าสิบอาราม
นั้น แลสัมเฒ่า
พระพนรัตน์ราช
แต่พระองค์นคร
ให้ทูลพระกรุณา
แต่สัมเฒ่าบรม
บพิตรพระบรม
ราชาธิราช แลให้
ตรา
พระราชโองการ
ออกไปเบิกเชิง
กุฎีสีลบาญ ข้ำ
โปรดคนทาทาน ๆ
พระกัลปนา
ออกจากขุนมน
นาย โดยบุรพ
กษัตริราชูทิศไว้
แต่ก่อนนั้นให้
กงโดยบาญชัย
นายสามจอม แล
ดำราพระราชโอง
การออกไปเบิก
เชิงกุฎีสีลบาญ
ข้ำโปรดคนทาทาน ๆ

ฉบับขอมปนไทย

ศุกพาทลิ่งนุ
ศกเถลิง
ถนนป่าแก้ว วัด
เขียนวัดสทาง
ถบวงศุกพาทลิ่ง
ชาอารามแกสเพียร
ปราบวรคบอาราม
เนาะ นุสเฒ่า
ปะพลรัตน์ราช
ดปะองค์นคร
หตุลปะกรุณา
..... บรมม
บพิตรปะบรมม
ราชาธิราชหมานปะ
ตรมาน
ปะราชองการ
เทาเบิกเชิง
กุฎีสีลบาญขุ่ม
โปรดอนักทาทาน
ปะกาลปาณา

คำแปล

เมืองพัทลุง แล
เมืองขึ้น
ถนนป่าแก้ว วัด
เขียนวัดสทัง
หัวเมืองพัทลุง
เป็นอารามสองร้อย
เก้าสิบอาราม
นั้น แลสมเฒ่า
พระพนรัตน์ราช
แต่พระองค์นคร
ให้ทูลพระกรุณา
..... บรม
บพิตร พระบรม
ราชาธิราช ให้มีพระ
ตำรา มี
พระราชโองการ
ไปเบิกเชิง
กุฎีสีลบาล ข้ำ
โปรดคนทาทาน
พระกัลปนา

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
พระกัลปนา		
อันสรัดพรัดไป	อันสัดพรัดเทา	อันซัดพรัดไป
อยู่ด้วยทุกคน	เนาตบตททุกคน	อยู่ด้วยทุกคน
มุนนายสบอเลอ ^(๑)	มุนนายสบอเลอ	มุลนายสบอะเลอ
ให้พระครูศรีสัต	หปะครูศรีสาท	ให้พระครูศรีสัต
ธรรมราชรุจีโดย	ธรรมราชรุจีโดย	ธรรมราชรุจี โดย
ตำราพระราชโองการ	ตัมปะราชองการ	ตำราพระราชโองการ
ให้ ^(๒) เล็กพระศาสนา	หบุณปะศาสนา	ให้บุณะพระศาสนา
อารามทั้งหลายนั้น	อารามมโฝงเนาะ	อารามทั้งหลายนั้น
ที่อุปรักกักพัง	นุที่อุปรักกักกาง	ที่ปรักกักพัง
แลทำมาณราย ^(๓) นั้น	นุเดวอมาณรายเนาะ	และทำมาณรายนั้น
ถวายพระราชกุศล	ถวายปะราชกุศล	ถวายพระราชกุศล
แล (ไปมิ) ^(๔) สำเร็จ	นุเทามาณสำเร็จ	และบมิสำเร็จ
แลจวนงานพระ	นุจวรงานปะ	และจวนงานพระ
ราชสงคราม เล็ก	ราชสงครามมบุณ	ราชสงคราม บุณะ
พระศาสนามิแล้ว	ปะศาสนามาณเสร็จ	พระศาสนามิแล้ว
แลมีหนังสือ	นุมาณ (ตรา)	และมีตรา
เจ้าพญารามณรงค	เจ้าพญารามมณรงค	เจ้าพระขารามณรงค
แลเจ้าพญาเมือง	นุเจ้าพญาศุก	และเจ้าพระขาเมือง
นครศรีธรรมราช	ณครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช
เจ้าขุนหลวง	เจ้าพขุนหลวง	เจ้าพ่อขุนหลวง
เจ้าเมืองพัทลุง	เจ้าศุกพาทลุง	เจ้าเมืองพัทลุง
แลยุกระบัตมา	นุยุคฆบตรโมก	และขกกระบัตรมา
ถึงเราว่า พระครู	คตเราตา ปะครู	ถึงเราว่า พระครู
มารามคณปาแก้ว	มารามคณปาแก้ว	มารามคณปะ้าแก้ว
หัวเมืองพัทลุง	ถบรงศุกพาทลุง	หัวเมืองพัทลุง

(๑) สบอเลอ = ทุกแห่ง

(๒) เล็ก = ชก (ดูเชิงอรรถหน้า ๖๓ ประกอบ)

(๓) ทำมาณราย = ถัมมันตราข (ดูเชิงอรรถหน้า ๖๓ ประกอบ)

(๔) ไปมิ = ไปมิ คือ บมิ

ฉบับภาษาไทย

ณวัดเข็ญวัดสทัง

เล็กพระศาสนา

อารามได้

๒๖

อาราม แลให้ทูล

พระกรุณาถวาย

พระราชกุศล แด

สมเด็จพระบรมบพิตร

พุทธเจ้าอยู่

หัว จึงมีพระ

บันทูลให้ทรงโดย

ตำราบายชัยเดิม

แลให้เร่งเล็กพระ

ศาสนาอันไม่มี

แล้วจงบริบูรณ์

บัดนี้ให้พระครูศรี

สัทธรรมราชรุจิ

ออกไปเล็กพระ

ศาสนา อารามวัด

มารามคณปาแก้ว

วัดเข็ญวัดสทัง

หัวเมืองพัทลุง

และอารามอันขึ้น

แก่คณะป่าแก้ว

จังหวัดในเมือง

นครแลอาราม

อยู่จังหวัดขึ้นแก่

เมืองพัทลุง

แลอันขึ้นแก่คณะ

ป่าแก้วหัวเมือง

ฉบับขอมปนไทย

ณวัดเข็ญวัดสทัง

เล็กปะศาสนา

อารามบาน

ภวคบปรัมข

อารามทูล

ปะกรุณาถวาย

ปะราชกุศลค

สเด็จพระบรมบพิตร

ปะพุทธเจาเนา

ถบวง เทียบ

บานทูลคอง

คัมพูบายชัยเดิม

นุหรงบุญปะ

ศาสนาอันเทามาณ

เสรจจงบริบูรณ์

บัดนี้ให้พระครูศรี

สัทธรรมราชรุจิ

จวณเทาบุญปะ

ศาสนาอารามวัด

มารามคณปาแก้ว

วัดเข็ญวัดสทัง

ถบวงศุกพาทลุง

นุอารามเถลิง

คณปาแก้ว

จางหวัดฉาศุก

ณครนุอาราม

เนาจางหวัดเถลิง

ศุกพาทลุง

อันเถลิงคณ

ปาแก้วถบวงศุก

คำแปล

ณ วัดเข็ญวัดสทัง

เล็กพระศาสนา

อารามได้

ขี้สืบก

อาราม ให้ทูล

พระกรุณาถวาย

พระราชกุศลแด่

สมเด็จพระบรมบพิตร

พระพุทธเจ้าอยู่

หัว จึง

บันทูลให้ทรง

ตำราและบายชัยเดิม

และให้เร่งบรรณะพระ

ศาสนาอันบมิ

แล้วจงบริบูรณ์

บัดนี้ ให้พระครูศรี

สัทธรรมราชรุจิ

ออกไปบรรณะพระ

ศาสนา อารามวัด

มารามคณะป่าแก้ว

วัดเข็ญวัดสทัง

หัวเมืองพัทลุง

และอารามขึ้น

คณะป่าแก้ว

จังหวัดในเมือง

นคร และอาราม

อยู่จังหวัดขึ้น

เมืองพัทลุง

อันขึ้นคณะ

ป่าแก้วหัวเมือง

สาคอนไปปลารามนิชรม ขกนโพพ

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

~~ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา~~

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ที่กลุ่ทอกรมราช ออกไปปลารามเทศา

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
พัทลุง อันไปมิ	พาทลุง เทามาณ	พัทลุง บมิ
สำเร็จนั้นถวาย	เสร็จเนาะถวาย	เสร็จนั้นถวาย
พระราชกุศล แล	ปะราชกุศล นุ	พระราชกุศล และ
(๑)		
นายแวงทูลจำดำรา	นายแวงทูลจำดำร	นายแวงทูลจำดำรา
พระราชโองการออก	ปะราชองการจวณ	พระราชโองการออก
ไป เบิกเชิงกุฎี(๒)	เทาเบิกกุฎี	ไปเบิก (เชิง) กุฎี
(๓)		
ศีลบ้านข้าโปรด	ศีลบ้านขุ่มโปรด	ศีลบาลข้าโปรด
คนทานๆพระ	อนักทาณปะ	คนทานพระ
กัลปนา อันมีดำรา	กาลปณา มาณดำร	กัลปนา มีดำรา
พระราชโองการ แล	ปะราชองการนุ	พระราชโองการ และ
บาญชีนายสาม	บาญชีนายสาม	บัญชีนายสาม
จอมอันศักดิ์(๔)	โจม อันศักดิ์	จอม อันศักดิ์
ไปอยู่ด้วยขุน	เทาเนาดบตทขุน	ไปอยู่ด้วยขุน
มุนนาย แลหัวปาก(๕)	มุนนายนุหัวปาก	มุลนาย และหัวปาก
ห้ำสับ		
ห้ำสับปรกนั้	ห้ำสับปรกนั้	ห้ำสับป่อนพนัก
ให้แก่พระครูศรี	หุดปะครูศรี	ให้แก่พระครูศรี
สังฆกรรมราชรุจี	สาทธรรมราชรุจี	สังฆกรรมราชรุจี
เอามาทำพระ	โยกโมกเถวี่ปะ	เอามาทำพระ
ศาสนาอารามอันขึ้น	ศาสนาอารามเถลิง	ศาสนาอารามอันขึ้น
แก่คณปาแก้ว	คณปาแก้ว	คณปะปาแก้ว
อารามวัดมาราม	อารามวัดมาราม	อารามวัดมาราม
คณปาแก้ว แล	คณปาแก้ว นุ	คณปะปาแก้ว และ
วัดเขียนวัดสทัง	วัดเขียนวัดสทาง	วัดเขียนวัดสทัง
จงแล้วถวายพระ	จงเสร็จถวายปะ	จงแล้วถวายพระ

(๑) ทูลจำ = เชิญ

(๒) เชิงกุฎี ได้แก่แถววัดสำหรับรับใช้ประจำที่ตั้นกุฎีของพระสงฆ์

(๓) คนถือศีลที่อาศัยอยู่ในวัด

(๔) ตันพรด, ศักดิ์พรด = กระจัดพรดพราษ จากบ้านเกิดเมืองนอนไปอยู่ที่อื่น

(๕) หัวปากได้แก่นายร้อย

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ราชกุศล อนึ่งขุน คชราชาขอถือเชิง	ราชกุศล อมยขุน คชราชาสรวมถือเชิง	ราชกุศล อนึ่งขุน คชราชาขอถือเชิง
(๑) กุฎีกำนันวัดเขียน	กุฎีกำนันวัดเขียร์	กุฎีกำนันวัดเขียน
วัดสทัง ว่าจะเล็ก ^(๒)	วัดสทาง ถาจเล็ก	วัดสทัง ว่าจะเล็ก
พระศาสนาอาราม นั้นมิให้ทำ	ปะศาสนาอาราม เนาะมาณหเถว็อ	พระศาสนาอาราม นั้นมิให้ทำ
(๓) มาณราช แลขุน	มาณราช นุขุน	มาณราชและขุน
มิได้เล็กพระ	มาณบานบุณปะ	มิได้บุรณะพระ
ศาสนา แลขุนคช	ศาสนา นุ	ศาสนา และ
เอากนไปทำ	โยกอนักเทาเถว็อ	เอากนไปทำ
อาดมาประโยชน์	อาดมาประโยชน์	อาดมาประโยชน์
เองแลพระศาสนา	เอง นุปะศาสนา	เอง และพระศาสนา
นั้นเป็นทำมาณ	เนาะชาเถว็อมาณ	นั้นเป็นทำมาณ
ราชแลให้เอากน	ราช หโยกอนัก	ราช ให้เอากน
เชิงกุฎีสีลบาลู ทือ	เชิงกุฎีสีลบาลู ทือ	เชิงกุฎีสีลบาล ที่
อารามทั้งสองนั้น	อารามทางเพียรเนาะ	อารามทั้งสองนั้น
ออกจากขุนคชราชา	จวนจากขุนคชราชา	ออกจากขุนคชราชา
ให้มอบแก่มหาสวามี	หโมบดมมหาสวามี	ให้มอบแก่มหาสวามี
ไชยเมาลีศรีนนท	ไชยเมาลีศรีนนท	ชัยเมาลีศรีนนท
ราชบหลัดผู้หลาน	ราชปลัดคกัณมวย	ราชปลัดผู้หลาน
พระครูอินท	ปะครูอินท	พระครูอินท
หัวเมืองพัทลุง	ถบวงศุกพาทลุง	หัวเมืองพัทลุง
แลมหาเถรเทพ	นุมหาเถรเทพ	และมหาเถรเทพ
เดิมพระเพนี้	เดิมปะเพนี้	เดิมประเพนี้
อารามทั้งสองนั้น	อารามทางเพียรเนาะ	อารามทั้งสองนั้น

(๑) กำนัน แปลว่าผู้ดูแล

(๒) เลิกพระศาสนา หมายความว่าบำรุงฟื้นฟูการพระศาสนา

(๓) ทำมาณราช เข้าใจว่าคงจะเพี้ยนมาจากธรรมเนียมราช แต่ภาษาทางบักย์ได้ออกเสียง “ทำมะราช” (เกือบตรงกับคำ ‘มลาย’ ในภาคกลาง) แปลว่า ทำอันตราข ลงแห่งว่า ทำม + อาณ + ราช = ทำตามอำเภอใจตัวเอง ทำให้เสียหยาตามอำนาจตัวเอง

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
โดยบาญชัย แล	นุบาญชัยนุ	และบัญชัยและ
ตำราพระราชโองการ	ตัมปะราชโองการ	ตำราพระราชโองการ
นั้น ไปทำพระ	เนาะ เทาเถวี่ปะ	นั้น ไปทำพระ
ศาสนาย่าให้เป็น	ศาสนากุบี่หษา	ศาสนาย่าให้เป็น
ทำมาณราย	เถวี่มาณราย	ทำมาณราย
โดยบาญชัยแล	โดยบาญชัยนุ	โดยบัญชัยและ
ตำราพระราชโองการ	ตัมปะราชโองการ	ตำราพระราชโองการ
แต่ก่อนนั้น ถวาย	อำพีเนาะ ถวาย	แต่ก่อนนั้น ถวาย
พระราชกุศล อนึ่ง	ปะราชกุศล อมย	พระราชกุศล อนึ่ง
มีตำราพระราชโองการ	มาณตัมปะราชโองการ	มีตำราพระราชโองการ
ให้ห้ามสมรสแล	หหามสมรสนุ	ให้ห้ามสมรสและ
มหาดอาษาแลเบ็ช	มหาดอาษานุขุด	มหาดอาษา และเบ็ช
พลอากรแลนา	พลอากร	พลอากร
(๑) หนัด ที่ภูมิทาน(๒)	ภนัด ที่อภู	หนัด ที่ภู (มิ)
พระกัลปนา ไว้	ปะกาลปนา โมก	พระกัลปนา ไว้
ทุกปรเพนึแล	ทุกปรเพนึนุ	ทุกประเพณี่และ
เดิมอารามทั้งปวง	เดิมอารามโฝง	เดิมอารามทั้งปวง
อันมีบาญชัยแล	มาณบาญชัยนุ	มีบัญชัยและ
ตำราพระราชโองการ	ตัมปะราชโองการ	ตำราพระราชโองการ
แต่ก่อนนั้น	อำพีเนาะ	แต่ก่อนนั้น
แลเจ้าเมืองนคร	นุเจ้าสุกณคร	และเจ้าเมืองนคร
ศรีธรรมราชนั้น	ศรีธรรมราช	ศรีธรรมราช
ให้ห้ามโดยตำรา	หหามโดยตัม	ให้ห้ามโดยตำรา
พระราชโองการนั้น	ปะราชโองการ	พระราชโองการ
แต่ปี(๓) กุณนักสัตร	คณนำกุณนักสัตร	แต่ปีกุณนักษัตร
เอกศก แลกรม	เอกศกนุกรัม	เอกศก และกรม
การมีฟังเอา	การมาณฝ้างโยก	การมีฟัง เอา
เงินเปนสวย	ปรัักชาสวย	เงินเป็นส่วย

(๑) หนัด = นาดอน นาป่า

(๒) ภูมิทาน = การให้ที่ดิน ถวายที่ดิน เป็นศัพท์เก่าของไทย

(๓) ปีกุณนักษัตร เอกศก น่าจะตรงกับ จุลศักราช ๙๖๑ หรือ จุลศักราช ๑๐๗๐

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
แลเอาเบี้ยเลี้ยง	โยกขุดเลี้ยง	เอาเบี้ยเลี้ยง
เบี้ยไร ^(๑) แก่คนเชิง	ขุดไรอนักเชิง	เบี้ยไรคนเชิง
กฤศีลบาณ ทาน	กฤศีลบาณ ทาน	กฤศีลบาล ทาน
พระกัลปนา เหนือ	ปะกาลปาณาอเลื้อ	พระกัลปนา เหนือ
ตำราพระราชโอง	ปะตัมปะราชโอง	พระตำราพระราชโอง
การนั้น แต่ปีกร	การ ฉนำกร	การ ปีกร
เอกศกมาถึง	เอกศกโมกดล	เอกศกมาถึง
ปีจอโทศก ^(๒)	ฉนำไวทโทศก ^(๓)	ปีวอกโทศก
นี้ แลให้เอาเงิน	เนาะโยกปรัก	นั้น เอาเงิน
ส่วยแลเบี้ยเลี้ยง	สวขนุขุดเลี้ยง	ส่วยและเบี้ยเลี้ยง
นั้น มาเปนอด	โมกชาอด	มาเป็นอิฐ
ปูนแลไม้จกมา	ปุรณูเชื้อจากโมก	ปูนและไม้จกมา
ทำพระศาสนา	เถวื่อปะศาสนา	ทำพระศาสนา
อารามนั้น อนึ่ง	อารามเนาะ อมย	อารามนั้น อนึ่ง
นาพนัดอากรที่	นาภนัตอากรทื่อ	นาพนัดอากรที่
ภูมิทานฯ พระ	ภูมทานปะ	ภูมิทานพระ
กัลปนา อันมี	กาลปาณา มาณ	กัลปนา มี
บาณชีนนายสาม	บาณชีนนายสาม	บัญญัตินายสาม
จอม แลตำราพระ	โจม นุดัมปะ	จอม และตำราพระ
ราชโองการ ไว้เปน	ราชโองการโมกชา	ราชโองการไว้เป็น
เขตอารามถวายพระ	เขตอารามถวายเป็น	เขตอารามถวายพระ
พุทธเจ้า แลเจ้ากู	พุทธเจานุเจ้ากู	พุทธเจ้าและเจ้ากู
สงฆแลเดิมอาราม	สงฆอาราม	สงฆอาราม
^(๔)		
ทั้งหลายสบอเลอ	โฝงสบอเลอ	ทั้งหลายสบอะเลอ
ทุกหัวเมือง แล	ทุกถบวงสกลนุ	ทุกหัวเมือง และ
เจ้าเมืองบหลัด	เจาศุกปลัด	เจ้าเมืองปลัด

(๑) เบี้ยไร หมายถึงเงินที่นอกบุญเรียไรมาได้

(๒) ปีจอโทศก น่าจะตรงกับ จุลศักราช ๕๗๒ หรือ ๑๐๕๒ น่าสังเกต ฉบับไทยกับฉบับขอม ปีแตกต่างกัน

(๓) ปีวอกโทศก น่าจะตรงกับ จุลศักราช ๕๘๒ หรือ ๑๐๕๑

(๔) สบ ตรงกับคำไทยว่า จบ แปลว่าครบ หัว, ทุก. อะเลอ เป็นคำขอม แปลว่าแห่ง, ตำบล.

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
เจ้าเมืองแลกรม	เจ้าศุคนุกรัม	เจ้าเมืองและกรม
การทั้งหลาย มิให้	การโงงมาณห	การทั้งหลาย มิให้
เอานาอากรนั้น	โยกนาอากร	เอานาอากร
เป็นอาตมาประโยชน์	ชาอาตมาประโยชน์	เป็นอาตมาประโยชน์
เองนั้น แลให้ห้าม	เองเนาะ ห้าม	เองนั้น ให้ห้าม
มิให้เอานาพนัด	มาณหโยกนาภนัด	มิให้เอานาพนัด
อากร ที่อุภูมิทาน	อากรที่อุภูมิทาน	อากร ที่อุภูมิทาน
ทานพระกัลปนา	ปะกาลปาณา	พระกัลปนา
แลให้คงโดยตำรา	หกงโดยตำ	ให้คงโดยตำรา
บุรพกษัตราอุทิศ	บุรพกษัตราอุทิศ	บุรพกษัตราอุทิศ
(ไว้แต่) ก่อนนั้น	โมกคอำพีเนาะ	ไว้แต่ก่อนนั้น
ให้เอามาเป็นไม้	หโยกโมกชาเชื้อ	ให้เอามาเป็นไม้
(แล) อิดปุนทำพระ	อิดปุนเถว้อปะ	อิดปุนทำพระ
ศาสนาอารามนั้น	ศาสนาอารามเนาะ	ศาสนาอารามนั้น
ถวายพระราชกุศล	ถวายปะราชกุศล	ถวายพระราชกุศล
อนึ่งให้ห้ามเจ้าเมือง	อมขหามเจ้าศุก	อนึ่งให้ห้ามเจ้าเมือง
แลบหลัดเจ้าเมือง	ปลัดเจ้าศุกนุ	ปลัดเจ้าเมืองและ
กรมการทั้งหลาย	กรัมการโงง	กรมการทั้งหลาย
มิให้เอาทรัพย์	มาณหทราบพข	มิให้ (เอา) ทรัพย์
มรดกเจ้ากุสงฆ	มรดกเจ้ากุสงฆ	มรดกเจ้ากุสงฆ
แลเชิงกุฎีสีลบาญ	นุเชิงกุฎีสีลบาญ	และเชิงกุฎีสีลบาล
ข้าโปรดคนทนาน ๆ	ขยุ้มโปรดคนักทาณ	ข้าโปรดคนทนาน
พระกัลปนา ที่เอา	ปะกาลปาณาโยก	พระกัลปนา เอา
มาเปน (อาตมา)	โมกชาอาตมา	มาเป็นอาตมา
ประโยชน์เองนั้น	ประโยชน์เอง	ประโยชน์เอง
แลให้ห้ามให้คงโดย	นุหามหกงโดย	และห้ามให้คงโดย
ตำราพระราชโองการ	เดิมตำระราชโองการ	เดิมตำราพระราชโองการ
ตามเดิมแลให้เอา	นุหโยก	และให้เอา
ทรัพย์นั้นมาเปน	ทราบพขโมกชา	ทรัพย์มาเป็น
ไม้แลอิดปุนเปน	เชื้ออิดปุนชา	ไม้หรือปุนเป็น

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
(๑) กรรยาปรนนิบัติ ^(๒) แก้เจ้ากุสงฆ อัน ทำอารามเล็กพระ ศาสนาถวาย (พระ) ราชกุศล บำเพ็ญโพธิ สัมภาร สัมเดจบรม บพิตรเถิงต่อ นฤพาน จึง สัมเดจบรมบพิตร มีพระบันฑุลแด พระศรีกูรีปริษณาราช เสนาบดีศรีสาธักษณ ให้ทำตำราพระราช โองการไว้จึงคำนับ และใช้นายแวง ออกไปเบิกคน เชิงกุฎีสีลบาญ ข้ำ โปรดคนทนานๆ พระ กัลปนาสำหรับอาราม และอพยบแลลูก หลาน ผู้มีบาญชัย นายสามจอม แล ตำราพระราชโองการ แต่ก่อนนั้น ให้ พระครูศรีสัตธรรม ราชรุจี ให้มาเล็ก พระศาสนาอารามกณ ปาแก้ว จังหวัด	กรรยาปรนินัด ดเจ้ากุสงฆ อ้าน เถว้ออารามบุญปะ ศาสนาถวายปะ ราชกุศลบำเพญโกธิ สัมภารสัดเจจบรม บพิตรตราบเทา ณิรพาน เท็บ สัดเจจบรมบพิตร มาณปะบานทูลดิ ปะศรีกูรีปริษณาราช เสนาบดีศรีสาธักสณ หเถว้อตฺรปะราช โองการโมกษาคำนับ นุเปรือนายแวง จวณเทาเบ็กอนัก เชิงกุฎีสีลบาญ ขยุม โปรดอนักทาณปะ กาลปณาจิมทบอาราม นุอบพยบนุกณ ดกัณ มาณบาญชัย นายสามโจม นุ ตฺรปะราชโองการ อ้าพี ห ปะครูศรีสาทธรรมม ราชรุจี หโมกเล็ก ปะศาสนาอารามกณ ปาแก้ว จางหวัด	กะยาปรนินัดิ แก้เจ้ากุสงฆ์ อัน ทำอารามบุรณะพระ ศาสนาถวายพระ ราชกุศล บำเพ็ญโพธิ สมภาร สมเด็จบรม บพิตรตราบเทา นิพพาน จึง สมเด็จบรมบพิตร มีพระบัณฑุรแด พระศรีกูรีปริษณาราช เสนาบดีศรีสาธักษณ ให้ทำตำราพระราช โองการไว้เป็นคำนับ และใช้นายแวง ออกไปเบิกคน เชิงกุฎีสีลบาล ข้ำ โปรดคนทนานพระ กัลปนาสำหรับอาราม และอพยพและลูก หลาน มีบัญชี นายสามจอม และ ตำราพระราชโองการ แต่ก่อน ให้ พระครูศรีสัตธรรม ราชรุจี ให้มาเล็ก พระศาสนาอารามกณะ ป่าแก้ว จังหวัด

(๑) กรรยา เข้าใจว่าจะเพี้ยนมาจาก กรยา แปลว่าเครื่อง ลางแห่งแปลว่า กริยา = ทำการ

(๒) ปรนนิบัติ บำรุงใกล้ชิดโดยรอบคอบ (ปรน - ตกแต่งบำรุงรักษา - นิ = รอบคอบ. บัด = ถึงใกล้ชิด)

ฉบับภาษาไทย

เมืองนครศรีธรรมราช
แลเมืองอันขึ้นแก่
เมืองนครศรีธรรมราช
ทั้งหลายนั้น

[แล] ให้เอาคนเชิง
กูฎีสี่บาญ ในอาราม
วัดเขียน [วัด] สทัง
เบิกเต็มพระเพณี่
โดยตำราเดิม

นั้น
ให้ไปเบิก เอาส่วย
แลเบ็ชคานาอากร
ที่อกรมการ

เอาแก่เชิงกูฎีสี่
บาญ ข้าโปรดคน
ทานฯ พระกัลปนา
เหนือตำราพระราช
โองการ แต่ปีกร*

เอกศกมาถึงจอ
โทสก ให้แก่พระครู
หัวเมืองมราชมณฑ
ปาแก้วแลเต็มปร
เพณี่ ในอารามวัด
เขียนวัดสทังแล
อารามอันขึ้นแก่กณ
ปาแก้ว ตามพระ
..... ให้เป็น
ไม้แลอดปุนทำ
อารามเองนั้น แล
ให้ห้ามเจ้าเมือง

ฉบับขอมปนไทย

ศุภณครศรีธรรมราช
นุศุกเถลิง
ศุภณครศรีธรรมราช
โพง

หโยกอนักเชิง
กูฎีสี่บาญ ณาอาราม
วัดเข็รวัดสทัง
เบิกเต็มปรเพณี่
โดยตำรณะ

หเทาเบิกโยกสว
นุขวัดคานาอากร
กนาคที่อกรมการ
โยกดเชิงกูฎีสี่

บาญ ขยุมอนัก
ทณปะกาลปาณา
อิเลื่อตำรปะราช
โองการคณนำกร

เอกศกโมกคณนำจอ
โทสก หปะครู
ถบวงศุภมราชมณฑ
ปาแก้วเต็มปร
เพณี่ นาอารามวัด
เข็รวัดสทังนุ
อารามเถลิงกณ
ปาแก้วโดยมาณปะ
ตำรเดิม หหา
เชื่ออดปุนเถว
อารามณะ นุ
หหามเจาศุก

คำแปล

เมืองนครศรีธรรมราช
และเมืองขึ้น
เมืองนครศรีธรรมราช
ทั้งหลาย

ให้เอาคนเชิง
กูฎีสี่บาล ในอาราม
วัดเขียนวัดสทัง
เบิกเต็มประเพณี่
โดยตำรานั้น

ให้ไปเบิกเอาส่วย
และเบ็ชคานาอากร
พนัดที่กรมการ

เอาแก่เชิงกูฎีสี่
บาล ข้า (โปรด) คน
ทานพระกัลปนา
เหนือตำราพระราช
โองการ แต่ปีกุน

เอกศกมาถึงจอ
โทสก ให้พระครู
หัวเมืองมราชมณฑ
ป่าแก้ว เต็มประ
เพณี่ในอารามวัด
เขียนวัดสทังและ
อารามขึ้นกณะ
ป่าแก้ว โดยมีพระ
ตำราเดิม ให้เป็น
ไม้อดปุนทำ
อารามนั้น และ
ให้ห้ามเจ้าเมือง

* คูเชิงอรรถข้างต้น

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
แปลหลักเจ้าเมือง	ปลัดเจ้าศุก	ปลัดเจ้าเมือง
แลกรรมการทงหลาย	นุกรมการโพง	และกรรมการทั้งหลาย
มิให้อ่านาอากร	มาณหโยกคานาอากร	มิให้อ่านาอากร
.. ภูมิทาน ๆ พระ	ที่อุภูมทาณปะ	ที่ภูมิทานพระ
กัลปนา แลให้ห้าม	กาลปณานุหาม	กัลปนา และห้าม
มิ . . เอามฤคแก่	มาณหโยกมรดก	มิให้อามรดก
เจ้ากูสงฆ เเชิงกูฎี	เจ้ากูสงกเชิงกูฎี	เจ้ากูสงฆ เเชิงกูฎี
ศีลบาญ อนึ่งให้ห้าม	ศีลบาญ อมขหาม	ศีลบาล อนึ่งให้ห้าม
มิให้อาเชิงเรือน	มาณหโยกเชิงบานทะ	มิให้อาเชิงเรือน
เชิงเรือแลงานสพ	เชิงทวกนงานสพพ	เชิงเรือ และงานสรรพ ^(๑)
[มาตรา] แลสรรพ	มาตรา สรรพพ	มาตรา สรรพ
วิไสร รง ^(๑) ถิ่นถาน	วิไสรข รางถิรถาณ	วิสัย ^(๔) รังถิ่นฐาน
บ้านเมืองสบอเลอ	บานศุกสบอเลอ	บ้านเมืองสบอะเลอ
แก่คนเชิงกูฎีศีล	อนักเชิงกูฎีศีล	(แก่) คนเชิงกูฎีศีล
บาน ข้าโปรดคน	บาญ อนัก	บาล (ข้าโปรด) คน
ทาน ๆ พระกัลปนา	ทาณปะกาลปณา	ทานพระกัลปนา
แลให้พระครูศรี	หปะครูศรี	ให้พระครูศรี
สัทธรรมราชรุจี	สัทธรรมมราชรุจี	สัทธรรมราชรุจี
เอาคนนั้นมาเล็ก	โยกอนักโมกเถว็อ	เอาคนมาทำ
พระศาสนาทั้งหลาย	ปะสาสนาโพง	พระศาสนาทั้งหลาย
อย่าให้เป็นท่ามาณ	กูปัหชาเถว็อมาน	อย่าให้เป็นท่ามาณ
ราย โดยพุทธฎีกา ^(๒)	ราย โดยสารดีกา	ราย โดยสารฎีกา
สมเด็จพระพนรัตน์	สเด็จพระพนรัตน์	สมเด็จพระพนรัตน์
ถวาย [นั้น] . มี	ถวายถือมาณ	ถวาย ที่มี
จำนวนพระราชโอง	จำนวนพระราชโอง	จำนวนพระราชโอง
การ สัมเดจบรม	การ สัมเดจบรม	การ สัมเดจบรม

(๑) รัง = แต่ง, ทำ, ตั้ง

(๒) พุทธฎีกา หมายถึงพระดำรัสของสมเด็จพระสังฆราช

(๓) งานสรรพมาตรา = งานสามัญ

(๔) งานสรรพวิสัย = งานเหนือ งานสามัญ

ฉบับภาษาไทย

ฉบับขอมปนไทย

คำแปล

บพิตร : พระราช
 บันทูล ตรัสแก่
 ออกพระศรีภริปริชญา
 ธีราชเสนาบดีศรีสา
 ลักษณ์ ให้ทำ
 พระตำราแลตรา
 พระราชโองการนี้
 ต่อน้ำออกพระ
 เสด็จสุรินทราธิบดี
 ศรีสุปราช เจ้าขุน
 หลวงมหาอำมาตยา
 ธิบดีศรีรักษาองค
 สมุหพระกลาโหม
 เจ้าขุนหลวงมหา
 เสนาธิบดีศรีองค
 รักษ์สมุหนายก
 ออกพระอินทราธิ
 ราชภักดีศรีธรรม
 ราชพระนครบาล
 ออกพระบริณายก
 รัตนราชภักดีศรี
 รัตนมนเทียรบาล
 ออกพระพลเทพ
 ราชเสนาบดีศรีไชย
 นพรัตน์เกษตรา
 ธิบดี ออกพระศรี
 [อัคร] ราชอำมาตยา
 นุชิตพิพิตรัตน
 ราชโกษาธิบดี
 ออกพระธรรมราช

บพิตรมาณปะ
 บานทูลตรัสผด้า
 ปะศรีภริปริชญา
 ธีราชเสนาบดีศรีสา
 ลักสณหเถวือ
 ตันนุตร
 ปะราชโองการเนาะ
 ไอแพนกะปะ
 เสด็จสุเรนทราธิบดี
 ศรีสุปราชเจ้าขุน
 หลวงมหาอำมาตยา
 ธิบดีศรีรักษาสองค
 สมุหปะกลาโหม
 เจ้าขุนหลวงมหา
 เสนาบดีศรีองค
 รักษสมุหนายก
 ปะอินทราธิ
 ราชภักดีศรีธรรม
 ราชปะณครบาล
 ปะบริณายก
 รัตนราชภักดีศรี
 รัตนมนเทียรบาล
 ปะพลเทพ
 ราชเสนาบดีศรีชัย
 นพพรรัตนเกสตรา
 ธิบดี ปะศรี
 อัครราชอำมาตยา
 นุชิตรพิพิททราตน
 ราชโกษาธิบดี
 ปะธรรมราช

บพิตรมีพระ
 บัณฑูร ตรัสสั่ง
 พระศรีภริปริชญา
 ธีราชเสนาบดีศรีสา
 ลักษณ์ ให้ทำ
 ตำราและตรา
 พระราชโองการนั้น
 ต่อน้ำออกพระ
 เสด็จสุเรนทราธิบดี
 ศรีสุปราช เจ้าขุน
 หลวงมหาอำมาตยา
 ธิบดีศรีรักษาองค
 สมุหพระกลาโหม
 เจ้าขุนหลวงมหา
 เสนาธิบดีศรีองค
 รักษ์สมุหนายก
 ออกพระอินทราธิ
 ราชภักดีศรีธรรม
 ราชพระนครบาล
 พระบริณายก
 รัตนราชภักดีศรี
 รัตนมนเทียรบาล
 ออกพระพลเทพ
 ราชเสนาบดีศรีชัย
 นพรัตน์เกษตรา
 ธิบดี ออกพระศรี
 อัครราชอำมาตยา
 นุชิตพิพิตรัตน
 ราชโกษาธิบดี
 พระธรรมราช

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ภักดีศรีสมุห	ภักดีศรีสมุห	ภักดี ศรีสมุห
สังการีย ออกพระ	สังการีย ปะ	สังการี พระ
ศรีพิพัทธราชโกษา	ศรีพิพัทธราชโกศา	ศรีพิพัทธราชโกษา
ธิบดี		
พขุนสุเรนทรเทพ	พขุนสุเรนทรเทพ	พ่อกุณสุเรนทรเทพ
เสนาบดีศรีกาลสมุด ^(๑)	เสนาบดีศรีกรลาสุมุท	เสนาบดี ศรีกรลาสุมุด
สมุหพระดำรวจ	สมุหปะดำรวจ	สมุหพระดำรวจ
พขุนสุรินทรราช	พขุนสุรินทรราช	พ่อกุณสุรินทรราช
เสนาบดีศรีเทพ	เสนาบดีศรีเทพ	เสนาบดี ศรีเทพ
ณราชสมุหพระ	นราชสมุหปะ	นราชณ์ สมุหพระ
ดำรวจ พขุนธร	ดำรวจ พขุนธร	ดำรวจ พ่อกุณธร
เนนทรเทพพระ	เนนทรเทพปะ	เนนทรเทพพระ
ดำรวจ พขุนเท	ดำรวจ พขุนเท	ดำรวจ พ่อกุณเท
เพนทรเทพพระ	เพนทรเทพปะ	เพนทรเทพพระ
ดำรวจ พขุน [พิศ]	ดำรวจ พขุนภิส	ดำรวจ พ่อกุณพิษ
นุเทพพระดำรวจ	นุเทพปะดำรวจ	ณเทพพระดำรวจ
พขุนภาสุเทพ	พขุนภาสุเทพ	พ่อกุณพาสุเทพ
สมุหพระดำรวจ	สมุหปะดำรวจ	สมุหพระดำรวจ
พขุนมหามนตรี	พขุนมหามนตรี	พ่อกุณมหามนตรี
ศรีอกรักษ์สมุหพระ	ศรีอกรักษ์สมุหปะ	ศรีอกรักษ์สมุหพระ
ดำรวจ พขุนมหา	ดำรวจ พขุนมหา	ดำรวจ พ่อกุณมหา
^(๒) เทพเสภกษัตริย์พระ	เทพเสพสัাত্রปะ	เทพเสพ (ก) ษัตริย์พระ
ดำรวจ พขุนมงคล	ดำรวจ พขุนมงคล	ดำรวจ พ่อกุณมงคล
รัตนราชมนตรศรี	รัตนมนตรศรี	รัตนมนตรศรี
สมุหพระสรรพาการ	สมุหสรรพาการ	สมุหสรรพาการ
พขุนอินทรมนตรี	พขุนอินทรมนตรี	พ่อกุณอินทรมนตรี
ศรี . . ทรกุมารสมุห	ศรีจันทรกุมารสมุห	ศรีจันทรกุมารสมุห

(๑) กาลสมุด = สมุดคำ เป็นสมุดสีดำถือเข้าเฝ้า และจดเหตุการณ์ต่าง ๆ

(๒) เสพ เข้าใจว่าตรงกับคำว่า เซบ ในลัทธิเทพเจ้าของอียิปต์ เทียบตรงกับเทพในศาสนาพราหมณ์ และนางแห่งแปล
เสพกษัตริย์ : ภักดีต่อกษัตริย์ก็มี

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
พระสรรพากร	สรรพากร	สรรพากร
พขุนอินทราทิตย	พขุนอินทราทิตย	พ่อขุนอินทราทิตย
พิพิทรักษาสุมุห	พิพิทรักษาสุมุห	พิพิทรักษาสุมุห
พระสนม พขุน	ปะสนัม พขุน	พระสนม พ่อขุน
จันทราทิพ	จันทราริบดี	จันทราริบดี
พิพิทรักษาสุมุห	พิพิทรักษาสุมุห	พิพิทรักษาสุมุห
พระสนม	ปะสนัม	พระสนม
หัวหมื่นหัวพัน	เจรีนหัวหมื่นหัวพัน	หัวหมื่นหัวพัน
(๑) นายแวงกรมแดง	นายแวงกุ่มแดง	นายแวงกรมแดง
(๒) นักมุขทั้งหลาย	อนักมุขโขง	นักมุขทั้งหลาย
นั่งในวันเดียว	เนากาลจำบำเรอ	เฝ้าอยู่
นั้น	อานเลื้อเมาะบ้ำณส้ม	ในที่นั้นพร้อมกัน
มีบังกับออกพระ	(๓) มาณบางคามมปะ	มีบังกับออกพระ
ศรีภูมิปรัชญาราช	ศรีภูมิปรัชญาราช	ศรีภูมิปรัชญาราช
เสนาบดีศรีสาลักษณ์	เสนาบดีศรีสาลักษณ์	เสนาบดีศรีสาลักษณ์
ให้กรมแดงศรียศ	หกรัมปรแดงศรียศ	ให้กรมประแดงศรียศ (๔)
นายราชกันดำรา	นายราชก้านดำ	นายราชกันดำรา
ให้ทำดำราพระราช	หเถวี่ดัมปะราช	ให้ทำดำราพระราช
โองการสัมเดจบรม	โองการสัเดจบรมม	โองการสมเด็จบรม
บพิตร ใช้นาย	บพิตรเปรือนาย	บพิตร ใช้นาย
แวงออกไปเบิก	แวงจวนเทาเบิก	แวงออกไปเบิก
เชิงกุฎีสีลบาญ	เชิงกุฎีสีลบาญ	เชิงกุฎีสีลบาล
เข้าไปรดกนทาน ๆ	ขยุมโปรดทาน	เข้าไปรด (กน) ทาน
พระกัลปนาทุก	ปะกาลปนาทุก	พระกัลปนาทุก
อาราม แลลูกหลาน	อารามนุกรดก้าน	อาราม และลูกหลาน

(๑) กรมแดง เข้าใจว่าเลื่อนมาจาก กุ่มแดง พบในกฎหมายเก่าเขียนเป็น กุ่มดแดง ส่วนในฉบับภาษาขอมปนไทยนี้เขียนเป็น กุ่มแดง

(๒) นักมุข = หัวหน้า หรือ หัวปาก

(๓) มม ควรเป็น บ

(๔) ประแดง : คำเกี่ยวกับกรมแดง

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
แฉอพยบอันมี	นุอพยบ	และอพยพ (อันมี)
บาญชีนายสาม	บาญชีนายสาม	บัญชีนายสาม
จอม แลตำราพระ	โจม นุตร์ปะ	จอม และตำราพระ
ราชโองการซึ่ง ^(๑) พระ	ราชโองการปะ	ราชโองการพระ
ราชอุทิศไว้แต่ก่อน	ราชอุทิสโมกอำพี	ราชอุทิสไว้แต่ก่อน
นั้น	เนาะ	นั้น
อันสดปรัดไปอยู่		
ด้วยลูกขุนมนุนาย		
นั้น		
ให้พระครูศรีสัทธรรม	หปะครูศรีสัทธรรมม	ให้พระครูศรีสัทธรรม
ราชรุจี ใช้ให้เล็ก	ราชรุจีเปรี้อเหล็ก	ราชรุจี ใช้ให้เล็ก
พระศาสนาอาราม	ปะศาสนาอาราม	พระศาสนาอาราม
วัดมารามคณปา	วัดมารามคณปา	วัดมารามคณปะ ^(๒)
แก้ววัดเข็ญวัด	แก้ว วัดเข็ญวัด	แก้ว วัดเข็ญวัด
สทั้งในเมืองพัท	สทั้งณาสุกพาตท	สทั้งในเมืองพัท
ลุง แลอารามอัน	ลูงนุอาราม	ลุง และอาราม
ขึ้นแก่คณปาแก้ว	เถลึงคณปาแก้ว	ขึ้นคณปะปาแก้ว
ในเมืองนครศรี	ณาสุกณครศรี	ในเมืองนครศรี
ธรรมราช แลอาราม	ธรรมมราชนุอาราม	ธรรมราช และอาราม
อันขึ้นแก่คณปา	เถลึงคณปา	ขึ้นคณปะปา
แก้ว จังหวัดใน	แก้ว จางหวัดฉา	แก้ว จังหวัดใน
เมืองพัทลุง แล	ศุกพาตทลูงนุ	เมืองพัทลุง และ
ให้เอาเชิงกุฎีศีล	หโยกเชิงกุฎีศีล	ให้เอาเชิงกุฎีศีล
บาญ ทานๆพระ	บาญทาณปะ	บาล ทานพระ
กลัปนา สำหรับ	กาลปณาจัมทบ	กลัปนาสำหรับ
วัดมาราม	อารามวัดมาราม	อารามวัดมาราม
คณปาแก้ว วัดเข็ญ	คณปาแก้ววัดเข็ญ	คณปะปาแก้ว วัดเข็ญ
วัดสทั้งนั้นเบ็ก	วัดสทางเบ็ก	วัดสทั้ง เบ็ก ^(๓)

(๑) ซึ่ง = ซึ่ง

(๒) ป้าแก้ว = เป็นพระภิกษุอยู่วัดห่างหมู่บ้าน เรียกอรัญวารี ตรงข้ามกับ กามวาสี เป็นพระภิกษุอยู่วัดใกล้บ้าน

(๓) เบ็กเดิม = คัดเอาตั้งแต่เดิมที

Handwritten text in a script, likely Indic, with a large circular stamp or seal in the center.

Handwritten text in a script, likely Indic, continuing from the top page.

ฉบับภาษาไทย

เดิมพระเพณีสืบ
 บาล ให้เล็กพระ
 ศาสนาวัดนั้น
 มีให้เป็นท่ามาณ
 ราช แลให้เรียก
 เอาส่วยอากรแล
 เบี้ยพวกราชอากร
 อันกรมการเอา
 แก่ชาวเชิงภูมิล
 บาล ข้าโปรดคน
 [ทานฯ] พระ
 กัลปนา เหนือตำรา
 พระราชโองการ
 แต่ปีกรเอกศก
 มาต่อทางจอ
 นักสัตรโท [ศ] ก
 แลให้พระครูหัว
 เมือง แลเดิมปร
 เณรแล . ๐ งท้อ
 อารามนั้น เอาเป็น
 ไม้แลจากอดิปน
 ทำอารามเองนั้น
 แลให้ห้ามพญาเจ้า
 เมืองแล . . ลัดเจ้า
 เมืองแลกรมการ
 มีให้อาพาภนา
 อากร ที่ภูมิตานฯ
 พระกัลปนา อนึ่ง
 ให้ห้ามแก่เจ้าเมือง
 แลบลัดเจ้าเมือง

ฉบับขอมปนไทย

เดิมปะเกณีสืบ
 บาล หลว้อปะ
 ศาสนาอารามเนาะ
 มาณหชาเลว้อมาน
 ราช นุห
 โยทสวอากรนุ
 ขวดภวกราอากร
 อำนกรมการโยท
 ภูคีสืบ
 บาล ขยุมโปรดอนัก
 ทาณปะ
 กาลปาณาอิลือตัม
 ปะราชโองการ
 ฉนำกรเอกศก
 โมกคตฉนำไวท
 โทศก
 หปะครุธบวง
 สุกเดิมปะ
 เกณี่ นุโทงท้อ
 อารามเนาะ โยทชา
 เชืออดิปน
 เลว้ออารามเนาะ
 หหามเจ้า
 สุกนุปลัดเจ้า
 สุกนุกรมการ
 มาณหโยทนา
 อากรท้อภูมิตาณ
 ปะกาลปาณา ๐ มย
 หหามเจ้าสุก
 นุปลัดเจ้าสุก

คำแปล

เดิมประเพณีสืบ
 บาล ให้ทำพระ
 ศาสนาอารามนั้น
 มีให้เป็นท่ามาณ
 ราช และให้
 เอาส่วยอากรและ
 เบี้ยพวกราชอากร
 อันกรมการเอา
 (แก่ชาวเชิง) ภูมิล
 บาล ข้าโปรดคน
 ทานพระ
 กัลปนา เหนือตำรา
 พระราชโองการ
 ปีกรเอกศก
 มาถึงปีวอก
 โทศก
 ให้พระครูหัว
 เมือง เดิมประ
 เณร และท้อท
 อารามนั้น เอาเป็น
 ไม้อิฐปน
 ทำอารามนั้น
 ให้ห้ามเจ้า
 เมืองและปลัดเจ้า
 เมืองและกรมการ
 มีให้อาณา
 อากร ที่ภูมิตาน
 พระกัลปนา อนึ่ง
 ให้ห้ามเจ้าเมือง
 และปลัดเจ้าเมือง

ฉบับภาษาไทย

แลกรมการ มิให้
ว่าบังคับกิจกตง
ความแพ่ง.....
.....าธิการ อัน
เกิดณท้องที่
เลณทุ...ที่วัด
มารามคณปาแก้ว
วัดเข็ญวัดสทัง
..กรมวัดบังคับ
แก้กันเอง อนึ่ง
.....า
ทรรพมฤตกเจ้า
กุสงฆแลกรม
.....มือง
แก้เชิงกุฎีศีลบาล
ทานพระ . ลปนา
อนึ่งให้ห้ามมิให้
เอาใช้เชิงเรือน
เชิง [เรือ]งานสพ
มาตราสรรพวิไสร
รังถิ่นฐานบ้านเมือง
[แลให้พระครู] ศรี
สัทธรรมราชรุจิ
เอาคนเชิง.....
...นี้ มาเลิกพระ
ศาสนาอารามพระ
.....
เจดีย์ อันดรทาน
นั้น แล[อย่า]..
.....ทานได้

ฉบับขอมปนไทย

นุกรมการ มาณห
ถาบางคาบกิจกตง
ความแพ่งอาชญา
ธรรมมาอาธิกร
เกิดณท้องที่
เลณทุบาทวัด
มารามคณปาแก้ว
วัดเข็ญวัดสทัง
หกรั่มวัดบางคาบ
กัณเอง อมข
หหามมาณหโยก
ทรรพมฤตกเจ้า
กุสงฆนุกรัม
คณถบวงศุก
นุเชิงกุฎีศีลบาล
ทาณปะกาลปาณา
อมขหหามมาณห
โยกเปรี้อเชิงบานทะ
เชิงทวกนุงานสพพ
มาตราสรรพวิไสรข
รางถิ่นถารบานศุก
หปะครูศรี
สาทธรรมมราชรุจิ
โยกอนักเชิงศีลบาล
เนาะโมกเลิกปะ
ศาสนาอารามปะ
พุทธรูปสถูปปะ
เจดีย์ อนักทาน
เนาะ กุบืห
ชาอนักทาณบาน

คำแปล

และกรมการ มิให้
ว่าบังคับกิจกระทง
ความแพ่งอาชญา
ธรรมาอาธิกรณ
เกิด ณ ท้องที่
เลณทุบาทวัด
มารามคณปะแก้ว
วัดเข็ญวัดสทัง
ให้กรมวัดบังคับ
กันเอง อนึ่ง
ให้ห้ามมิให้เอา
ทรรพมฤตกเจ้า
กุสงฆ์และกรม
คณหั่วเมือง
และเชิงกุฎีศีลบาล
ทานพระกัลปนา
อนึ่งให้ห้ามมิให้
เอาใช้เชิงเรือน
เชิงเรือและงานสรรพ
มาตรา สรรพวิสัย
รังถิ่นฐานบ้านเมือง
ให้พระครูศรี
สัทธรรมราชรุจิ
เอาคนเชิง (กุฎี) ศีลบาล
นั้น มาเลิกพระ
ศาสนาอารามพระ
พุทธรูปสถูปพระ
เจดีย์อันดรทาน
นั้น อย่าให้
เป็นอันดรทานได้

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
โดยพระบันทูล	โดยประมาณปะบานทูล	โดยมีพระบัณฑูร
ถ่ม.....	สัจเจบรัมบพิตร	สมเด็จพระบรมพิตร
... พุทธเจ้าอยู่หัว	ปะพุทธเจาเนาถบวง	พระพุทธเจ้าอยู่หัว
แลเถื่อนั้น	ดลดาทิตย	ถึง ณ วันอาทิตย์
... สืบขึ้นสามคำ	ปีเกิดเขาพาททบท	ขึ้นสามคำเดือนสิบ
จนักสัตรโทศก(*)	จน่าจอโทศก	ปีจอโทศก
..... แดงศรียศ	เท็บผแดงศรียศ	จึงผะแดงศรียศ
แลนายราชกันตำรา	นุนายราชกันตำร	และนายราชกันตำรา
.....ดาต	นุนายศรีกุมารภูดาต	และนายศรีกุมารพูดาต
แลนายราหุลเสมียร์	นุนายราหุลเสมียร์	และนายราหุลเสมียร์
.....	บวรอนักเนาะกรัม	สัคนันกรม
(อาลักษณ์) ขุกรบัต	อาลักษณ์ ขุคมบัต	อาลักษณ์ ขกกระบัต
นายเทพทำ...	นายเทพธรรมมรงค์	นายเทพทำรง
... เจ้าหมื่น	สางกัตเจ้าหมื่น	สังกัดเจ้าหมื่น
ภักดีพยาบาล	จงภักดีพยาบาล	จงภักดีพยาบาล
ออกพระ...นายก	ปะบรินายก	พระบรินายก
รัตนราชภักดีศรี	รัตนราชภักดีศรี	รัตนราชภักดีศรี
รัตนมณฑิรบาล	รัตนมนเทียรบาล	รัตนมนเทียรบาล
(เสมียร์) นักการ	เสมียร์นักการ	เสมียร์นักการ
ชุมนุมที่หน้าโรง	ชุมนุมที่หน้าโรง	ชุมนุมที่หน้าโรง
แขก ออกพระศรี	แขก ปะศรี	แขก พระศรี
.....ออ.....อิราช	กูรีปรีชญาอิราช	กูรีปรีชญาอิราช
เสนาบดีศรีสาลักษณ์	เสนาบดีศรีสาลักษณ์	เสนาบดีศรีสาลักษณ์
คำบล.....ง	ตัมบลปะตูแมนาง	คำบลประตุแม่นาง
ทอง โดยอิสารวัด	โทง โดยอิสารนวัด	ทอง โดยอิสานวัด
พระราชบุญณ	ราชบุญณ ฌากุณ	ราชบุรณะ ในกรุง
... พระมหานคร	เทพมทานคร	เทพมทานคร
แลขุกรบัต (ทำ)	ขุคมบัตระเลวือ	ขกกระบัตระทำ
... (พระ) ราชโอง	ดัมปะราชโอง	ตำราพระราชโอง

(๑) น่าจะตรงกับ ปี่จอลุสักราช ๔๗๒ พุทธศักราช ๒๔๕๓ แผ่นดินพระเอกาทศรถ

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
การ สัมเดจบรม	การ สัมเดจบรมม	การ สมเด็จพระบรม
บพิ (ตร)	บพิตรโมกษาคำนับ	บพิตรไว้เป็นคำนับ
[แล]ให้นายแวง	ทนายแวง	ให้นายแวง
ออกไปเบิกเชิงกุฎี	จวนเทาเบิกเชิงกุฎี	ออกไปเบิกเชิงกุฎี
ศีล... ..	ศีลบาณ ขุ่มโปรด	ศีลบาล ขำโปรด
กนทาน ๆ พระ	อนักทาณปะ	กนทานพระ
กัลปนาทุกอาราม	กาลปนาทุกอาราม	กัลปนาทุกอาราม
[แล]อพยบลูก	นุอกขบลูก	และอพยพลูก
ลานผู้มีบาณชัย	ดก้าน บาณชัย	หลาน (ผู้มี) บาณชัย
นายสามจอม	นายสามจอม	นายสามจอม ^(๑)
.....ราชโองการ	นุตร์ปะราชโองการ	และตำราพระราชโองการ
แต่ก่อนนั้น อัน	อำพี อัน	แต่ก่อน อัน
[ตัด].....[ไป]	ตัดพรัดจวนเทา	ตัดพรัดออกไป
อยู่ด้วยลูกขุนมน	เนาตบตทขุนมน	อยู่ด้วยขุนมน
นายนั้น ให้.....	นายเนาะ หปะครู	นายนั้น ให้พระครู
ศรีสัทธรรมราชรุจี	สาทธรรมราชรุจี	(ศรี) สัทธรรมราชรุจี
ใช้ให้เล็กพระ [ศาสนา]	เปรื่อหเล็กศาสนา	ใช้ให้เล็ก (พระ) ศาสนา
อาราม วัดมาราม	อาราม วัดมาราม	อาราม วัดมาราม
คณปาแก้ววัด	คณปาแก้วนุวัด	คณะป่าแก้วและวัด
เขื่อน . . สทังแล	เขื่อนวัดสทัง	เขื่อนวัดสทัง
ในเมืองพัทลุงแล	ณาสูกพาทลุง	ในเมืองพัทลุง
หัวเมืองอัน.....	ถบวงสูกเถลิง	หัวเมืองขึ้น
...งพัทลุง อาราม	สูกพาททลุง อาราม	เมืองพัทลุง อาราม
อันขึ้นแกคณปา...	เถลิงคณปาแก้ว	ขึ้นคณะป่าแก้ว
..จังหวัดเมือง	เนาจางหวัดสูก	ในจังหวัดเมือง
นครศรีธรรมราช	ณครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช
ทง [ปวงนั้น]	โสง	ทั้งปวง
แลให้เอาคนเชิง	หโยกเชิง	ให้เอาเชิง

(๑) นายสามจอม ; มักจะกล่าวคู่กับ นายสามขลุ เข้าใจว่าเป็นหัวหน้าพนักงานฝ่ายอาลักษณ์หรือฝ่ายจดหมายเหตุ ลูกขุนหมาย
ตราสามดวง เรียก จอมแพ่ง จอมอาญา จอมคลังก็มี

ฉบับภาษาไทย

กุฎีสีลบาญ [สำหรับ
อาราม] วัดเขียน
วัดสทังนั้น เบ็ก
เดิมพระ [เพ] นี้
ไปเลิกพระศาสนา
วัดนั้น มิให้เป็น
ทำมาณราช แลให้
เรียกเอาส่วยแล
เบ็ชพวกนาพนัด
อากร ที่อกรมการ
เรียกเอา แกคน
เชิงกุฎีสีลบาญ ข้า
โปรดคนทาทน ๆ
พระกัลปนาเหนือ
ตำราพระราชโองการ
แต่ปีกรเอกศก
มาถึงจอโทสก
ให้แก่พระครูศรี
สัทธรรมราชรุจิ
แลเดิมพระเพนี้
ในอารามเองนั้น
แลให้เปนไม้จาก
อิดปูนทำอาราม
เองนั้น อย่าให้ทำ
มาณราช อนึ่งให้
ห้ามพญาเจ้าเมือง
แลบหลัดเจ้าเมือง
แลกรมการทงหลาย
อย่าให้เอานาพนัด
อากร ที่ภูมิทาน

ฉบับขอมปนไทย

กุฎีสีลบาญ จัมทบ
วัดเขียร์
วัดสทังเนาะ เบ็ก
เดิมปะเกนี้
เทาเล็กปะศาสนา
วัดเนาะ มาณห
เลวือมานราช ห
เหาโยกสว
ขุดกวกนาภนัด
อากรที่อกรมการ
เหาโยกอนัก
เชิงกุฎีสีลบาญ ขยุม
โปรดอนักทาณ
ปะกาลปาณาอเลื่อ
ตัมปะราชโอง
ฉนำกรเอกศก
โมกดฉฉนำจอโทสก
หปะครูศรี
สาททธรรมมราชรุจิ
เดิมปะเกนี้
ฉาอารามเนาะ
หหาเชื้อจาก
อิดปูนเลวืออาราม
เนาะ กุบี่เลวือ
มานราช อมยห
หามพญาเจ้าศุก
นุปลัดเจ้าศุก
นุกรมการโอง
กุบี่หโยกนาภนัด
ฮากร ที่ภูมิทาน

คำแปล

กุฎีสีลบาล สำหรับ
วัดเขียน
วัดสทังนั้น เบ็ก
เดิมประเพณี
ไปเลิกพระศาสนา
วัดนั้น มิให้
ทำมาณราช ให้
เรียกเอาส่วย
เบ็ชพวกนาพนัด
อากรที่กรมการ
เรียกเอา (แก่) คน
เชิงกุฎีสีลบาล ข้า
โปรดคนทาทน
พระกัลปนาเหนือ
ตำราพระราชโอง (การ)
ปีกุนเอกศก
มาถึงปีจอโทสก
ให้พระครูศรี
สัทธรรมราชรุจิ
เดิมประเพณี
ในอารามนั้น
ให้เป็นไม้จาก
อิฐปูนทำอาราม
นั้น อย่า (ให้) ทำ
มาณราช อนึ่งให้
ห้ามพญาเจ้าเมือง
และปลัดเจ้าเมือง
และกรมการทั้งหลาย
อย่าให้เอานาพนัด
อากร ที่ภูมิทาน

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ทานพระกัลปนา	ปะกาลปณา	พระกัลปนา
อนึ่งให้ห้ามมิให้	อมขหามมาณห	อนึ่งให้ห้ามมิให้
เอาเข้าพระวัดตพัง ^(๑)	โยกขอุ้มปะวัดตทาง	เอาเข้าพระวัดตะพัง
ยาง แลลูกหลาน	ขางนุกุลเดก้าณ	ยาง และลูกหลาน
พระครูสุมงคลราช	ปะครูสุมงคลราช	พระครูสุมงคลราช
มุนีศรีทิพากรหวั	มุนีศรีธิภากรถบวง	มุนีศรีทิพากร หวั
วัดนั้น ไปเป็นข้า	วัดเนาะเตาชาขุ้ม	วัดนั้น ไปเป็นข้า
ส่วยเข้าในท้องพระ ^(๒)	สวข ฉาปะ	ส่วยในพระ
โกศ แลเป็นอาตมา	โกศคินุชาอะนา	โกศ และเป็นอาตมา
ประโยชน์ อนึ่งให้	ประโยชน์ อมวข	ประโยชน์ อนึ่ง
ห้ามมิให้เอาทรัพย์	หามมาณหโยกทราพย	ห้ามมิให้เอาทรัพย์
มรดกแก่เจ้ากูสงฆ	มรดกเจ้ากูสงก	มรดกเจ้ากูสงฆ์
คนเชิงกุกุศีลบาญ	อนักเชิงกุกุศีลบาญ	คนเชิงกุกุศีลบาล
ทานพระกัลปนา	ทาณปะกาลปณา	ทานพระกัลปนา
อนึ่งให้ห้ามมิให้	อมวขหามมาณห	อนึ่งให้ห้ามมิให้
ใช้เชิงเรือนเชิง	เปรือเชิงบานทะเชิง	ใช้เชิงเรือนเชิง
เรือ แลงานสพ	ทวกนงานสพพ	เรือและงานสรรพ
มาตราสรรพวิไสร	มาตราสรรพวิไสรข	มาตราสรรพวิสัย
รังดินถานบ้านเมือง	รางถิถารบานสุก	รังดินฐานบ้านเมือง
แก่เชิงกุกุศีลบาญ	เชิงกุกุศีลบาญ	(แก่) เชิงกุกุศีลบาล
ทานพระกัลปนา	ทาณปะกาลปณา	ทานพระกัลปนา
ทั้งหลาย อนึ่งให้	โผง อมวขห	ทั้งหลาย อนึ่งให้
เบิกพขาวสน อัน	เบิกพขาวสน	เบิกปะขาวสน
เป็นบิดาพระครู	ชาบิดาปะ	เป็นบิดาพระ (ครู)
หัวเมืองอันพฤทธิ	ถบวงสุกพริ	หัวเมือง อันพฤทธิ
แลดำ ^{(๓)(๔)} เลวข้าคน	ล่ำเลวขุ้มอนัก	(และ) ล่ำเลวข้าคน

(๑) ตะพัง หนองน้ำ ที่ใหญ่กว้าง

(๒) ท้องพระโกศ น่าจะเป็นท้องพระโกศ หมายความว่าท้องพระคลัง

(๓) ถ้า = หล้า แปลว่าดูแลรักษา

(๔) เลว = พล เช่น นายส่วยและเลวส่วย

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก

จันทร์

คำอ่านพระตำราบรมราชทิศ

๒๕

ฉบับภาษาไทย

อพยบ...
 มาแต่ขุนศรีชนา
 แลขุนคชไวยเปน
 นายพระเพณี่ แล
 ในวัดมารามคณ
 ปาแก้ว วัดเข็ญ
 วัดสทัง อนึ่งนาย
 ทนจันหนึ่ง
 อายกชหนึ่ง
 อายแวนหนึ่ง
 อายศรีหนึ่ง
 อายไผ่หนึ่ง อีคำหนึ่ง
 แม่อายไผ่ แล
 อพยพแม่แลยาย
 ...ทงนั้นข้าส่วย
 หลวง เบิกออก
 มาแต่ท้องพระโคศ
 แลพระราชทาน
 อุทิศไว้ ให้ออกมา
 ..นข้าขุนพระใน
 วัดเข็ญวัดสทัง
 มารามคณปาแก้ว
 อนึ่งเชิงกุฎีสี่ลบาล
 ทานพระกัลปนา
 มีบุญชื่อนายสาม
 [จอม] ในวัดเข็ญ
 วัดสทัง มาราม
 คณปนาแก้ว
 มหาเถรเทพเดิมพระ

ฉบับขอมปนไทย

อพพพยบ จวณ
 โมกคขุนศรีชนา
 นุขุนคชโมกชา
 นายปะเพณี่
 ณาวัคมารามคณ
 ปาแก้ว วัดเข็ญ
 วัดสทัง อมวชนาย
 ทนจันมย

 อายแวนมย
 อายศรีมย
 อายไผ่มย อีคำมย
 เมอายไผ่มย นุ
 อพพพยบเมนุชยาย
 เขาโผงขุ้มสวย
 หลวง เบิกจวณ
 โมกคปะโกศ
 นุปะราช
 อุทิสโมก หจวณโมก
 ชาขุ้มปะธนา
 วัดเข็ญวัดสทัง
 มารามคณปาแก้ว
 อมวชเชิงกุฎีสี่ลบาล
 ทาณปะกาลปนา
 มาณบาณชื่อนายสาม
 โจม ณาวัคเข็ญ
 วัดสทัง วัดมาราม
 คณปนาแก้ว
 มหาเถรเทพเดิมปะ

คำแปล

อพยพ ออก
 มาแต่ขุนศรีชนา
 และขุนคชไวยเป็น
 นายประเพณี่
 ในวัดมารามคณะ
 ป้าแก้ว วัดเข็ญ
 วัดสทัง อนึ่งนาย
 ทนจันหนึ่ง

 อ้ายแวนหนึ่ง
 อ้ายศรีหนึ่ง
 อ้ายไผ่หนึ่ง อีคำหนึ่ง
 แม่อ้ายไผ่หนึ่ง และ
 อพยพแม่และยาย
 เขาทั้งนั้น ข้าส่วย
 หลวง เบิกออก
 มาแต่พระโกศ
 และพระราช
 อุทิศไว้ ให้ออกมา
 เป็นข้าพระใน
 วัดเข็ญวัดสทัง
 มารามคณะป้าแก้ว
 อนึ่งเชิงกุฎีสี่ลบาล
 ทานพระกัลปนา
 มีบุญชื่อนายสาม
 จอม ในวัดเข็ญ
 วัดสทัง วัดมาราม
 คณะป้าแก้ว
 มหาเถรเทพเดิมประ

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
เพณมีข้าพระ	เพณี่มาณขุ้มปะ	เพณี่ มีข้าพระ
(๑) สืบสี่ห้วงาน	ภวยคบบวรห้วงาน	ยี่สืบสี่ห้วงาน
นางหนักทองห้ว	นางหนักมาศห้ว	นางหนักทองห้ว
งานหนึ่ง นางเอื้อย	งานมย นางเอื้อย	งานหนึ่ง นางเอื้อย
ห้วงานหนึ่ง นางแม	ห้วงานมย นางแม	ห้วงานหนึ่ง นางแม่
ห้วงานหนึ่ง นาง	ห้วงานมย นาง	ห้วงานหนึ่ง นาง
แก่นห้วงานหนึ่ง	แก่นห้วงานมย	แก่นห้วงานหนึ่ง
นางชีทาวห้วงาน	นางชีทาวห้วงาน	นางชีทาวห้วงาน
หนึ่ง นางศรีบุตรห้ว	มย นางศรีบุตรห้ว	หนึ่ง นางศรีบุตรห้ว
งานหนึ่ง นางพุท	งานมย นางพุทท	งานหนึ่ง นางพุท
ห้วงานหนึ่ง นาง	ห้วงานมย นาง	ห้วงานหนึ่ง นาง
ศรีคงห้วงานหนึ่ง	ศรีคงห้วงานมย	ศรีคงห้วงานหนึ่ง
นางอินห้วงานหนึ่ง	นางอินห้วงานมย	นางอินห้วงานหนึ่ง
นายยอดห้วงานหนึ่ง	นางโยดห้วงานมย	นายยอดห้วงานหนึ่ง
นายอินห้วงานหนึ่ง	นายอินห้วงานมย	นายอินห้วงานหนึ่ง
[นาย] ชาดห้วงานหนึ่ง	นายชาติห้วงานมย	นายชาดห้วงานหนึ่ง
นายเทพห้วงานหนึ่ง	นายเทพห้วงานมย	นายเทพห้วงานหนึ่ง
วัดสทังมหาเถรเทพ	วัดสทางมหาเถรเทพ	วัดสทังมหาเถรเทพ
ปริญห้วงานหนึ่ง	ปญห้วงาน	บัจญห้วงาน (หนึ่ง)
นาย [พัน] เพชห้ว	นายพานเพชห้ว	นายพันเพชรห้ว
งานหนึ่ง นายทอง	งานมย นายทอง	งานหนึ่ง นายทอง
ห้วงานหนึ่ง นาย	ห้วงานมย นาย	ห้วงานหนึ่ง นาย
แก่นจัน [ห้ว] งาน	แก่นจันห้วงาน	แก่นจันทน์ห้วงาน
หนึ่ง พันตำมราช	มย พันณเทวราช	หนึ่ง พันเทวราช
ห้วงาน [หนึ่ง] นาย	ห้วงานมย นาย	ห้วงานหนึ่ง นาย
เกศห้วงาน[หนึ่ง]	เกศห้วงานมย	เกศห้วงานหนึ่ง
ทิดไซห้วงานหนึ่ง	เปรือ ^(๒) ห้วงานมย	(ทิด) ชัยห้วงานหนึ่ง

(๑) ตัวหนังสือเพณี่บังคับ ๑๔ ห้วงาน จะมากหรือน้อย แล้วแต่จำนวนที่นาและจำนวนคน แต่ที่อ้างนี้นับได้ ๒๗ ห้วงาน และมีทั้งชายและหญิง สุดแต่ความสามารถของคนนั้น ๆ

(๒) เปรือ = เปรอ แปลว่าใช้ แต่ที่ถูกต้องควรเป็นชัย

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ขุนรักษากรหัว	ขุนรักษาสา [กร] หัว	ขุนรักษากรหัว
งานหนึ่ง อายรัต	งานมข อายรัต	งานหนึ่ง อ้ายรัต
ห้วงงานหนึ่ง อาย	ห้วงงานมข อาย	ห้วงงานหนึ่ง อ้าย
ทองบุญยอดหัว	ทองบุญโยดหัว	ทองบุญยอดหัว
งานหนึ่ง ทิดลก	งานมข ทิสลก	งานหนึ่ง ทิดลก
นายดำห้วงงานหนึ่ง	นายดำห้วงงานมข	นายดำห้วงงานหนึ่ง
นายสมุหห้วงงานหนึ่ง	นายสมุหห้วงงานมข	นายสมุหห้วงงานหนึ่ง
หมื่นธรรมทาทายาศ	หมื่นธรรมมธายาศ	หมื่นธรรมทาทายาท
ห้วงงานหนึ่ง หมื่น	ห้วงงานมข หมื่น	ห้วงงานหนึ่ง หมื่น
แก้วใจจงห้วงงาน	แก้วใจจงห้วงงาน	แก้วใจจงห้วงงาน
หนึ่ง วัดพระงาม	มข วัดปะ [งาม	หนึ่ง วัดพระงาม
สทังใหญ่พระครู	สทาง] ไหญปะครู	สทังใหญ่ พระครู
อินทเมาลีเปุ	อินทเมาลีชา	อินทเมาลีเป็น
หัววัด แลมาดา	ถบวงวัด นุมารดา	หัววัด แลมารดา
ชื่ออำแดงเป้า	เซมาะอำแดงเป้า	ชื่ออำแดงเป้า
บิดาชื่อผขาวสน	บิดาเซมาะผขาวสน	บิดาชื่อปะขาวสน
ขุนเพชรพญา...	ขุนเพชรพยาบาล	ขุนเพชรพยาบาล
เป็นนายประเพณี	ชานายประเพณี	เป็นนายประเพณี
อนาพญาบาล(*) มี	อนาพยาบาล มาณ	อาณพยาบาล มี
ข้าพระหญ่สืบสี่	ขยุ้มปะกวยดบวร	ข้าพระยี่สืบสี่
ห้วงงาน นางพุด	ห้วงงาน นางพุดท	ห้วงงาน นางพุด
ห้วงงานหนึ่ง นางเอื้อย	ห้วงงานมข นางเอื้อย	ห้วงงานหนึ่ง นางเอื้อย
ห้วงงานหนึ่ง นางชี	ห้วงงานมข นางชี	ห้วงงานหนึ่ง นางชี
ห้วงงานหนึ่ง นาง	ห้วงงานมข นาง	ห้วงงานหนึ่ง นาง
พแก้วหัว.....	ภแก้วห้วงงานมข	พะแก้วห้วงงานหนึ่ง
[นาง] ปรทองห้วงงาน	นางปรโทงห้วงงาน	นางประทองห้วงงาน
หนึ่ง นางรวง [ห้วงงาน]	มข นางรวงห้วงงาน	หนึ่ง นางรวงห้วงงาน
หนึ่ง นางศรีบุตรีหัว	มข นางศรีบุตรีหัว	หนึ่ง นางศรีบุตรีหัว

(*) อนาพยาบาล = อนา = คือ อำนาจ พยา = ไว้อยู่ บาล = ปกครอง คือผู้อยู่ได้บังคับบัญชา

ฉบับภาษาไทย

งานหนึ่ง นางขวันหัว
 งานหนึ่ง นางน้อยกิมหัว
 งานหนึ่ง นาง...
 หัวงานหนึ่ง นางซี้
 ศรีหัวงานหนึ่ง นาง
 ไหมหัวงานหนึ่ง นาง
 พุดทองหัวงานหนึ่ง
 นางไรหัวงานหนึ่ง
 นางจิ้นหัวงานหนึ่ง
 [นา]ง วังหัวงานหนึ่ง
 นางศรีหัวงานหนึ่ง
 นางหอมหัวงานหนึ่ง
 นางออนจิ้นหัวงาน
 หนึ่ง นางศรีประทอง
 หัวงานหนึ่ง นางสน
 หัวงานหนึ่ง นางชเมา
 หัวงานหนึ่ง นาง
 ใฝ่หัวงานหนึ่ง นาง
 อิน [หัวงาน] หนึ่ง
 แลมีนา (๑)
 ๕๐
 (๒)
 ทอนจนหลังพระ
 สิทธิปัจฉิม
 กลองพนเขียด
 หลังพระมีนา
 ๘ ท...น
 สด .. พระประแดง
 แลพระราชอุทิศ
 [ที่] ภูมิฐาน .. นทือ

ฉบับขอมปนไทย

งานมข นางขวันหัว
 งาน นางโนยหัว
 งานมวข นางเสนห
 หัวงานมข นางซี้
 ศรีหัวงานมข นาง
 ไหมหัวงานมข นาง
 พุดโทงหัวงานมข
 นางไรหัวงานมข
 นางจิ้นหัวงานมข
 นางว้างหัวงานมข
 นางศรีหัวงานมข
 นางไหมหัวงานมข
 นางโอนจิ้นหัวงาน
 มข นางศรีประทอง
 หัวงานมข นางสน
 หัวงานมข นางชเมา
 หัวงานมข นาง
 ใฝ่หัวงานมข นาง
 อินหัวงานมข
 มาณนาภวเพียรคบ
 โทนจนหลังปะ
 พิสุททิปัจฉิมทิส
 [โคลง] เกนเขียด
 ห้างปะเนาะมาณนา
 ปราเพียรโทจน
 สถานปะประแดง
 นุปะราชอุทิศ
 ภูมิถารชาทือ

คำแปล

งานหนึ่ง นางขวันหัว
 งาน (หนึ่ง) นางน้อยกิมหัว
 งานหนึ่ง นางเสนห์
 หัวงานหนึ่ง นางซี้
 ศรีหัวงานหนึ่ง นาง
 ไหมหัวงานหนึ่ง นาง
 พุดทองหัวงานหนึ่ง
 นางไรหัวงานหนึ่ง
 นางจิ้นหัวงานหนึ่ง
 นางวังหัวงานหนึ่ง
 นางศรีหัวงานหนึ่ง
 นางหอมหัวงานหนึ่ง
 นางออนจิ้นหัวงาน
 หนึ่ง นางศรีประทอง
 หัวงานหนึ่ง นางสน
 หัวงานหนึ่ง นางชเมา
 หัวงานหนึ่ง นาง
 ใฝ่หัวงานหนึ่ง นาง
 อินหัวงานหนึ่ง
 มีนา ๕๐
 ท่อน จนหลังพระ
 พิสุททิ ปัสฉิมทิส
 กลองพนเขียด
 หลังพระนั้น มีนา
 เจ็ดท่อน จน
 สถานพระประแดง
 และพระราชอุทิศ
 ภูมิฐานเป็นที่

(๑) ๕๐ ภาษาขอมว่าภวเพียรคบ ภาษาเขมรเหมือนไทยว่า ฮาเซบ

(๒) ทอน = ท่อน

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
(๑) เล่นทูบาตวัดเข็ช นั้น แต่แพรก แม่น้ำบางแก้ว เล่นไปตามแพรก แม่น้ำท่าช้าง ๆ เล่นไปปลายคลอง โพสมา ๆ เล่นไป ตานฟารัว ๆ เล่น ไปละหานเลน ๆ เล่นไปกระวะ ๆ (๒) เล่นไปพญาเตย เล่นไปจนแก่ง ตาเสียด เล่นลง ตามลำน้ำ พะเกิด จนทะเลสาบ เป็นแดน แลพระ ราชอุทิศ ที่อุภูมิ ถานเล่นทูบาตวัด สทั้ง แต่ลำน้ำบาง แก้ว เล่นขึ้นไป ท่าแม่นางพรหม ๆ เล่นไปหลาวหลูด ๆ (๓) เล่นไปหลาน กลุดง ๆ เล่นไป กลางก... ข้า. ๆ เล่นไปหลักขุ่ม	เล่นทูบาตวัดเข็ช เนาะดแพรก ทักกรยางแกว เล่นเทาตามแพรก ทักทาดรี เล่นเทาโคลง โกสมา ๆ เล่นเทา ตาลฟารัว เทาลหานเลน นุ เล่นเทากระวะ เล่นเทาพญาเตย จนแก่ง ตาเสียด เล่น ตามลำโคลงทัก พะเกิดจนทะเลสาบ ชาแดน นุปะ ราชอุทิศที่ภูมิมาณ (๔) ถานเล่นทูบาตวัด สทั้งดลำทักบาง แกว เล่นเล็งเทา ท่าแม่นางพรหม เล่นเทาหลาวหลูด เทาลหาร กลุดงเล่นเทา กลางกวนกขาง เล่นไปหลักขุ่ม	เล่นทูบาตวัดเข็ช นั้น แต่แพรก แม่น้ำบางแก้ว เล่นไปตามแพรก แม่น้ำท่าช้าง เล่นไปปลายคลอง โพสมา ๆ เล่นไป ตาลฟารัว ไปละหานเลน และ เล่นไปกระวะ เล่นไปพญาเตย จนแก่ง ตาเสียด เล่น ตามลำคลองน้ำ พะเกิด จนทะเลสาบ เป็นแดน และพระ ราชอุทิศที่ภูมิ ฐานเล่นทูบาตวัด สทั้ง แต่ลำน้ำบาง แก้ว เล่นขึ้นไป ท่าแม่นางพรหม เล่นไปหลาวหลูด ไปหลาน กลุดง เล่นไป (๔) กลางกวนกะข้าง เล่นไปหลักขุ่ม

(๑) เล่นทูบาต = ที่ดินว่างห่างจากเขตวัดชั่วคราวหันตัว = ๔ วา

(๒) กระวะ = หนองบึง

(๓) หลาวหลูด = พุ่งตรงไป

(๔) มาณ = มี, ภูมิมาณ = ภูมิ มี คือภูมิ อย่างฉบับไทย.

(๕) กวน = เนิน

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
แส. ๆ แล่นไป	แสงเทา	แสงแล่นไป
ห...มวงเดานา	หลักมวงเดานา	หลักม่วงเผ่า นา
ตรโหนด ๆ แล่น	ตรโหนด	โตนด
ไปกลองสาโหด ๆ	เทาโกลองสาโหด	ไปกลองสาโหด
แล่นไปกวรกทุ ๆ	แล่นเทากวรกทุ	แล่นไปกวนกะทุ
แล่นไปกลองกำม	เทาโกลองกำม	ไปกลองกำมะ
รไส ๆ แล่นไป	รไสเทา	ระไส ไป
แม่น้ำวัดฝ้ายอุดร	แม่ทีกทิสอุดร	แม่น้ำทิสอุดร
แม่น้ำวัดคานธิ	แม่ทีกวัดคานทิ	แม่น้ำวัดคานทิ
ญาน ๆ แล่นไป	ญาน แล่นเทา	ญาน แล่นไป
(๑) เปรวชะเมา ๆ แล่น	เปรวชะเมาแล่น	เปรวชะเมา แล่น
ไปปากแม่ตีนทะเล	เทาปากแม่ตีนทะเล	ไปปากแม่ตีนทะเล
สาบเปนแดน แล	สาบชาแดน นุ	สาบเป็นแดน แล
เลนทุบาททงนี้	เลนทุบาทโฝงเนาะ	เลนทุบาททงนี้
พระราชอุทิศไว้ให้	ปะราชอุทิสโมก	พระราชอุทิสไว้ให้
เป็นรักทองอดิปุณ	ชารักมาศอดิปุณ	เป็นรักทองอิฐปุณ
ประดิสังขรณ์ซ่อม	ปติสังขรณ์โสรม	ปฏิสังขรณ์ซ่อม
แปลง พระพุทธรูป	แปลงปะพุทธรูป	แปลงพระพุทธรูป
สถูปเจดีย์กุฏิวิหาร	สทุบปะเจดีย์กุฏิวิหาร	สถูปพระเจดีย์กุฏิวิหาร
อย่าให้ทำมาณราช	กุงบี่เหวือมานราช	อย่าให้ทำมาณราช
เสราหมอง แลเปน	เสราโหมง	เสร้ามอง (และเป็น)
เข้าพระ บาทพระ	(๒) ขยุมปะบาทปะ	ข้าวพระ บาทพระ
วูรทุบเทียนปรัทป	(๓) จรูทุบเทียนเปรียง ^(๔)	(จูณ ?) ฐูปเทียนเปรียง
ชวลา ถวายแดพระ	ชวลา ถวายปะ	ชวลา ถวายพระ
พุทธเจ้า [แลเจ้า	พุททเจ้า ๆ	พุทธเจ้า เจ้า
กุสงฆ] เปนจ้งหัน	กุสงฆชาสรู	กุสงฆ์ เป็นข้าว

(๑) เปรว เพี้ยนมาจาก ประวะ แปลว่า ช่องน้ำ

(๒) ขยุม แปลว่า ข้าว แต่ที่ถูกต้องควรเป็นข้าว

(๓) วูร หรือ จรู น่าจะเป็น จูร หรือ จูร ซึ่งตรงกับคำสันสกฤตว่า จูรณ คือ จูณ

(๔) เปรียง = น้ำมัน

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
(๑) เพสัดเพลาแก่เจ้า	สลาอำลฺูเจ้า	หมากพลูเจ้า
กุภิกษุ เณรานุเถร	กุภิสฺเณรานุเถร	กุภิกษุ เณรานุเถร
สามเนนแลดาบส	สามเนนตาบสส	สามเณรดาบส
แต่น ^๑ ไปเมื่อหน้า	ดเนาะเจียรเทา	แต่น ^๑ ไปเมื่อหน้า
ถ้าผู้ใด ๆ เรียกเอา	ถาผู้ใด ๆ เทาโยก	ถ้าผู้ใด ๆ เรียกเอา
ก่านาและส่วยสา	นานุสวข	นาและส่วย
อากรสัมภักขร ใน	อากรสัมภักสร ณา	อากรสมพัตรสร ใน
ท้อเลนทูบาดซึ่ง	เลนทูบาท	เลนทูบาด (ซึ่ง)
บุรพกษัตรา อุทิศ	บุรพกษัตรา อุทิศ	บุรพกษัตราอุทิศ
ไว้สำหรับวัดเขียน	โมกจัมทบวัดเขียน	ไว้สำหรับวัดเขียน
วัดสทังมาราม	วัดสทางวัดมาราม	วัดสทัง วัดมาราม
กณปาแก้วหัวเมือง	กณปาแกวตบวงศุก	กณะป้าแก้ว หัวเมือง
พัทลุง เข้าในพระ	พาทลุง ณาปะ	พัทลุง (เข้า) ในพระ
ราชโกดธา แลเปน	ราชโกธธา	ราชโกฏฐาส (และ) เป็น
อาดมาปรโยชนกดี	อาดมาปรโยชนกดี	อาดมาประโยชนกดี
แลเอาคนเชิงกุฎี	โยกอนักเชิงกุดี	เอาคนเชิงกุฎี
สืลบาญไป เปนบาว	สืลบาญเทาชาบาว	สืลบาลไปเป็นบ่าว
ไพรแลใช้การพระ	ไพรนูเปรีอการปะ	ไพร และใช้การพระ
ราชสงคราม แลงาน	ราชสงคราม นูงาน	ราชสงคราม แลงาน
สพมาตราดัดหนัง ^(๒)	สพพมาตราดัดอากุข ^(๓)	สรรพมาตราดัดหนัง
วังขางสงขาวคราว	วางดรีสงขาวคราว	วังข้างสงขาวคราว
รังถิ่นถานบานเมือง	รางถิรถานบานศุก	รังถิ่นฐานบ้านเมือง
ไซ ให้ผู้นั้นไปตก	คุรหฺมูเนาะเทาดก	ไซรี ให้ผู้นั้นไปตก
มหาอวีจันรทหมก	มหาอวีจันรทหมาก	มหาอวีจันรทหมก
ใหม่ได้ทุกขนิรันดร	ใหม่บานทุกเนาะรานดร	ใหม่ ได้ทุกขนิรันดร
อย่าให้พบพระพุทธร	กูปี้กบปะพุทท .	อย่าพบพระพุทธร

(๑) เพสัด เพลา คือ คิถานเกสซ์ ของที่ภิกษุฉันได้ในเวลาวิกาล เช่น หมากพลู เป็นต้น ภาษาปากกลายเป็น เกสซ์เพลา

(๒) ดัดหนังวังช้าง คำนี้เข้าใจว่าเป็นคำที่มีสำนวนเหมือนกับคำว่า ดัดหนังวังช้าง ในศิลาจารึก หลักที่ ๑ คือ การดัดหนังสัตว์เป็นริ้วเล็ก ๆ ยาว เพื่อใช้เป็นเชือกหนังสำหรับนำไปคล้องช้าง

(๓) อากุข = อองคุช ภาษาขอมมาใช้แทนคำว่า หนัง ในภาษาไทย

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
เจ้าพระธรรมเจ้า	เจ้าปะธรรมมเจ้า	เจ้า พระธรรมเจ้า
พระสงฆเจ้าเลย	ปะสงฆเจ้าเลย	พระสงฆเจ้าเลย
จงทุก ๆ ชาติ	จงทุกทุกชาติติ ๆ	จงทุก ๆ ชาติ ๆ
๑ ในเมื่อ [มี] พระ	ณามาณปะ	ในมานพระ
ราชโองการ มานพระ	ราชโองการมาณปะ	ราชโองการมานพระ
บันทูล	บานทูลติทูลจำ	บันฑูร แต่ข้าเฝ้า
ดำรงสเหื้อเกล้า	ดำรงสอิเลื้อถบวง	ดำรงสเหื้อเกล้า
เหื้อกรหมอม		
สังแก่หลวงศรีภูมิ	ผด้าหลวงศรีภูมิ	สัง (แก่) หลวงศรีภูมิ
ปรีชญาราชเสนาบดี	ปรีชญาราชเสนาบดี	ปรีชญาราชเสนาบดี
ศรีสาลักษณ์นั้น	ศรีสาลักษณ์ณะ	ศรีสาลักษณ์นั้น
โอชแพนท(๑)พระ	โอแพนทปะ	ต่อหน้า พระ
ทิพสัมบัติ พระ	ทิพสัมบัติติ ปะ	ทิพสมบัติ พระ
วิเศษสุนทร หลวง	วิเศษสสุนทร หลวง	วิเศษสุนทร หลวง
ทิพสัมบัติ ขุน	ทิพสัมบัติติ ขุน	ทิพสมบัติ ขุน
นรินทรารักษ์ ขุน	นรินทรารากส ขุน	นรินทรารักษ์ ขุน
สารประเสริติ ขุน	สารประเสริติ ขุน	สารประเสริฐ ขุน
อจนาวดี้ หมื่นศรี	อัจจวดี หมื่นศรี	อจ (นา) วดี หมื่นศรี
ษรรักษ์ หมื่นไวย	สรรักส หมื่นไวย	สรักษ์ หมื่นไว
วรนาถ หมื่น	วรนาถ หมื่น	วรนาถ หมื่น
เสมอใจราชมหาด	เสมอใจราชมหาด	เสมอใจราช มหาด
เล็ก นายเดช	เล็ก นายเดช	เล็ก นายเดช
นายสุตจินดา	นายสุทจินดา	นายสุตจินดา
เฝ้าพระบาท	เนาคาลจำบำเรอห	เฝ้าอยู่
ในที่อนั้น	อานเลื้อเนาะบัณสัม	ในที่นั้นพร้อมกัน
ชาววัง		
เวรนายชำนาญบริบาล	เวรนายชำนาญบริบาล	เวรนายชำนาญบริบาล
ขวา	ตำรวจวางสด้า	ตำรวจวังขวา
มหาดไทย		

(๑) โอชแพนท เป็นคำขอมแปลว่า ต่อหน้า

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
เวรนาขรัดรวจพล	เวรนาขรัดรวจพล	เวรนาขรัดรวจพล
	มหาดไทย	มหาดไทย
	เวรนาขบริบาลบ้านขง	เวรนาขบริบาลบรรยงก์
	กลาโหม	กลาโหม
แลตำรานี้เขียนไว้	ตั้งเนาะทุกชาปรเสียร	ตำรานี้ไว้เป็น (กเสียน ?)
	สยามภาค	สยามพากย์
ในขดาดหนัง	เนากำลุงเนากดาสหนัง	ในกระดาดหนัง
๓๔ ขนบ ๆ แล	ขนบนู	ขนบละ
หกบันทัด	ปรัมขบานทัด	หกบรรทัด
แปน	ชาบ้านทัด	เป็นบรรทัด
๓๖๕	(๑) แกสปี	สามร้อย
	ภวยเพียรหมดบเพียร	(ห้าสิบสอง ?)
บันทัดโดยมี	บ้านทัด โดยมาณ	บรรทัด โดยมี
อักษร [เสร็จ]	อักษรเสร็จ	อักษรเสร็จ
โดยพระราช	ณามาณปะ	ในมานพระ (ราช)
โองการ สัมแดง	โองการสัแดง	โองการ สมเด็จพระ
บรมบพิตรพระพุทธ	บรมมบพิตรปะพุทธ	บรมบพิตรพระพุทธ
เจ้าอยู่หัว มีพระ	เจาเนาถบวงมาณปะ	เจ้าอยู่หัว มีพระ
บันทูล	บานทูลดิทูลจำ	บัณฑูร แด่ข้าเฝ้า
ตรัสแก่ออกพระ	ตั้งสสปะ	ดำรง (แก่) พระ
ศรีมหาราชามาหา	ศรีมหาราชามาหา	ศรีมหาราชามาหา
อำมาตย์ ถือกฏ	อำมาตย์ ถือกฏ	อำมาตย์ ถือกฏ
ออกมาให้ตัด	จุนโมกหเผด็จ	ออกมาให้ตัด
สำเร็จ ข้าส่วย	สำเร็จ ขยุ่มส่วย	สำเร็จ ข้าส่วย
แลข้าพระศีลบาล	นุขยุ่มปะศีลบาล	และข้าพระศีลบาล
ทานพระกัลปนา	ทานปะกาลปนา	ทานพระกัลปนา
ท้าวอารามทองปวง	อารามโพง	(ท้าว) อารามทองปวง

(๑) คำขอมในที่นี้ต่างจากภาษาเขมร

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
อย่าให้อรคน ^(๑)	กูปี้หอรคน	อย่าให้ออระคน
ถ้านายส่วยแล	ถานุนายสวชนุ	ถ้ำและนายส่วยและ
เลวส่วย หัวปาก	เลวสวช หัวปาก	เลวส่วย หัวปาก
หัวสียบ นายงาน	หัวสียบ นายงาน	หัวสียบ นายงาน
ห้วงาน ชาวส่วย	ห้วงาน ชาวสวช	ห้วงาน ชาวส่วย
แลข้าส่วยมาสำเร็จ	ขชุมสวช โมกสำเร็จ	ข้าส่วย มาสำเร็จ
ด้วย ข้าพระศีลบาล	ดบททขชุมปะศีลบาล	ด้วยข้าพระศีลบาล
ทานพระกัลปนา	ทาณปะกาลปาลา	ทานพระกัลปนา
แลมาเกิดลูกชาย	นุโมกเกิดบุตรส	และมาเกิด (ลูก) ชาย
หญิงเท่าใด ให้กิ่ง	สาตรีเท่าใด หกง	หญิงเท่าใด ให้กิ่ง
โดยฝ่ายแม่โดย	โดยเมโดย	โดย (ฝ่าย) แม่โดย
เสร็จสิ้นเชิง [อย่า]	เสร็จสิ้นเชิง กูปี้	เสร็จสิ้นเชิง อย่า
ได้แบ่งปันให้ได้	บานแบ่งปานหบาน	ได้แบ่งปันให้ได้
ฝ่ายพ่อแต่คนหนึ่ง	ฝ่ายอภูกค่อนักมวช	ฝ่ายพ่อแต่คนหนึ่ง
ไปได้ ถ้านายวัด	เทาบาน ถานาขวัด	ไปได้ ถ้านายวัด
แลนายปรเพนี้	นายปรเพนี้	นายประเพณี
อนาพญาบาลหัวสียบ	อนาพชาบาลหัวสียบ	อาณาพชาบาล หัวสียบ
นางงาน ทานพระ	นางงาน ทาณปะ	นางงาน ทานพระ
กัลปนาเชิงกุฎี	กาลปาลาเชิงกุดี	กัลปนา เชิงกุฎี
ศีลบาล มาสำเร็จ	ศีลบาลโมกสำเร็จ	ศีลบาลมาสำเร็จ
ด้วยนายส่วย	ดบททนายสวช	ด้วยนายส่วย
เลวส่วย หัวสียบ	เลวสวช หัวสียบ	เลวส่วย หัวสียบ
นางงานข้าส่วย	นางงานขชุมสวช	นางงาน ข้าส่วย
แลเกิดลูกชายหญิง	เกิดกณบุตรสาตรี	เกิดลูกชายหญิง
เท่าใด ให้กิ่งแปน	เท่าใด หกงชา	เท่าใด ให้กิ่งแปน
ข้าส่วย ให้ได้ฝ่าย	ขชุม หบานฝ่าย	ข้า (ส่วย) ให้ได้ฝ่าย
ข้างแม่แปนข้าส่วย	แมชาขชุมสวช	แม่แปนข้าส่วย
จงเสร็จสิ้นเชิงอย่า	จงสิ้นเชิง กูปี้	จงสิ้นเชิง อย่า

(๑) อรคน : ปะปน

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ได้ให้ไปฝ่ายพ่อ	หบานฝ่ายอกุก	ให้ได้ฝ่ายพ่อ
เชิงกุกีลลบาณทาน	เชิงกุกีลลบาณทาน	เชิงกุกีลลบาณทาน
พระกัลปนาณัน ถ้าแล	ปะกาลปาณา ถา	พระกัลปนา ถ้า
ไพรพลเมืองแลไพร	ไพรพลศุกนุไพร	ไพร่พลเมืองและไพร่
(๑) สัตพัน มาสำเร็จ	สัดพันโมกสำเร็จ	สัดพัน มาสำเร็จ
ด้วยข้าส่วย	ดบททขยุมส่วย	ด้วยข้าส่วย
เกิดลูกเท่าใดให้คง	เกิดบุตรเท่าบาน(๒) หคง	เกิดลูกเท่าใด ให้คง
เป็นข้าส่วย ให้ได้	ขวยยุมส่วย หบาน	เป็นข้าส่วย ให้ได้
ฝ่ายแม่ ถ้าเชิงกุกีๆ	ฝ่ายแม่ ถาเชิงกุกี	ฝ่ายแม่ ถ้าเชิงกุกี
สำเร็จกันให้แจก	สำเร็จกัณหแจก	สำเร็จกัน ให้แจก
บัน ให้ได้ฝ่ายแม่	บ้านหบานฝ่ายแม่	บันให้ได้ฝ่ายแม่
สองส่วน ได้ฝ่าย	เพียรสวร บานฝ่าย	สองส่วน ได้ฝ่าย
พ่อส่วนหนึ่ง อย่าให้	อกุกสวนมวย กุบี่ห	พ่อส่วนหนึ่ง อย่าให้
พระศาสนาทำมาณราช	ปะสาสนาเถวี่มานราช	พระศาสนาทำมาณราช
โดยพระราชโองการ	โดยปะราชโองการ	โดยพระราชโองการ
ดรัสบังกับแก่พระ	ดรัสสบังกับปะ	ดรัสบังกับพระ
ศรีภริปริชญาธิราช	ศรีภริเปริชญาธิราช	ศรีภริปริชญาธิราช
เสนาบดีศรีสาลักษณ์	เสนาบดีศรีสาลักษณ์	เสนาบดีศรีสาลักษณ์
ให้ทำพระตำราใหม่	หเถวี่ดรัมณณมี	ให้ทำตำราบุรณะใหม่
สนองพระตำราเก่า	โสนงดรัมณเนาะ	สนองตำราเดิมนั้น
[ให้ไว้] สำหรับพระ	โมกจัมทบปะ	ไว้สำหรับพระ
ศาสนา ชั่วกัลปนา	สาสนาตราบเทา	ศาสนา ตราบเทา
ห้าพันวษาเคารพ(๓)	กาลปาวสาเคารบ	กัลปนาห้าพันวษา
โดยพระราชโองการ	โดยปะราชโองการ	โดยพระราชโองการ
พระพุทธเจ้าอยู่หัว	ปะพุทธเจาเนาถบวง	พระพุทธเจ้าอยู่หัว
บันทูล ดรัสไว้	บานทูลดิ ดรัสสโมก	บันฑูร ดรัสไว้

(๑) สัตพัน ; สมพันธิ์ ร่วมพงศ์พันธิ์กัน

(๒) บาน ภาษาขอมมาใช้แทนคำว่า ไค ในภาษาไทย

(๓) เคารพ = เคารบ คือ กรบ, คำรบ

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
เปนพระตำรา	ชาปะตัม	เป็นพระตำรา
แลพระราชกำหนด	ปะราชโองการ	พระราชโองการ
โดยฎีกา	ปะราชกำหนด	พระราชกำหนด
แลพระราชโองการ	โดยดีกา	โดยฎีกา
ตรัสออกมาไว้	จวมโมกโมก	ออกมาไว้
เปนพระทำนุ	ชาปะทำนุ	เป็นพระธรรมนุญ
แลพระราชกำหนด	ปะราชกำหนด	พระราชกำหนด
แลถ้าชาวเชิงกุกี	นุกาเชิงกุกี	และถ้าเชิงกุกี
ศีลบาล ข้าโปรด	ศีลบาล ขยุมโปรด	ศีลบาล ข้าโปรด
กนทาน ๆ พระ	อนักทาณปะ	กนทานพระ
กัลปนา ไปสำเร็จ	กาลปามาเทาสำเร็จ	กัลปนา ไปสำเร็จ
ด้วยข้าส่วย แล	ขยุมส่วย	(ด้วย) ข้าส่วย
[มา] เกิดลูกเท่าใด	เกิดบุตรเท่าใด ๆ	เกิดลูกเท่าใด ๆ
ให้คงเป็นข้าส่วย	หลงขยุมส่วย	ให้คง (เป็น) ข้าส่วย
แลถ้าข้าส่วย	ถาขยุม	ถ้าข้า (ส่วย)
แลนายส่วยไปสำเร็จ	นายส่วยเทาสำเร็จ	นายส่วย ไปสำเร็จ
ด้วย [กัน]ชาวเชิง	คบททกัณเชิง	ด้วยกัน (กับ) เชิง
กุกีศีลบาล ทาน	กุกีศีลบาลทาณ	กุกีศีลบาล ทาน
พระกัลปนาเกิด	ปะกาลปามาเกิด	พระกัลปนา เกิด
ลูกเท่าใด ให้คงเป็น	บุตรเท่าใดหลงชา	ลูกเท่าใด ให้คงเป็น
ข้าพระศีลบาล	ขยุมส่วยศีลบาล	ข้าส่วยศีลบาล
โดยพระราชกำหนด	โดยปะราชกำหนด	โดยพระราชกำหนด
บันทูลไว้ แลไซ	บานทูลโมก เปรี๊	บันทูลไว้ (และ) ไซ
นายแวงให้มาเบิก	นายแวงหโมกเบิก	นายแวงให้มาเบิก
เชิงกุกีศีลบาล ข้า	กุกีศีลบาล ขยุม	(เชิง) กุกีศีลบาล ข้า
โปรดกนทาน ทาน	โปรดอนักทาณ	โปรดกนทาน
พระกัลปนา และมี	ปะกาลปามาณามาณ	พระกัลปนา และมี
ฎีกาสำเร็จมีบาญชี	ดีกาสำเร็จบาญชี	ฎีกาสำเร็จ (มี) บัญชี
นายสามจอมไว้	นายสามจอมโมก	นายสามจอมไว้

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ด้วยตำราแลเพลา	ดบตทตฺรณูเกลา	ด้วยตำราและเพลา
พระ [ตำราแล] บัญชัย	ปะตฺรณูบาญชัย	พระตำราและบัญญัติ
ถเบี่ยน แต่บุรพ	ถเบี่ยน นุบุร	ทะเบี่ยน และบุรพ
กษัตราอุทิศไว้แต่ก่อน	กษัตราอุทิสโมกอำพี	กษัตราอุทิสไว้แต่ก่อน
สำหรับพระศาสนา	จมทบปะสาสนา	สำหรับพระศาสนา
แลอารามทงปวง	นุอารามโง	และอารามทั้งปวง
แต่ก่อนนั้น โดย	ดอำพี โดย	แต่ก่อน โดย
พระราชบันทูลไว้	ปะราชบานทูลดิโมก	พระราชบัญญัติไว้
แลสัมเดจบรม	นุเสดจบรมม	และสมเด็จบรม
บพิตรพระพุทธเจ้า	บพิตรปะพุททเจา	บพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่ห้วงบันทูล	เนาถบวงบานทูลดิ	อยู่ห้วงบัญฑูร
ตรัสสั่ง แก่เจ้า	ดรัสผด้า เจา	ดำรัสสั่งเจ้า
พญาศรีธรรมราช	พญาศรีธรรมมราช	พระยาศรีธรรมราช
เดชไชยอภยพิริ	เดชไชยอภยพิริย	เดชชัยอภยพิริย
บรากรมพาหุ เจ้า	บรากรัมพาหุ เจา	บรากรมพาหุ เจ้า
เมืองนครศรีธรรม	ศุกณครศรีธรรมม	เมืองนครศรีธรรม
ราช เจ้าพขุนหลวง ^(๑)	ราช.....น หลวง	ราช..... นหลวง
เจ้าเมืองพัทลุง	เจาศุกพาททลุง	เจ้าเมืองพัทลุง
ช่วยเป็นอุปรก ^(๒)	ชวยชาอุปกก	ช่วยเป็นอุประก
แก่พระครูศรี	ปะครูศรี	พระครูศรี
สถธรรมราชรุจิศรี	สาทธรรมมราชรุจิศรี	สถธรรมราชรุจิ ศรี
สังฆบาล เอาคน	สางกบาลโยกอนัก	สังฆบาล เอาคน
เชิงกุฎี	เชิงกูดี [สี่ลบาล]	เชิงกุฎีสี่ลบาล
ทง...มาเล็ก	โงเนาะโมกเล็ก	ทงนั้น มาเล็ก
พระศาสนา อนึ่ง	ปะสาสนา อมย	พระศาสนา อนึ่ง
ถ้าขุนหัวหมื่น	ถาขุนหัวหมื่น	ถ้าขุนหัวหมื่น
หัวพันหัวงาน	หัวพัน	หัวพัน หัวงาน
ชาวเชิงกุฎีสี่ลบาล	ชาวเชิงกูดี สี่ลบาล	ชาวเชิงกุฎีสี่ลบาล

(๑) - เจ้าพขุนหลวง = เจ้าพ่อขุนหลวง

(๒) อุปรก น่าจะเป็น อุปถัมภก

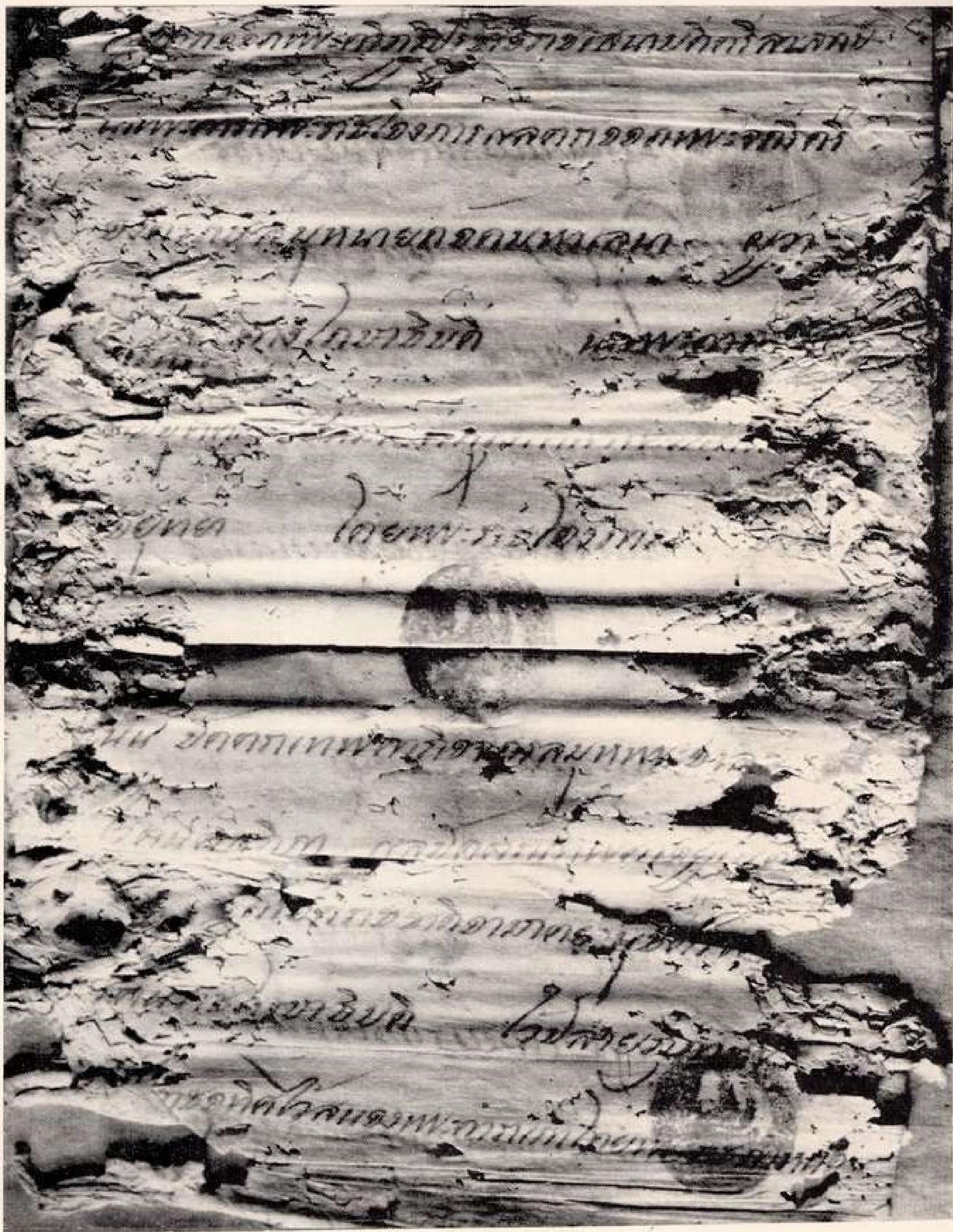
ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
แลกรมใดได้	กรั้มใดคะ	กรมใดไซ้
ถึงอนิจกรรม	คลอนิจกรรมม	ถึงอนิจกรรม
แลให้เอาทรัพย์	หโยกทราบพย	ให้เอาทรัพย์
[มฤตคสังสิน]	มรดกนุสังสิน	มรดกและสังสิน
ทงนั้น มาเล็ก	โผงเนาะโมกเล็ก	ทงนั้น มาเล็ก
พระศาสนาพระ	ปะศาสนาปะ	พระศาสนาพระ
วิหารแลพระพุท	วิหารนุปะพุทท	วิหารและพระพุท
รูป อารามซึ่งเจ้า	รูป อารามซึ่งเจ้า	รูป อารามซึ่งเจ้า
ไทย พระสงฆ	เสียม ปะสงฆ	ไทย พระสงฆ์
กรมคณ หัววัด	คณหัววัด	คณะ หัววัด
ทงปวงสร้างไว้	โผงบุณโมกเนาะ	ทงปวงบุรณะไว้
อนึ่งถ้าเจ้าเมืองแล	อมข เจาศุกนุ	อนึ่ง (ถ้า) เจ้าเมืองและ
บหลักเจ้าเมืองแล	ปลัดเจาศุกนุ	ปลัดเจ้าเมืองและ
กรมการเจ้าเมือง	กรั้มการ	กรมการเมือง
ผู้ใดเอาทรัพย์สังสิน	ผู้ใดโยกทราบสังสิน	ผู้ใดเอาทรัพย์สังสิน
เจ้าไทยแก่เชิงกุฎี	เจ้าเสียมเชิงกุฎี	เจ้าไทย เชิงกุฎี
ศีลบาญไส้ ให้เจ้า	ศีลบาญคะหเจ้า	ศีลบาลไซ้ ให้เจ้า
พญานครศรีธรรมราช	พญาณครศรีราช	พระยานครศรี (ธรรม) ราช
เดชไชยอกขพิริ	เดชไชยอกขพิริย	เดชชัยอกขพิริย
บรากรมพาหุเจ้า	บรากั้มพาหุเจ้า	บรากั้มพาหุ เจ้า
เมืองนครศรีธรรม	สุกณครศรีธรรมม	เมืองนครศรีธรรม
ราช แลเจ้าพขุน	ราช เจาพขุน	ราช เจ้าพ่อขุน
หลวงเจ้าเมืองพัท	หลวงเจาศุกพัทท	หลวงเจ้าเมืองพัท
ลุง เปนอุปรก	ลุงชาอุปรก	ลุง เปนอุประก
แก่ [พระ] กุรุศรี	ดปะครุศรี	แก่พระครุศรี
สัทธรรมราชรุจิ	[สาทธรรมม] ราชรุจิ	สัทธรรมราชรุจิ
เอาทรัพย์นั้นให้	โยกทราบเนาะห	เอาทรัพย์นั้นให้
ทำพระศาสนาเลา	เถว้อปะศาสนาเลา	ทำพระศาสนาเลา
โดยพระราชโองการ	โดยปะราชโองการ	โดยพระราชโองการ
ตามพระทำนุไว้	นุปะทำนุโมก	และพระธรรมนุญไว้

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
แต่บุรพกษัตริย์นั้น	ดบุรรกษัตราเนาะ	แต่บุรพกษัตริย์นั้น
อนึ่งถ้าพระครูศรี	อมขดาปะครูศรี	อนึ่ง ถ้าพระครูศรี
สัตถรรพมราชรุจี	สัททรรพมราชรุจี	สัตถรรพมราชรุจี
เอาเชิงกุฎีสีลบาล	โยกเชิงกุฎีสีลบาล	เอาเชิงกุฎีสีลบาล
เล็กพระศาสนา	[เล็กปะศาสนา]	เล็กพระศาสนา
อาราม ซึ่งครทาน	ณอารามซึ่งอนักทาน	ในอารามซึ่งอันครทาน
ทำมาณราย ทัว	เถวี่อมาณรายทัว	ทำมาณราย ทัว
อารามทงสองร้อย	อารามทางแกสเพียร	อารามทั้งสองร้อย
เก้าสิบอาราม	ปราบวรคอบอาราม	เก้าสิบอาราม
แล้ว ถวายพระราช	เสร็จถวายปะราช	แล้ว ถวายพระราช
กุศล แลกรั้นถึง	กุศล ถะดล	กุศล กรั้นถึง
(๑) มรสุมปี แลให้พระ	มรสุมจนำ นุหปะ	มรสุมปี แลให้พระ
ครุมารามคณปา	ครุมารามคณปา	ครุมารามคณปะปา
แก้วหัวเมืองพัท	แก้วถบวงสุกพาทท	แก้ว หัวเมืองพัท
ลุง ให้ฎีกาให้ [สั่ง]	ลุง หดีกาสาง	ลุง ให้ฎีกาสั่งข
การียแลสั่งขบาล	การียนุสางคบาล	การีและสั่งขบาล
ไปตรวจอาราม	เทาดรว [ด] อาราม	ไปตรวจอาราม
ทั้งสองร้อย	(๒) ทางแกสเพียร	ทั้งสองร้อย
เก้าสิบอาราม	ปราบวรอาราม	เก้า (สิบ) อาราม
ซึ่งพระครูศรีสัตถรรพ	ซึ่งปะครูศรีสัททรรพม	ซึ่งพระครูศรีสัตถรรพ
ราชรุจีเล็กพระศาสนา	ราชรุจีเล็กปะศาสนา	ราชรุจีเล็กพระศาสนา
นั้น อย่าให้เสรวิ	เนาะ กุบี่หเสรา	นั้น อย่าให้เสรวิ
หมองครทาน	โหมงอนักทาน	หมองอันครทาน

(๑) สมัยก่อนการเดินทางจากปักกิ่งได้ขึ้นมา ณ กรุงศรีอยุธยา ทางเรือจะต้องรอให้ถึงคราวมรสุม ก็อดุลุมขึ้นเสียก่อน มิเช่นนั้นการเดินทางจะลำบากมาก เรือต้องแล่นทวนลม เช่นในเรื่องที่ปรากฏนี้

(๒) แกสเพียรปราบวร น่าจะตกคำว่าคอบต่อท้าย เมื่อรวมกันเป็นแกส เพียร ปรา บวร คอบ แปลว่า ๒๕๐ ภาษาเขมรว่า ซองรอยเกาเขม;

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ทำมาณรายได้	เถวี่มานรายบาน	ทำมาณรายได้
[ถวาย] พระราช	ถวายปะราช	ถวายพระราช
กุศล แด่สมเด็จพระ	กุศลคส์เศจ	กุศลแด่สมเด็จพระ
บรมบพิตรพระ	บรมบพิตรปะ	บรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว	พุทธเจาเนาถบวง	พุทธเจ้าอยู่หัว
ตราบนานฤพาน	ตราบนานิรภาณ	ตราบนานิพพาน
โดยมีพระราชโองการ	โดยมาณปะราชโอง	โดยมีพระราชโอง (การ)
บังคับบันฑิตรัส	บางกับบันฑิตรัส	บังคับ (บัน) ขุนดำรง
ให้มีตราออกพระศรี	หมาณตราปะศรี	ให้มีตราพระศรี
ภูริปริชญาธิราชเสนา	ภูริปริชญาธิราช [เสนา	ภูริปริชญาธิราชเสนา
บดีศรีสาลักษณ์	บดีศรี] สาลักษณ์	บดีศรีสาลักษณ์
นำพระตำราพระราช	นำปะตัมปะราช	นำพระตำราพระราช
โองการแลตรา	โองการนุตรา	โองการ และตรา
ออกพระจักรีศรี	ปะจักกรัศรี	พระจักรีศรี
องครักษ์สมุหนายก	องครักสสมุหนายก	องครักษ์สมุหนายก
อัครมหาเสนา	อัครมหาเสนา	อัครมหาเสนา
ผู้ว่า.....ต่าง	ผู้ธราชการต่าง	ผู้ว่าราชการต่าง
โกษาธิบดี นำพระ	โกษาธิบดี นำปะ	โกษาธิบดี นำพระ
ตำราพระราชอุทิศ	ตัมปะราชอุทิศ	ตำราพระราชอุทิศ
ออกมาแต่กรุง	จวณ [โมก] ดกรุง	ออกมาแต่กรุง
เทพพระมหานคร	เทพมหานคร	เทพมหานคร
[ศรี] อยู่ทथा โดย	ศรีอยู่ทथा โดย	ศรี (อ) ยุธยา โดย
พระราชโองการ	ปะราชโองการ	พระราชโองการ
บังคับนั้น ปิดตรา	บางกบบเนาะนุปีตรา	บังคับนั้น และปิดตรา
เทพดาถือจักร	เทพดากัณจจักร	เทพดาถือจักร
สมุหพระอาลักษณ์	สมุหปะอาลักษณ์	สมุหพระอาลักษณ์

ฉบับภาษาไทย	ฉบับขอมปนไทย	คำแปล
ไว้ต้นตราฎีกา	โมกเดิมอักษร	ไว้ต้นอักษร
แลเปิดตราเทพดา	นุปีตราเทพดา	และเปิดตราเทวดา
อยู่ในด.....	เนาณาพกาชวกปะ	อยู่ในดอกบัว [ออก] พระ
ศรีอัครราชชาติ	ศรีอาคมราชชาติ	ศรีอัครราชชาติ
อามาตยานุชิต	อามาตยานุชิต	อามาตยานุชิต
[พิพิท] รัตนราช	พิพิทรัตนราช	พิพิทรัตนราช
โกษาธิบดี ไว้ปลาย	โกษาธิบดี จง	โกษาธิบดี (ไว้) ปลาย
ฎีกาพระ.....พระ	อักษรปะตร์ปะ	อักษรพระตำราพระ
ราชอุทิศไว้สนอง	ราชอุทิศเนาะโสณง	ราชอุทิศนั้นสนอง
พระตำราเก่าโดย	ปะตร์เดิมโดย	พระตำราเดิมโดย
พระราชกำหนด	ปะราชกำหนด ฯ	พระราชกำหนด ฯ

อธิบายภาษาของมเหัยภาษาเขมร

ที่ปรากฏอยู่ในพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลป์นา

อาร์มกกา

สุกมาศดู แยกบทเป็น สุก (ความงาม)
+ อสุ (งมี) = งมีความงาม, สวัสดิยา
ดิเรก แยกบทเป็น สวัสดิ (ความเจริญ
รุ่งเรือง) + อติเรก (ยิ่ง), อนเก = มาก,
อนันต (อนนุต) = มากล้น, มหันต (มหนุต)
= ใหญ่, มโหฬารดิสร แยกบทเป็น มโหฬาร
(ยิ่งใหญ่) + อติสร (เป็นเจ้าเป็นใหญ่)
อนุตตร = เลิศ, วร = ยอดเยี่ยม, ฉนำ เขมร
เขียน “ฉนำ” อ่านว่า “ชนำ” = ปี่, พุชกษ
บาลี = เสือ, สัจจวร บาลี = ปี่, ฉนำพักษ-
สังวัจระ = ปี่ชาล, ทุตติยาตมาส = เดือน ๘
(หลัง) สุกกบักษ์ หรือ สุกกบักษ์ = บักษ์
ข้างขึ้น, ทุตติยดิถี = ๒ ค่ำ, พุชวาร = วันพุธ,
ทุตติยาตมาสสุกกบักษ์ทุตติยดิถี = ขึ้น ๒ ค่ำ
เดือน ๘ (หลัง) วันพุธ

หมายเหตุ ถ้าอยากจะทราบว่า พ.ศ. ไດ ๆ
เฉพาะที่ใช้อยู่ในพระตำราบรมราชูทิศฉบับ
นี้จะตรงกับนักษัตรปีใด ให้ตั้ง พ.ศ. นั้น ๆ ลง
แล้วเอา ๑๒หาร เหลือเท่าใดให้คำนวณนับ
ตามแบบลังกา ดังนี้ คือ เศษ ๑ เป็นปีมะเส็ง
เศษ ๒ เป็นปีมะเมียเป็นต้น ถ้าหารลงตัวให้
ถือว่าเท่ากับเป็นเลข ๑๒ นับแต่ ๑ ถึง ๑๒
ก็จะรู้ได้ เช่น พ.ศ. ๒๒๔๒ ในเอกสารฉบับนี้
หารด้วย ๑๒ เศษ ๑๐ นับแต่มะเส็งถึงชาลกรบ
๑๐ จึงรู้ว่าตกปีชาล

เขมรนับวัน ดังนี้ อาทิตย (อาทิตย์)
= อาทิตย์, จนุท หรือ จนุท (จัน) = จันทร,
องการ (อ้องเกียร์) = อังการ, พุ (ปู้ด)
= พุ, พุทสุปติ โปรเอะฮะส หรือ โปรเอะฮะส
-สะเบดัย) = พุท หรือ พุทสบดี, สุก
(ชก) = สุก, เสาร์ (เชาร์) = เสาร์, ไถง
(ไทง) = วัน

เขมรนับเดือน ดังนี้ เจต (เจ็ด) บาลี
จิต, สันสกฤต โจต = เดือน ๕, พิศา
(ปีชา) บาลี วิสา, สันสกฤต วิสา =
เดือน ๖, เซส (เจส) บาลี เซส, สันสกฤต
เซส = เดือน ๗, อาสา (อาชา) บาลี
อาสา, สันสกฤต อาสา = เดือน ๘,
สุราพน (สุราบ หรือ ชะราบ) บาลี สวาณ,
สันสกฤต สุราณ = เดือน ๙, ภท (เกิด
-ตรีชะบิต) บาลี ภท-ภท, สันสกฤต
ภท-ภท = เดือน ๑๐, อสุ (อัส-โซจ หรือ อัส-ชง) บาลี
อสุ, สันสกฤต อสุ = เดือน ๑๑, กตติ
(กัตติ) บาลี กตติ-กตติ, สันสกฤต
กตติ = เดือน ๑๒, มิส (มิเกะเชร์)
บาลี มิส, สันสกฤต มิส-มุต =
เดือน ๑, บุส (บูส) บาลี บุส-บุส,
สันสกฤต บุส = เดือน ๒, มา (เม็ก)
บาลี สันสกฤต มา = เดือน ๓, ผก (พ้อ
-ล) บาลี ผก-ผก, สันสกฤต

ผลกุน-ผาลกุน = เดือน ๔, แฆ (แก)
เดือน

เขมรนับปี ดังนี้ ชุต (จืด) = ชวด, ฉตุว
(โชลัว) = ฉลุ, ขาล (กาล) = ขาล, เถาะ
(เทาะส) = เถาะ, โรง (โรง) = มะโรง,
มุตัญ (มุตัญ) = มะเส็ง, มมี (โมมี)
= มะเมีย, มแม (โมแม) = มะแม, (คำว่า
“เม” ให้ออกเสียงเอให้ยาว เพราะเป็น
สระแอใช้กับพยัญชนะโฆษะ คือเท่ากับเอ +
แอ) วก (ไวัก หรือ วัก) = วอก, รกา
(โรกา) = ระกา, จ (จอ) = จอ, กุร (โกร์)
= กุน, ฉุนำ (ชุนำ) = ปี

ขยุม-คำว่า “ขยุม” ในศิลาจารึกเขมร
อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ.
๑๑๘๒ เขียน “กุญ” ต่อมาขอมและเขมร
เขียน “ขญ” อ่านว่า “กุญม” แปลว่า ฉัน,
ผม, ข้าพเจ้า, ข้า (ทาส) ในวรรณคดีไทยใช้
“ขยม” เช่น อัญขยม อัญญ (ญ) + ขยม (ข้า)
= ตูข้า หรือ ข้าพเจ้า

คมาน หรือ คมาน เขมรเขียน “คฺมาน”
อ่านว่า “คอเมียน” แปลว่า คู่ม, คอ = ที่,
ซึ่ง, อันคู่, (ขอมแปลว่าใน หรือ แต่ ก็มี)

นุ-เขมรเขียน “นุว” อ่านว่า “โน้ว” แปลว่า
ซึ่ง หรือ และ, ในพจนานุกรมฉบับราช-
บัณฑิตยสถานว่า “นุ” เป็นคำโบราณ ใช้
เสริมแทรกเพื่อให้พยางค์สละสลวย เช่น
“พฤกษในนุพงไพร” (สมุทรโฆษ)

ปีตรา หรือ ปีตรา-เขมรเขียน “ปีตฺตรา”
อ่านว่า “ปีดฺตรา” แปลว่า ปีดตรา, หรือ คำว่า
“ปีตรา” ในที่นี้ขอมอาจจะใช้คำไทยก็ได้

ก้าน-เขมรเขียน “กาน” อ่านว่า “ก้าน”
เป็นกริยา แปลว่า ถือ, เป็นบุรพบท แปลว่า ผู้
ทุกเค็มกำพุดสาธ-ทุก เขมรเขียน “ทุก”
อ่านว่า “ตฺก” = ไว้, เค็ม เขมรเขียน “เก็ม”
อ่านว่า “เค็ม” = ต้น, คำว่า กัมพูชากร
ไม่มีในภาษาเขมร เพราะเขมรมีหนังสือใช้
อยู่ ๒ แบบ แบบหนึ่งที่เขมรใช้ทางฝ่าย
บ้านเมืองเรียกว่า อักษรเจียง อีกแบบหนึ่ง
เขมรใช้ทางฝ่ายวัดเรียกว่า อักษรมูล
ปัจจุบันนี้เขมรเรียกหนังสือที่เขมรใช้ทั่วไปว่า
อักษรกะแมร์ ส่วนขอมเรียกหนังสือที่ขอม
ใช้ว่า กัมพูชากร (กัมพูชสนธิกับด้วยอักษร
ตามวิธีของสันสกฤตเป็นกัมพูชากร แปลว่า
อักษรของชาวเมืองกัมพูช ขอมตั้งชื่อเมืองว่า
กัมพูชเทศ แต่เขียนในสมัยโบราณเป็น
กัมพูชเทศ เพราะนิยมใช้ ว แทน พ ตามแบบ
สันสกฤต ฝ่ายเขมรที่เรียกเมืองของตนว่า
กัมพูชา ดังปรากฏในจดหมายเหตุจีนสมัย
อยุธยาตอนปลายเรียกว่ากัมโป้จั้นนั้น ย่อมา
จากชื่อเดิมว่ากัมพูชาธิบดี ซึ่งเขมรเริ่มใช้
ชื่อนี้เมื่อล่วงแคว้นเมื่อก่อนจะสิ้นสมัยอยุธยา
ไม่นานนัก)

ผกาชวก-เขมรเขียน “ผฺกาญก” อ่านว่า
“ผฺกาญก” แปลว่า ดอกบัว, ผฺกา = ดอก,
ญก = บัว

จุงอากาศ-เขมรเขียน “จุงอกฺตฺร” อ่านว่า
“จงอ็อกชอร์” แปลว่า ปลายอักษร

กรลาชนบ-กรลา เขมรเขียน “กรฺพา”
อ่านว่า “กรฺอลา” แปลว่า บริเวณ, ที่ หรือ
ตา เช่น ตาหมากรุก ส่วน “ชนบ” เป็นคำ

ไทย = รอยที่พับ คำว่า “ขนบ” ที่ข้าพเจ้า
 อ้างว่าเป็นคำไทยนั้น เพราะ “ขนบ” ใน
 คำไทยใช้ในความว่า ประกบ หรือ ซ้อนกัน
 เป็นชั้น ๆ เช่น ภูเขาตูกินหินเป็นขนบ ง่าย
 ที่จะขุดเอามาทำเรือน คำว่า “ขนบ” ในที่นี้
 แผลงมาจากคำว่า “กบ” ซึ่งใช้ในความว่า
 “ประกบ หรือ ซ้อน ๆ กัน” โดยเปลี่ยน
 พยัญชนะสัทธิตมาเป็นธนิต แล้วเติม “น”
 เช่น ก เป็น ข-น แล้วประสมเข้ากับสระ
 หรือ ตัวสะกดของคำเดิม เช่น กบ เป็น ขนบ,
 ไทยใช้ ขนบหิน, ขนบธรรมเนียม, ส่วน
 “ขนบ” ของเขมรนั้นใช้ในความว่า “สิ่งที่
 ผังอยู่” คำนี้เขมรแผลงมาจากคำว่า “กบ”
 (ก๊อบ) ของเขมรที่แปลว่า “ผัง” มาเป็น
 “ขุนบ” (กุน็อบ) แปลว่า สิ่งที่ผังอยู่ เช่น
 “โขมจ กุนง ขุนบ” (โขมจ กุนง กุน็อบ)
 = ฝ้ายที่ยังอยู่ในที่ผัง หมายเอาฝ้ายที่ยังไม่ได้เผา
 มยคบปรัโรจ-มย เขมรเขียน “มว”
 อ่านว่า “มว” แปลว่า หนึ่ง, คบปรัโรจ
 เขมรเขียน “กบ ปรัโรจ” อ่านว่า “ค็อบ
 ปรัโรจ” แปลว่า แรมสิบห้าค่ำ, สำหรับคำว่า
 “มย หรือ มว” ที่แปลว่าหนึ่งอยู่นี้ คำว่า
 “ค็อบ” นั้นเขมรไม่ใช่ ก็เขาใช้ “ค็อบ”
 เฉย ๆ เช่น ค็อบ = สิบ, ปรั = ห้า, ค็อบปรั
 = สิบห้า, โรจ = แรมค่ำ, คำว่า “โรจ” เขมร
 ใช้เรียกดีดในบักข้างแรมทั้ง ๑๔ หรือ ๑๕
 วัน เช่น มวโรจ = แรมค่ำหนึ่ง, ค็อบปรัโรจ
 = แรม ๑๕ ค่ำ และเรียกบักข้างแรมทั้ง ๑๔
 หรือ ๑๕ วันว่า “รโนจ” อ่านว่า “โรโนจ”
 ส่วนดีดในบักข้างขึ้นตั้งแต่ขึ้นค่ำหนึ่งถึง

ขึ้น ๑๕ ค่ำ เขมรเรียกว่า “เกิด” อ่านว่า “เกิด”
 เช่น มวเกิด = ขึ้นค่ำหนึ่ง, ค็อบปรัเกิด =
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ (ขอมใช้เกิด) และเรียกบักข้าง
 ข้างขึ้นทั้ง ๑๕ วันว่า “เขน็ด” อ่านว่า “เณน็ด”
 สังขยาภาษาเขมรนับดังนี้ มว (มว)
 = ๑, ฟ็ร (ฟ็ร) = ๒, ป็ (เบ็) = ๓, บวน
 (บวน) = ๔, ปรั (ปรั) = ๕, ปรัมว
 (ปรัมว) = ๖, ปรัฟ็ร (ปรัฟ็ร หรือ
 ปรัป็ล) = ๗, ปรัป็ (ปรัเบ็) = ๘,
 ปรับวน (ปรับวน) = ๙, กบ (ค็อบ) = ๑๐,
 กบมว (ค็อบ-มว) หรือ มวกบก (มว-ค็อบค็อบ) = ๑๑, กบฟ็ร (ค็อบฟ็ร)
 หรือ ฟ็รกบก (ฟ็ร-ค็อบค็อบ) = ๑๒,
 กบป็ (ค็อบเบ็) หรือ ป็กบก (เบ็-
 ค็อบค็อบ) = ๑๓, กบบวน (ค็อบบวน)
 หรือ บวนกบก (บวน-ค็อบค็อบ) = ๑๔,
 กบปรั (ค็อบปรั) หรือ ปรักบก (ปรั-
 ค็อบค็อบ) = ๑๕, กบปรัมว (ค็อบ-ปรั
 มว) หรือ (ปรัมว-ค็อบค็อบ) = ๑๖,
 กบปรัฟ็ร (ค็อบ-ปรัป็ล) หรือ ปรัฟ็ร-
 กบก (ปรัป็ล-ค็อบค็อบ) = ๑๗, กบปรั
 ป็ (ค็อบ-ปรัเบ็) หรือ ปรัป็กบก
 (ปรัเบ็-ค็อบค็อบ) = ๑๘, กบปรับวน
 (ค็อบปรับวน) หรือ ปรับวนกบก (ปรั
 บวน-ค็อบค็อบ) = ๑๙

หมายเหตุ ตั้งแต่ ๖ ถึง ๙ เขมรนับประสม
 เช่น ๖ = ๕ + ๑, ๗ = ๕ + ๒, ๘ = ๕ + ๓,
 ๙ = ๕ + ๔, และจำนวน ๑๑ ถึง ๑๙ เขมรนับ
 ๒ อย่าง เช่น ๑๑ เขมรนับ ค็อบ-มว =

อธิบายภาษาขอมเทียบภาษาเขมร

๔๕

๑๐ + ๑ เหมือนไทย และอีกอย่างหนึ่งเขมร
นับว่า “มวช-คือนต๊อบ = ๑ + ๑๐ เหมือน
บาลี เช่น เอกาทศ = ๑ + ๑๐ ส่วนคำว่า
“คือน” เช่น มวช-คือนต๊อบนั้น ในพจนานุกรมภาษาเขมรไม่ได้อธิบายไว้ แต่ก็ใช้ในความว่า “และ หรือ กับ” เพราะจำนวน ๑๑
นี้แม้แต่ในภาษาพม่าเขาก็มักว่า “และ หรือ
กับ” ประสมอยู่ด้วยเหมือนกัน เช่นจำนวน
๑๐ พม่าเขียน “ตลย” อ่านว่า (ta seh) และ
๑๑ เขียน “ตลย หุนจ ตจ” อ่านว่า “ta seh
hnin tit” ก็คือ ta seh = ๑๐, hnin = “และ หรือ
กับ” tit = ๑ เป็น ๑๑ แต่คำว่า hnin ที่แปลว่า
“และ หรือ กับ” นั้น เขาอาจจะเอาออกก็ได้
โปรดดูสังขยาจำนวน ๒๐ ต่อไป

โมก (มุกข์ หรือ เมกข์) = ๒๐, โมก-มวช
(มุกข์-มวช) = ๒๑, โมก-ปรับวน
(มุกข์-ปรับวน) = ๒๕, คำว่า “โมก” ที่
เขมรแปลว่า ๒๐ นั้น ไม่พบคำอธิบายใน
พจนานุกรมเขมร แต่ข้าพเจ้าเข้าใจว่า คำว่า
“โมก” น่าจะเป็น มวช (๑) + โก (๒๐)
แล้วย่อเป็น โมก แปลว่า ๒๐ ๑ ครั้ง คือ
เท่ากับจำนวน ๒๐ เท่านั้นเอง คำนี้ก็ไม่ต่าง
อะไรกันกับคำไทย เช่น หนึ่งร้อย = ร้อย
ส่วนคำว่า “โก” ที่เขมรแปลว่า ๒๐ นั้น
เข้าใจว่าจะมาจากภาษาบาลีว่า “วิส” อันได้ใช้
“พิส” อ่านว่า “ปัส” ไทยใช้ “เพส” เช่น
เบญจเพส = ๒๕ เขมรใช้ “โก” โดยเปลี่ยน
“พ” มาเป็น “ภ” และตัดตัวสะกดออก
การที่เขมรอ่าน “โก” เป็น “ภฺช หรือ ภฺช”
นั้น ก็เพราะเกี่ยวกับสระ “ไ” ที่ใช้กับพยัญ
ชนะโนษะในภาษาของเขา ถ้าสระ “ไ” ใช้

กับพยัญชนะอโนษะเขมรอ่านเหมือนไทย
เช่น “โก” เขมรก็อ่านว่า “โก” เหมือนกัน
โปรดดูสังขยาตั้งแต่จำนวนสามสิบถึงล้าน
และโกฏีต่อไป คือ จำนวนสามสิบถึงล้าน
เขมรใช้คำไทย ส่วนโกฏีเป็นคำบาลี ดังนี้
สามสิบ (ซามเซ็บ) = ๓๐, สดสิบ (แซเซ็บ)
= ๔๐, หาสสิบ (ฮาเซ็บ) = ๕๐, หุกสิบ
(ฮกเซ็บ) = ๖๐, จิตสิบ (เจ็ดเซ็บ) = ๗๐,
แปดสิบ (แปดเซ็บ) = ๘๐, เกาสิบ (เกา-
เซ็บ) = ๙๐, รย (โรย หรือ รวย) = ๑๐๐,
พาน (เปอน) = พัน, มิน (เมิน) = หมื่น,
แสน (แซน) = แสน, ลาน (เลี่ยน) = ล้าน,
โกฏี (โคด หรือ ก๊อด) = โกฏี ส่วนสังขยา
ขอมโปรดสังเกต จากศิลาจารึกขอม ซึ่งใช้
ต่างกับกับเขมร เช่น ๘๐ เขมรว่า แปดสิบ
(แปดเซ็บ) แต่ขอมใช้ “ภยบวน” (ภฺช-
บวน) = ๘๐, ภฺช = ๒๐, บวน = ๔ คือ ๒๐
สี่ครั้ง ตรงกับภาษาฝรั่งเศสว่า quarante-vingts
(กาต-เตรอ-แวง) = ๘๐, quarante = ๔,
vingts = ๒๐ คือ ๒๐ สี่ครั้ง เป็นตัวอย่าง
จนำขาลสำคัญทิสก = ปี่ขาลสัมฤทธิ์สก คำว่า
ปี่ขาลสัมฤทธิ์สกในที่นี้ น่าจะหมายเอาปี่ขาล
สัมฤทธิ์สกก่อนปี่ขาล (โทสก) พ.ศ. ๒๒๔๒
ขึ้นไป อาทิเช่น พ.ศ. ๒๒๑๐ ก็เป็นปี่ขาล
สัมฤทธิ์สกก่อน พ.ศ. ๒๒๔๒ เหมือนกัน
(ดูวิธีคำนวณประจำหน้า ๔๖) แต่ถ้าไม่ตรง
ตามวันเดือนปีกับและดิถีในพระบรมราชูทิศ
เพื่อกลับนาจบบันแล้ว ขอได้โปรดช่วยกัน
พิจารณาต่อไป

ชาย - เป็นคำไทย = กล้อย หรือ บ่าย, คำนี้
เขมรใช้ว่า “รเสยอ” อ่านว่า “โรเซยล”

= บ่าย, หรือ ใช้ว่า “เซฺร” อ่านว่า “เจฺร”

= กลั้อย (สำหรับพระอาทิตย์)

บวรบาท – เขมรเขียน “บวรบาท” อ่านว่า

“บวรบาท” = สิบบาท

ปะ – ขอมเขียนตามอย่างไทยโบราณที่ใช้ ว

แทน พ คือ พระเป็น “วฺระ” เขมรเขียน

“พระ” อ่านว่า “เปรียะส” = พระ

ประเสริฐ – เขมรเขียน “ประเสริ” อ่านว่า

“ปรอเซอร์” = ประเสริฐ

ฉาปะโรง – เขมรเขียน “นาพระโรง” อ่านว่า

“เนี่ยเปรียะสโรง = ในพระโรง

กำลังวัง – เขมรเขียน “กํลังวัง” อ่านว่า

“ก้อม – ลงเวียง” แปลว่า ในวัง, ก้อม – ลง

= ที่, ใน

มยดบ – เขมรใช้ “ดฺบ” อ่านว่า “ด็อบ”

แปลว่าสิบ, สำหรับคำว่า “มย หรือ มวย”

นี้แปลว่าหนึ่งอยู่หน้าคำว่า “ด็อบ” นั้น เขมร

ไม่ใช้ เหตุไรขอมจึงนิยมใช้จำนวนสิบว่า

“มวย ด็อบ” คือเท่ากับหนึ่งสิบ หรือ สิบ

๑ ครั้ง ในคำไทย ขอนี้ข้าพเจ้าเข้าใจว่าขอม

คงจะนิยมใช้ตามแบบภาษาพม่าดังนี้ คือ

หนึ่งพม่าว่า ตจ (tit) สองพม่าว่า หุนจ (huit)

สามพม่าว่า ตู่ (thohm:) และสิบพม่าว่า

ตฉย (ta seh) เท่ากับสิบ ๑ ครั้ง หนึ่งร้อย

พม่าว่า ตรา (ta ya) เท่ากับร้อย ๑ ครั้ง หนึ่ง

พันพม่าว่า ตโง (ta thauny) เท่ากับพัน

๑ ครั้ง คำว่า “ta” ในที่นี้เข้าใจว่าจะกร่อน

มาจากคำว่า “tit” ที่แปลว่า “หนึ่ง” ซึ่ง

ตรงกับคำขอมที่ไม่กร่อนว่า “มวย” เช่น

“มวย ด็อบ” = หนึ่งสิบ หรือ สิบ ๑ ครั้ง

ส่วนคำพม่าที่ไม่กร่อนนั้น เช่น ยี่สิบ พม่าว่า

หุนจฉย (huit seh) เท่ากับสิบ ๒ ครั้ง สามสิบ

พม่าว่า (thohm: seh) เท่ากับสิบ ๓ ครั้ง

เหมือนในคำไทย ส่วนคำพม่าที่ไม่กร่อนนั้น

เช่น ยี่สิบ

จุนเทา – เขมรเขียน “จุนเทา” อ่านว่า “โจล-

โต้ว” แปลว่า เข้าไป, โจล = เข้า, โต้ว = ไป

จำเรณู – เขมรเขียน “จ้เร็น” อ่านว่า “จ็อม-

เร็น” = จำเรณู

ลวะ – เขมรเขียน “ลฺวะ” อ่านว่า “ลฺวะส” =

กรัน หรือ ล

ถบวงศุก – ถบวง เขมรเขียน “ตฺบุร” อ่านว่า

“โตฺบุร” แปลว่า ห้ว หรือ ทิศใต้ เช่นใน

ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงว่า “เบื้อง

ห้วนอน” = ทางทิศใต้ และแปลว่า พลอย

(นาม) หน้า (หมอน) ห้ว (แหวน) ก็มี

หมายเหตุ คำว่า “ถบวง” ของขอมกับคำว่า

“ทบวง” ของไทยก็น่าจะเป็นคำเดียวกัน

ศุก – เขมรปัจจุบันเขียน “สุรฺก” อ่านว่า

“ซฺรฺก” แปลว่า บ้าน หรือ เมือง เช่นไม้สัก

เขมรเรียกว่า “อุสฺสึ สุรฺก” (ริสฺเซีย ซฺรฺก)

แปลว่าไม้ไผ่บ้าน, ริสฺเซีย = ไม้ไผ่, ซฺรฺก =

บ้าน (แต่คำว่า “ซฺรฺก” ในเวลานี้เขมรใช้

เป็นอำเภอ)

สวม – เขมรเขียน “สฺม” อ่านว่า “โซม”

แปลว่าขอ ไทยใช้ “สรวม” เช่น สรวมชีพ

= ขอชีวิต

ทาน – เขมรเขียน “ทาน” อ่านว่า “เตียน”

= ทาน

ห – เป็นคำไทย ใช้แทนคำว่าให้, เขมรใช้

“โอฺย” อ่านว่า “โอฺย หรือ ออย” = ให้

ดบทท – เขมรเขียน “ดฺบิตฺ” อ่านว่า “เดฺบิต”

= เหตุ, เพราะ (ด้วย)

โมก – เขมรเขียน “มก” อ่านว่า “โมก”

= มา, ในพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา

แปลว่า ไว้ ถิ่น

อำ^๔ฟี่-เขมรเขียน “อ^๔ฟี่” อ่านว่า “อ้อม^๔ปี่”
= แต่, จาก, แต่ในพระตำราบรมราชูทิศเพื่อ
กลัปนา แปลว่า “แต่ก่อน”

สัม^๕ทบ- เป็นคำไทย = สมทบ คือ รวมเข้า
ด้วย, คำ^๕นี้ขอมแปลจากฉบับไทยว่า “สำหรับ”
เขมรใช้ “สำ^๕รบ” อ่านว่า “ซอม^๕รับ” แปลว่า
“สำหรับ”

ณ^๕ หรือ ณา- เขมรเขียน “นา” อ่านว่า “เน็^๕ย”
= ใน หรือ ณ

เอ^๕ลิ่ง- คำว่า “เอ^๕ลิ่ง” ที่แปลว่า “ขึ้น” เขมร
ใช้ “เพ็^๕ง” อ่านว่า “เล็^๕ง” = ขึ้น เช่น “เพ็^๕-
สั^๕ก” อ่านว่า “เล็^๕งสั^๕ก” = เอลิงสก

ทำ^๕รุด- เขมรเขียน “ทำ^๕รุด” อ่านว่า “ตุ^๕มรุด”
= ชำ^๕รุด

เอ^๕วือ- ขอมเขียน “เอ^๕ว” เขมรเขียน “เอ^๕วี่”
อ่านว่า “เอ^๕วอ” แปลว่า ทำ

บุ^๕ณ หรือ บุ^๕ณ- เขมรเขียน “บุ^๕รณ” อ่านว่า
“โบ^๕ระณะ” บุ^๕รณ

อ^๕มี^๕โสนง- อ^๕มี^๕ เขมรเขียน “อ^๕มี^๕” อ่านว่า
“เท^๕มี^๕ย” แปลว่า โหม, โสนง เขมรเขียน
“สุ^๕นง” อ่านว่า “ซุน^๕อง” = สนง เช่น
ราชาศัพท์เขมรว่า สุนงพระเนตร (ซุน^๕อง
เปร็^๕ยะสั^๕เนตร) และคำว่า สุนง (ซุน^๕อง)
ของเขมร^๕นี้เขมรแผลงมาจากคำเดิมว่า “สง”
อ่านว่า “ซง” แปลว่า ใช้ (หนึ^๕), ตอบ-
แทน เช่น สง^๕บิณุล (ซง^๕บิอม^๕โน้ล) = ใช้^๕หนึ^๕,
แล้วแผลงเป็น “สุ^๕นง” (ซุน^๕อง) โดยเติม
“น” ประสมเข้ากับสระ หรือ ตัวสะกดของ
คำเดิม

เท็^๕บ- เขมรเขียน “เท็^๕บ” อ่านว่า “เต็^๕บ”
แปลว่า จึง

ติ^๕ทูลจำ- เป็นสำนวนขอม ติ = แต่, ทูลจำ =
ผู้เฝ้าทูล คำ^๕นี้เขมรไม่มี

อ้าน- เป็นคำไทย = อัน, เขมรใช้ “อ^๕ญี่” (ดอ)
หรือ “แญ^๕ด” (แดล)

เท^๕มาณ^๕เสร็จ- เท^๕า เขมรเขียน “เท^๕า” อ่านว่า
“โต๊^๕ว” แปลว่า ไป แต่ในที่^๕นี้ใช้ในความว่า
“ไป หรือ บ^๕”, มาณ^๕ เขมรเขียน “มาน”
อ่านว่า “เม็^๕ย” แปลว่า “มี” แต่ในที่^๕นี้ใช้
ในความว่า “มี” เสรจ^๕ เขมรเขียน “เส^๕รจ”
อ่านว่า “ซุ^๕รจ” แปลว่า เสร็จ หรือ แล้ว
เพราะฉะนั้น “เท^๕มาณ^๕เสร็จ” จึงแปลว่า
“บ^๕มิ^๕เสร็จ” เขมรใช้ “มิ^๕น^๕เส^๕รจ” (มิ^๕น^๕ซุ^๕รจ)
= ไม่^๕เสร็จ, หรือ ใช้ว่า “พ^๕ุ^๕เส^๕รจ” (ป^๕ุ^๕ม^๕ ซุ^๕รจ)
= ไม่^๕เสร็จ ก็ได้

เน^๕าะ- เขมรเขียน “เน^๕าะ” อ่านว่า “นุ^๕ะสั^๕”
แปลว่า นั้น ในกาพย์กลอนใช้ “เณ^๕าะ”
อ่านว่า “เน^๕าะสั^๕” ก็มี เช่น ภู^๕งเณ^๕าะ (ดอง
เน^๕าะ หรือ ดองเน^๕าะสั^๕) = คราน^๕ั้น, กาล^๕นั้น,
ดอง = หน, กรัง, ครา, เน^๕าะ = นั้น

จ^๕วณ- เขมรเขียน “เจ^๕ญ” อ่านว่า “เจ็^๕ญ”
แปลว่า ออก

เป็^๕ก- เขมรเขียน “เป็^๕ก” อ่านว่า “เบ็^๕ก”
แปลว่า เป็ด หรือ เบ็^๕ก คำ^๕นี้ขอมเขียน “เบ^๕ก”
เช่น ขี้^๕ข้างเบ^๕กพล = ขี้^๕ข้างเบ็^๕กพล คือ ขี้^๕ข้าง
บุ^๕กพล (ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑)

สิ^๕ลบาญ = สี่^๕ลบาล

โป^๕รด- เขมรเขียน “โป^๕รุด” อ่านว่า “โป^๕ริ^๕ะสั^๕”
= โป^๕รด

อน^๕ัก- เขมรเขียน “อ^๕น^๕ก” อ่านว่า “เน็^๕ย^๕ก”
แปลว่า ผู้, คน, ท่าน, ชาว, นัก อนึ่งคำว่า “คน”
ถ้าเป็นลักษณะนามเขมรเขียน “น^๕าก”

อ่านว่า “เน็ช” เหมือนกัน เช่น มวยนาค
(มวยเน็ช) = หนึ่งคน หรือคนหนึ่ง

สาดพรวด – เขมรเขียน “สาดพรวด” อ่านว่า
“ซัดเปรี๊ด” = ซัดพรวด

เทนนา – เทา เขมรเขียน “เทา” อ่านว่า
“โต้ว” = ไป, เนา – เขมรเขียน “เนา”

อ่านว่า “โน้ว” = อยู่ หรือ ยัง

มุนนาช – เป็นคำไทย = มุลนาช

หัวปาก – เป็นคำไทย = หัวร้อย

หัวสิบ – เป็นคำไทย

บรณัก – เป็นคำไทย = บ่อนพำนัค หรือ
ที่พะยิง (อินโด)

ด หรือ ต – ขอมอ่านว่า “ดอ” เป็นบุรพบท
= แก่, เขมรใช้ “ด็อล” เขียน “ดูล” = แก่
ถ้าเป็นกริยาแปลว่า ถึง

โยก – เขมรเขียน “ชก” อ่านว่า “โย๊ก” = เอา
จง – เป็นสำนวนไทย ตรงกับเขมรว่า “จอร”
(โจร์) = จง, แต่คำนี้เขมรอาจใช้ว่า “โอช”
(โอช หรือ ออช) ที่แปลว่า “ให้แทนก็ได้”

ถวาช – เขมรเขียน “ถวาช” อ่านว่า “ทวาช”
= ถวาช

อมช – ขอมเขียนคำไทย คือ อ = อะ, มช
(มวย) = หนึ่ง, เป็นอนึ่ง, เขมรใช้ “มุขาง-
เต็ชด” อ่านว่า “มุขางเต็ชด” (บนตัว “ช”
เขมรใช้เครื่องหมายพื้นหนูซึ่งเขาเรียกว่า
“มุสิกทันต์” อย่างนี้ “”” เพื่อบังคับเสียง
“ช” เขมรซึ่งเขาอ่านว่า “โย” ให้เป็น “ช”
อย่างไทย)

ถ้อ – เป็นคำไทย, เขมรใช้ “ถ่าน” อ่านว่า
“ถัน” = ถ้อ

ถำนัน – เขมรเขียน “ถำนัน” อ่านว่า

“ถ้อมนัน” = ถำนัน

ถาเล็ก – ถา เขมรเขียน “ถา” อ่านว่า “ทา”
= ว่า, จ – เป็นคำไทย = จะ, เขมรใช้ “นึ่ง”
อ่านว่า “นึ่ง” = จะ เพราะฉะนั้น “ถาเล็ก”
จึงแปลว่า ว่าจะเล็ก (ว่าจะชก)

มาณห – มาณ – เขมรเขียน “มาน” อ่านว่า
“เมียน” แปลว่ามี แต่ในที่นี้ใช้ความว่า “มิ”
ห – เป็นคำไทย ใช้แทนคำว่า ให้, มาณห =
มิให้, เขมรใช้ “มินโอช” (มินโอช หรือ
มินออช) = ไม่ให้

เถวี่มาณราช – เถวี่ ขอมเขียน “เถว”
เขมรเขียน “เชวี่” อ่านว่า “เชวอ” เป็น
กริยาแปลว่า ทำ, ส่วนคำว่า “มาณราช”
ฉบับขอมก็ใช้ทับศัพท์อย่างฉบับไทยว่า
“มาณราช” เป็น “ทำ + มาณราช” จึงไม่
ทราบว่าเป็น (ซึ่ง) อะไร เพราะแปลคำว่า
“มาณราช” ไม่ออก ขอให้ท่านผู้รู้ช่วยกัน
พิจารณาต่อไป สำหรับข้าพเจ้ามีความเห็นว่า
คำว่า “ทำมาณราช” น่าจะเขียนมาจากภาษา
บาลีว่า “ธมฺมนุตรราช” (คือ ธมฺม + อนุ-
ราช) แปลว่า “อันตรราชต่อธรรม หรือ
อุปสรรคต่อธรรม คือ กีดขวางต่อการกุศล”
มาเป็น “ทำมาณราช” เช่น “มิให้ทำมาณ-
ราช, อย่าให้เป็นทำมาณราช, และพระศาสนา
นั้นเป็นทำมาณราช, มิให้เป็นทำมาณราช, ใน
อารามซึ่งอันตรธานทำมาณราช, อย่าให้เศร้า
หมองอันตรธานทำมาณราช”

บาน – เขมรเขียน “บาน” อ่านว่า “บาน”
= ได้

เอง – เขมรเขียน “เอง” อ่านว่า “แอง”
= เอง

ชา-เขมรเขียน “ชา” อ่านว่า “เจีย” แปลว่า
เป็น, ดี, หายจากไข้

ทือ-เป็นคำไทย = ที่, เขมรใช้ “ที” อ่านว่า
“ตี” = ที่

ทางเพียร-เขมรเขียน “ทางพีร” อ่านว่า
“เตียงปี่” = ทั้งสอง คำว่า “สอง” ขอม
เขียน “พูร” = “เพียร” = สอง, แต่เขมรใช้
“พีร” อ่านว่า “ปี่”

โมบ-เป็นคำไทย = มอบ, เขมรใช้ “ปรุคล”
อ่านว่า “ปรอ-ก๊วล” = มอบ

ดกัณมวข-เขมรเขียน “ฎิ กุมวข” อ่านว่า
“ดอ กุมวข” = ผู้หลาน, ดอ = ผู้, กุมวข =
= หลาน คือหลานของลุงบ้าน้ำอา, ถ้าเป็น
หลานของป้าตาชายหรือทวด เขมรเรียกว่า
“เจา” เขียน “เจา” อ่านว่า “เจา”

เทา-เขมรเขียน “เทา” อ่านว่า “โต้ว”
แปลว่าไป

กูปี้หชา-กูปี้ เขมรเขียน “กูปี้” อ่านว่า
“กมเบ็ช” = ออย่า, ห-เป็นคำไทยใช้แทน
คำว่าให้, เขมรใช้ “โอย” อ่านว่า “โอย หรือ
ออย” = ให้ ชา-เขมรเขียน “ชา” อ่านว่า
“เจีย” = เป็น ดี, หายจากไข้ “กูปี้หชา”
= ออย่าให้เป็น

หาม-ห เป็นคำไทย = ให้, หาม-เขมร-
เขียน “หาม” อ่านว่า “ฮาม” = ห้าม, หาม
= ให้ห้าม

สมรส-เป็นคำไทย คือการแต่งงาน ดูความ
พิสดารเกี่ยวกับการแต่งงานซึ่งใช้คำว่า
“สำเร็จ” ในหน้า ๓๘-๓๙-๔๐-๔๑

มหาดอาสา-คือคำว่า “มหาด” ได้แก่คนใช้
สำหรับเลี้ยงช้างม้า โภกระบือของเจ้านาย,

มหาดอาสา ในที่นี้จะหมายเอาคนรับอาสา
สมัครเป็นคนใช้ในวัด

ขุด-เขมรเขียน “ขุด” อ่านว่า “กุด”
แปลว่าเบี่ยง ได้แก่เบี่ยงในคำไทยที่ในสมัย
โบราณใช้เป็นอุปกรณ์สำหรับช้อจ่ายสิ่งของ
พล-เขมรเขียน “พล” อ่านว่า “ป็อล”
(๑) แปลว่า “พล” ทั่วไปเหมือนไทย (๒)
เขมรเขียนว่า “พลพระ” (ป็อลเปรียะส) =
= พลพระ หมายเอาพลสำหรับวัด

อากร-เขมรเขียน “อากร” อ่านว่า “อา-
กอร์” แปลว่า ค่าธรรมเนียมที่รัฐบาลเรียก-
เก็บแก่สิ่งที่เกิดจากรัฐชาติ หรือ สิ่งที่ทำขึ้น
เพื่อการค้า

นา-คำว่า “นา” ฉบับขอมไม่มี มีแต่ใน
ฉบับไทย และถ้าจะแปลเป็นภาษาเขมร
ก็ต้องแปลว่า “แซร” อ่านว่า “แซร” = นา
กษัตริย์-ขอมเขียนเลียนจากฉบับไทยว่า
“พนัด” และคำว่า “พนัด” ที่ใช้ “ด” สะกด
ก็ไม่ปรากฏในภาษาไทย นอกจากจะมีใน
ภาษาสันสกฤตว่า “วนสุปติ” ที่แปลว่า
“ต้นไม้ทั่วไป หรือต้นไม้, ต้นไทร, ต้น
มะเดื่อ” เท่านั้น แล้วไทยใช้เป็น “พนัส”
สำหรับคำว่า “พนัส” ในที่นี้จะหมายเอา
ป่า เช่นป่าหมาก, ป่าพลู, ป่าม่วง ในศิลาจารึก
สุโขทัยหลักที่ ๑ และหมายเอาป่าไม้ที่เป็น
ทรัพยากรทั่วไปด้วย

ทือกู (มิ) ปะกาลปาณ-ถ้าจะเขียนเป็น
เขมร ต้องเขียนว่า “ทีกูมิ-พระกัลปนา”
อ่านว่า “ตีกูมิ-เปรียะสัถ์กัลปนา” = ที่กูมิ
พระกัลปนา หมายความว่าที่ดินซึ่งเจ้าของ
อุทิศผลประโยชน์ให้แก่วัด

ทุก-ขอมเขียนเลียนฉบับไทย ถ้าจะเขียนเป็นเขมร ต้องเขียนว่า “สพฺพ” อ่านว่า “ซ็อบ” = ทุก (สรรพ)

ปรเพณี-เขมรเขียน “ปรฺไพณี” อ่านว่า “ปรฺออปนฺนี” = ประเพณี คือขนบธรรมเนียม
เดิมอารามโพง-เขมรเขียน “เดิมอารามผง”
อ่านว่า “เดิมอารามพอง” = เดิมอาราม
ทั้งปวง หมายถึงสิ่งที่มีประจำไว้ในอาราม
ทุก ๆ สิ่ง

(ในตอนนี้อจะสรุปความตามที่เข้าใจ
ได้แล้วว่า (๑) ห้ามสมรส ไม่ให้กรรมการ
ตัดสินเรื่องราวเกี่ยวกับการสมรส นอกเหนือ
ไปจากกติกาของวัด ดูกติกาในหน้า ๑๓-
๑๔ ประกอบ (๒) เบี้ย คือช่วยสาอากร
นั้น ห้ามไม่ให้กรรมการเก็บจากคนเหล่านั้น คือ
มหาคอาสา พล (คือพลสำหรับวัด หรือ
เชิงกู่) และห้ามไม่ให้กรรมการเก็บอากร
จากสิ่งที่เป็นของวัดเหล่านั้น คือ นา พล พนัส
ที่ภูมิทาน พระกัลปนา และ เดิมอาราม
ทั้งปวง)

เจา-เป็นคำไทย, เขมรใช้ “มฺจาส” อ่านว่า
“มฺจัส” = เจ้า

โคย-เขมรเขียน “โคยฺ” อ่านว่า “โคย หรือ
คอย” = โคย

จนํากุรณํกสํตรเอกสก-เขมรเขียน “จนํ-
กุรณํกสํตรเอกสก” อ่านว่า “จนํโกรฺเนยฺก
กสํตรํเอกกะสก” แปลว่า ปีกุณนํกษัตริ
เอกสก, คำว่า ปีกุณนํกษัตริเอกสก ในที่นี้
ได้แก่ พ.ศ. ๒๒๕๑

มาณฝ้าง-มาณ เขมรเขียน “มาน” อ่านว่า
“เมียน” แปลว่า มี แต่ในที่นี้ใช้ในความว่า

มี, ฝ้าง เป็นคำไทย = ฝ้าง, มาณฝ้าง = มีฝ้าง.
เขมรใช้ “มินฺสฺดาบ” อ่านว่า “มิน สฺดบ”
มินไม่, สฺดบ = ฝ้าง, มินฺสฺดบบ = ไม่ฝ้าง

ปรัก-เขมรเขียน “ปรัก” อ่านว่า “ปรัก”
= เงิน

สวช-เขมรเขียน “สวช” อ่านว่า “ชวช”
= ช่วย

ขุดเลียง-เขมรเขียน “ขุดเลียง” อ่านว่า
“กุดเลียง” = เบี้ยเลียง

ขุดไร-เขมรเขียน “ขุดไร” อ่านว่า
“ควดฺรีย” = เบี้ยไร หมายถึงช่วยสาอากร

อเลื่อ-เขมรใช้ “เลื่อ” เฉย ๆ อ่านว่า “เลอ”
= เหนือ, ส่วนคำว่า “อ + เลื่อนั้น” ถ้าจะใช้
ก็ต้องใช้ “เอเลื่อ” อ่านว่า “แอเลอ” ใช้ใน
ความว่า “เหนือ” เหมือนกัน (แอ = ที่,
ส่วน, ฝ่าย)

จนําวอกโทสก = ปิวอกโทสก แต่ในที่นี้ควร
ถือเอาฉบับไทยเป็นเกณฑ์ว่า “ปิจอโทสก”
ได้แก่ พ.ศ. ๒๒๖๒

อิด-เขมรเขียน “อิด” อ่านว่า “เอ็ด” = อิด
ปุร-ปุณ, ขอมเขียนตามคำไทย, เขมรใช้
“กัมโบร” อ่านว่า “ก้อมโบร หรือ ก้อม-บอร์”
= ปุณ

เชื่อ-เขมรเขียน “เฉื่อ” อ่านว่า “เฉอ”
แปลว่าไม้ หรือ ต้นไม้ ตรงกับแบบเรียนเร็ว
ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ ที่ทรง
บัญญัติเรียกตัวอักษร “ฉ” ว่า “ฉ เฉอ”
ซึ่งแปลว่า ต้นไม้ หรือ ไม้

จาก-เขมรเขียน “จาก” อ่านว่า “จาก”
= จาก (นาม)

เจ้ากู-เป็นคำไทย, คำนี้ขอมเคยใช้ “กมฺร-

เตงอญ” กมฺรเตง = เจ้า หรือ ผู้ที่ควรเคารพ
นับถือ, “อญ” อ่านว่า “อัญ” = ญ, อนึ่ง
คำว่า “เจ้าญ” ในพจนานุกรมฉบับราช-
บัณฑิตยสถาน แปลว่า “ท่าน” (สำหรับ
เรียกพระที่เคารพนับถือ) แต่คำว่า “เจ้าญ-
สงฆ์” ในพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา
นี้ถ้าจะแปลเป็นเขมร ต้องแปลว่า “กุ่ม-
แดงสงฆ์” อ่านว่า “กุ่ม-มะแดง ซ็อง”
กุ่ม = มะแดง = ท่าน หรือ เจ้าญ, ซ็อง = สงฆ์,
เพราะฉะนั้น “กุ่มแดงสงฆ์” จึงแปลว่า
“พระสงฆ์ที่เคารพนับถือ” = เจ้าญสงฆ์

สบอเลอ-เขมรใช้ “สพฺพ อนุเล” อ่านว่า
ซ็อม อ็อนเลอ” แปลว่า ทุกแห่งหน, ซ็อม
= สรรพ (ทุก) อ็อนเลอ = แห่งหน
หลง-ห เป็นคำไทยใช้แทนคำให้

หลง-เขมรเขียน “กง” อ่านว่า “ก๊วง” = กง
ทรรบพ-เขมรเขียน “ทฺรพฺพ” อ่านว่า
“เตฺรอป” = ทรรพ

กรรยา-เขมรเขียน “กฺรยา” อ่านว่า “กฺรอยา”
= กระยา หรือ โภชนาหาร (สำหรับพูดกับ
เจ้านาย)

ปรนิบัต-เขมรเขียน “ปรฺณิบัตฺ” อ่านว่า
ปรฺอณะบัต) = ปรณิบัติ

บํเพญ-เขมรเขียน “บํเพญ” อ่านว่า
“บ็อมเป็ญ” = บำเพ็ญ

(๑) ติราบเท-ติราบเท = ติราบเทในคำไทย
แต่เขมรใช้ “ฏฺราบฏฺล” อ่านว่า “ดอ-ราบ-
-ด็อล” ดอ-ราบ = ติราบ, ด็อล = ถึง ไทยใช้
ดล

บานฏฺลดิ-บานฏฺล เขมรเขียน “บนฏฺล”
อ่านว่า “บ็อนตุล” = บัณฑูร, ดิ เขมรใช้
“ฏฺล” อ่านว่า “ด็อล” เป็นบุรพบท แปลว่า
แก่ หรือ แต่

โองการ-เขมรเขียน “โองฺการ” อ่านว่า
“โองการ” = โองการ

กํนํบ-เขมรเขียน “กํนํบ” อ่านว่า “กม-
เนอบ” = กำนับ

เปรื่อ-เขมรเขียน “เปรฺ” อ่านว่า “เปรอ”
= ใช้

อบพยบ หรือ อพยพ-ตรงกับภาษาบาลี-
สันสกฤตว่า “อวยว” ที่แปลว่า “แขนขา,
ภาค, ส่วน” แต่ในที่นี้จะหมายเอา “ตัว”
คือ ตัวทวดปู่ย่าตาชายบิดามารดาสูงบ้านน้ำอา
ซึ่งมีความเกี่ยวข้องอยู่ในครอบครัวนั้น ๆ

กฺณ-เขมรเขียน “กฺณ” อ่านว่า “โกณ” = ลูก

(๒) ดกัณ- คำนี้ขอมแปลจากฉบับไทยว่า
“หลาน” ดูคำว่า “ดกัณมว” ในคำอธิบาย
ประจำหน้า ๑๒ ประกอบ

กานา-เป็นคำไทย = กานา, เขมรใช้ “ไถล-
แสร์” อ่านว่า “ไทฺลแซร์” ไทฺลละ คำ, แซร์
= นา

เชิงบานทะ-เชิง เขมรอ่านว่า “เจิง” แปลว่า
ดิน, เชิง โดยปริยายแปลว่า “ฝ้าย หรือ ทาง”
เช่น “ทาทานเชิงโลก” (เตี้ยเขียนเจิงโก๊ก)

= ทหาฝ้ายบก หรือ เกี่ยวกับทางบก เตี้ย
เขียน (กริยา) = กล้า, วิเศษณ์ = ชึ่งกล้า, นาม
= ผู้กล้า หมายเอาทหาร, เจิง = ฝ้าย หรือ ทาง,
โก๊ก = บก

(๑) เทา เป็นคำขอม แปลว่าถึง ไทยใช้คำว่า เท่า บ้าง ท้าว บ้าง

(๒) คำขอมว่า ด = ผู้ กัณมว = หลาน

บานทะ-เขมรเขียน “มฺทะ” อ่านว่า “เมตฺทะ” แปลว่า เรือน, เชิงบานทะ = ฝ้าย เรือน หรือ ทางเรือน

เชิงทวก-คำว่า “ทวก” เขมรเขียน “ทูก” อ่านว่า “ตุ๊ก” แปลว่า เรือ เช่น “เขมร อุทูก” (แอมร์ อม ตุ๊ก) = เขมรพายเรือ, แอมร์ = เขมร, อม = พาย, ตุ๊ก = เรือ (ชอ-เพลง) เชิงทวก = ฝ้ายเรือ หรือ เกี่ยวกับทางเรือ เขมรนิยมใช้ว่า “ทาทานเชิงทัก” (เตียเฮียนเจิงตัก) = ทหารฝ้ายน้ำ หรือ เกี่ยวกับทางน้ำ, เตียเฮียน = ทหาร, เจิงตัก = ฝ้ายน้ำ หรือ ทางน้ำ

รางฉิรฉาณ-เป็นคำไทย = รางต้นฐาน คือ สร้างต้นฐาน, ราง = สร้าง, เขมรใช้ “กภูมิ” (กอภูมิ) กอ = ก่อ หรือ ตั้ง, ภูมิ = ภูมิฉาณ บาน-เป็นคำไทย = บ้าน, เขมรใช้ “ภูมิ” อ่านว่า “ภูมิ”

ถือ-เป็นคำไทย = ที่, เขมรใช้ “แฏล” อ่านว่า “แดล”

จันนุณ-คำนี้ขยมาจาก จุน แปลว่าให้
ดรัสสผด้า-ดรัสส เขมรเขียน “ภูรัส”
อ่านว่า “ด้อมระส” ดรัสส, ผด้า เขมรเขียน “ผด้า” อ่านว่า “ผด้า” = ตั้ง

ตรา-เขมรเขียน “ตรา” อ่านว่า “ตรา” = ตรา
ไอแพนท-ไอ เขมรเขียน “ไอ” อ่านว่า “ไอ” = ต่อ, แพนท เขมรเขียน “แกนท”
อ่านว่า “แกนท” = ตา, แต่ในต้นตองแปลว่า “หน้า” ตามสำนวนขอม, เพราะฉะนั้น ไอแพนท จึงแปลว่า “ต่อหน้า” ตามความนิยม

เจรีน-คำนี้ไม่มีในฉบับไทย แต่ถ้าจะเทียบ
กับคำเขมรก็ได้ ความดังนี้ คือ เจรีน เขมร
“เจรีน” อ่านว่า “เจรีน” แปลว่า มาก
กุ่มแดง-คำนี้ขอมเขียนเพี้ยนจากกุ่มแดง
ไทยพูดเพี้ยนมาเป็นกรมแดง ภาษาเขมรไม่มี
คำนี้

อนักมุข-เขมรเขียน “อนักมุข” อ่านว่า
“เนักมุข” = นักมุข หรือ มุขมนตรี ได้แก่
ผู้เป็นประธานของมนตรีทั้งหลาย

โผง-เขมรเขียน “ผง” อ่านว่า “พอง”
แปลว่า ทั้งปวง, ทั้งหลาย

เนาคาลจำบ่าเรอ-เนา เขมรเขียน “เนา”
อ่านว่า “โน้ว” = อยู่, คาล เขมรเขียน “คาล”
อ่านว่า “เกอล” = ฝ้าย, จำ เขมรเขียน “จำ”
อ่านว่า “จำ” = ลอย หรือ ฝ้าย, บ่าเรอ เขมร
เขียน “บ่าเรอ” อ่านว่า “บ้อมเรอ” = บ่าเรอ
หรือ รับใช้, เพราะฉะนั้น คำว่า “เนาคาลจำ
บ่าเรอ” จึงแปลว่า “อยู่ฝ้ายลอยรับใช้” เท่าที่
ขอมแปลมานี้ก็ยังไม่ตรงตามฉบับไทย เพราะ
ฉบับไทยว่า “นั่งในวันเดิวนั้น” = “นั่ง
ในวันเดิวนั้น” คำนี้ถ้าจะแปลเป็นภาษา
เขมรต้องใช้ว่า “องกุย กุนง มวย โถง เนาะ”
อ่านว่า “อ็องกุย กุนง มวย โทง นุสส์” =
นั่งในวันเดิวนั้น, อ็องกุย = นั่ง, กุนง = ใน,
มวยโทง = วันเดิวนั้น, นุสส์ = นั้น

อานเลอเนาะบ๊าดสม-เขมรเขียน “อนุเล
เนาะ บนุส” อ่านว่า อ็อนเลอ นุสส์ บ็อน
ซ็อม” แปลว่า (ใน) ที่นั้นพร้อมกัน, อ็อน-
เลอ = อเลอ, ที่, แห่งหน, นุสส์ = นั้น, บ็อน-
ซ็อม = ประสม หรือ รวมกัน (ฉบับไทยไม่มี)

(*) คำขอมว่า ไอ = ต่อ, เฉพาะ แพนท = หน้า

มาณบางคามม = มาณบางคาบบ เขมรเขียน
“มานบงคาบ” อ่านว่า “เมียนบ้องเกอบ”
= มีบังคับ

ปรแดง-ฉบับไทยเขียน “กรมแดง” เป็น
ตำแหน่งโบราณ ภาษาเขมรไม่มีคำนี้
ถู-เขมรเขียน “กู” อ่านว่า “โกน” = ลูก
จากหวัด-คือ จังหวัด คำนี้เขมรใช้ “เขตร”
อ่านว่า “แคด” = เขต แต่เขมรหมายเอา
“จังหวัด”

ภวก-เขมรเขียน “พวก” อ่านว่า “ปวก”
= พวก

จนำโวกโทสก-ดูคำอธิบายประจำ หน้า ๔๖
โทงท้อ-เป็นคำไทย = ท้องที่ เขมรเขียน
“ภูบ่น” อ่านว่า “ด้อมบือน” = ตำบล

ถาบางคาบ-เขมรเขียน “ถาบบงคาบ” อ่านว่า
“ทา บ้องเกอบ” = ว่าบังคับ, ทา = ว่า, บ้อง-
เกอบ = บังคับ

กิจกทงความแพ่งอาชญา = “กิจกระทรวงความ
แพ่งอาชญา” ความตอนนีขอมใช้คำไทย จึง
ไม่มีการแปล

ธรรมมาอาธิกร = ธรรมาธิกรณ์ คือ “คดี”
แต่คำว่า “ธมฺมาธิกรณ” (ภาษาบาลี) หรือ
“ธรมฺมาธิกรณ” (ภาษาสันสกฤต) แปลว่า
ศาลยุติธรรม

เลนทุบาท-เป็นภาษาบาลี คือ เลณฺฑุ = ก้อน-
ดิน + ปาต = ตก คือเอาความว่า “ระชะ
ชั่วขว้างก้อนดินตก”

ก้านเอง-เป็นคำไทย = กันเอง

อนักทาน-ขอมเขียนเพี้ยนจากคำ “อันตร-
ธาน” เขมรเขียน “อนฺตรธาน” อ่านว่า
“อ้อน-ดอร์-เชียน” = อันตรธาน

ประ-ขอมเขียนเกิน

เนาอบวง-เนา เขมรอ่านว่า “โน้ว” = อยู่,
อบวง เขมรใช้ “ตฺบุง” อ่านว่า “โตบง”
= ห้ว, โน้วโตบง = อยู่ห้ว, แต่เขมรใช้ “เล็ต-
บุง” อ่านว่า “เลอโตบง” = เหนือห้ว
ดลล-เขมรเขียน “ดูล์ล” อ่านว่า “ด้อล-
ดอ” = ถึง ณ

บ่เกิดแขพาททบ-บ่เกิด เขมรเขียน “เบี่ย
เกิด” = ขึ้นสามคำ, แขวงพาททบ เขมรเขียน
“แขภทฺรทบ” อ่านว่า “แคเกอดเตรียะบด”
= เคือนสืบ

เสมียร์-เขมรเขียนอย่างไทยเป็น “เสมียน”
อ่านว่า “เซมียน”

บวรอนัก-เขมรเขียน “บวนนาก” อ่านว่า
“บวนเนยค” = สักน

ณากุง-เขมรเขียน “นากรุง” อ่านว่า “เนย
รุง” = ในรุง

เหา-เขมรเขียน “เหา” อ่านว่า “เฮา”
แปลว่าเรียก

ปลัด = ปลัด คำนี้ไม่ปรากฏในภาษาเขมร
แต่ปรากฏอยู่ในภาษาขอมสมัยกรุงศรีอยุธยา
เขียนว่า “บนฺลาส” (บือนละส) เป็นคำนาม
แปลว่า การพลัด หรือ การเปลี่ยน และใช้
แทนคำไทยว่า “ปลัด” ซึ่งในเอกสารฉบับนี้
เขียนว่า “บหลัด” อีกด้วย อนึ่งคำว่า “บน-
ลาส” ที่ขอมใช้นี้ เข้าใจว่าจะแผลงมาจากคำ
กริยาว่า “ผลาส” (พละส) ซึ่งแปลว่า
“พลัด” ใกล้กับคำอธิบายในพจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถานว่า “ปลัด” ที่แปลว่า
“ผู้พลัด”

โกตติ-เขมรเขียน “โกฏฐ” อ่านว่า “โกด”
= โกศ

พรธิ = พฤทธิ ภาษาสันสกฤตแปลว่า มั่งคั่ง,
พฤติ ก็ใช้

ลำเลว - ลำ ภาษาไทยฝ่ายเหนือแปลว่า ดูแล
รักษา, เลว ภาษาไทยฝ่ายเหนือแปลว่า พล

เม - เขมรเขียน “แม” (ตัว ม มีเครื่องหมาย
พันหนุ “” อยู่ข้างบน) อ่านว่า แม = แม่

ภยดบวร - เขมรใช้ “โมกบวน” (มุกข-
บวน) = ชีบสี่ ส่วนฉบับไทยว่า “สี่บสี่”
= สิบสนั่น เขมรว่า “ภูบ่บวน” = สิบสี่

ห้วงาน - ฉบับขอมใช้คำไทย, เขมรใช้
“เมการ” (เมการ์) = แม่การหรือแม่งาน

เขมาะ - มอญใช้ “ขมุ” อ่านว่า “เขียะมุ”
= ช้อ, ขอมใช้ “ชุมห” หรือ ชุมะ เขมรใช้

“เฉมาะ” อ่านว่า “ฉุมวะส” = ช้อ
ภยเพียรดบ - เขมรใช้ “หาสิบ” อย่างไทย

อ่านว่า “ฮาเซ็บ” = ๕๐

ปราเพียร - เขมรใช้ “ปราฟิร” อ่านว่า
“ปราปิล” = ๗

โทน - เป็นคำไทย = ท่อน เขมรใช้ “ขุทร์”
อ่านว่า “ขุติวง” = กระตง

จน - เป็นคำไทย เขมรใช้ “จฺราบจฺล” อ่านว่า
“ดอราบด้อล” = ตราบ + คล คือ จน หรือ
จนถึง

ทัก - เขมรอ่านว่า “ตัก” แปลว่า น้ำ

แลนเทา - แลน เป็นคำไทย = แล่น เทา
เป็นคำขอม แปลว่า ไป เขมรอ่านว่า “โต้ว”

= ไป, แลนเทา เขมรใช้ “รหุดเทา” อ่านว่า
“โรโฮดโต้ว” = ตลอดไป

ทาดรี - ทา เป็นคำไทย = ทำ, ดรี ขอม - เขมร
พูดว่าคำตรงกัน = ช้าง, เขมรใช้ “กัฟงูรี”
(ก้อมบ็อง ค้อมเรียว) ค้อมบ็อง = ทำ ค้อม-

เรียว = ช้าง

โคลง - เป็นคำไทย = กลอง (มอญเขียน
“กฺลึง” อ่านว่า “โกฺลึง” แปลว่า “ทางหรือ
กลอง”) เขมรใช้ “อูร” (อฺร์) = กลอง
ถ้าเป็นแม่น้ำ เขมรใช้ “สฺทึง” (สฺตึง)
หรือ กลอง”)

กลาน - เขมรใช้ “ทวล” (ตวล) = เนิน หรือ
โลก

รํกมาส - เขมรใช้ “มฺรํกฺสณฺ มาส” อ่านว่า
“เมฺรํยฺกเมฺยะส” เมฺรํยฺก = รัก, เมฺยะส = ทอง
ปฏิสาขรณโสรมแปลง = ปฏิสังขรณ์ ช่อม
แปลงในคำไทย เขมรใช้ “ชาวสซูล” อ่านว่า
“จัวะสฺจูล” = ช่อมแซม หรือ ช่อมแปลง
ในตอนนั้นน่าจะเสียดายที่ไม่พบคำ “ปฏิสังขรณ์”
ในพจนานุกรมเขมร ถ้าพบเราก็คงอาจใช้ว่า
“ปฏิสฺขรณฺชาวสซูล” (ปะเตะซังคอกจัวะส-
จูล) = ปฏิสังขรณ์ช่อมแปลง ตรงตามฉบับ-
ไทย

สรว - เขมรเขียน “สฺรว” อ่านว่า “โซฺรว”
แปลว่าข้าวเปลือก (องฺกร (อฺอิง - กอฺร์)
= ข้าวสาร, บาษ (บาษ) = ข้าวสุก) สำหรับ
คำว่า “จ้งหัน” เขมรใช้ “จฺงฺหาน” อ่านว่า
“จ้องหัน” = จ้งหัน คำนี้เขมรแผลงมาจาก
คำกริยาว่า “ฉาน” (ฉัน) โดยมีหลักแผลง
ดังนี้

คำแผลงที่เดิม “° ห”

คำเหล่านี้ล้วนแต่แผลงมาจากคำกริยา
หรือ วิเศษณ์ซึ่งเกิดจากพยัญชนะชนิดทั้งสี่
ด้วยการเปลี่ยนตัวพยัญชนะของคำเดิมมา
เป็นสติดิล เช่น ข เปลี่ยนเป็น ก และ ฉ เปลี่ยน
เป็น ก เป็นต้น แล้วเติม “° ห” แทรกลงใน

ระหว่างตัวพยัญชนะกับสระ หรือ ตัวสะกด
ของคำเดิม แต่ “°” นั้นอาจจะเปลี่ยนเป็น
“ง” และ “ม” ได้อีก, ตัวอย่าง จาน (ฉัน)
= กิน ใช้สำหรับภิกษุสามเณร, จุหน (จ้อง
หัน) = ขำ ใช้สำหรับภิกษุสามเณร, วิธเพลง
เช่น “ฉาน” เมื่อเปลี่ยน ฉ มาเป็น จ จะมี
รูปเป็น “จัน” และเติม “° ห” แทรกลง
จะมีรูปเป็น “จันห” แล้วเปลี่ยน “°” เป็น
ง ก็จะสำเร็จรูปเป็น “จุนห” ดังนี้

สลา-เขมรเขียน “สฺลา” อ่านว่า “สฺลา”
= หมาก

อำล-เขมรเขียน “มฺล” อ่านว่า “มฺล”
= พลู

คเนาะเจียรเทา-ในประโยคนี้นิยมเขียน
ผิดจากคำไทยคำเดียว คือ “เนาะ” = น้,
นิยมเขียนเป็น “เนาะ” = น้ แทนนั้น นอกนั้น
ก็ใช้ได้ ถ้าจะเขียนให้ถูกต้องตามฉบับไทยต้อง
เขียนว่า “คเนาะเจียรเทา” = แต้น้ไปเมื่อหน้า
เขมรอาจจะใช้ว่า “อำพีเนะ-จันเระเทาฆาง
มุข (อ้อมปีเนะส จ้อมเระ ใต้ว กาง มุข)
= “แต่้นต่อไปข้างหน้า” ก็ได้, อ้อมปีเนะส =
แต่้น, จ้อมเระใต้ว = จำเเนียรไป หรือ นาน
ไป, ต่อไป, กางมุข = ข้างหน้า, เมื่อหน้า

กดี-เขมรเขียน “กฺดี” อ่านว่า “เกฺดีย” =
กดี, ในที่อื่นแปลว่า ความ หรือ กดี ก็มี

โยก-ฉบับขอมเลขเขียน “โยก” แปลว่า
เอา, แต่เขมรเขียน “ยอก” อ่านว่า “โยก
หรือ ยวก” แปลว่า เอา

ตัดอากุขวางค์รี-ตัด เป็นคำไทย = ตัด
“เขมรใช้” “กาด” อ่านว่า “กัต” = ตัด,
อากุข เขมรใช้ “องฺกุข” อ่านว่า “อ้องฺกุข”

แปลว่า “นั้ง” แต่ในที่นี้ใช้ในความว่า “หนังสือ”
และคำว่า “ตัดอากุข” ถ้าจะแปลเป็นภาษา
เขมรต้องใช้ว่า “กาดสฺบุก” (กัตสฺบุก)
= ตัดหนังสือ, กัต = ตัด, สฺบุก = หนังสือ ตรงกับ
ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงว่า “ตี่หนังสือ”,
วางค์รี เขมรเขียน “วางฺจรี” (เวียง-ด้อม-
เรียว) = วางข้าง หรือ กล้องข้าง, เวียง = บัง,
กัน, ล้อม, ด้อมเรียว = ข้าง

สงกราวกราว-เป็นคำไทย = ส่งข้าวกราว
เขมรใช้ “จุนจฺฉึง” (จุน-จ้อมฉึง) =
ส่งข้าวกราว, จุน = ส่ง, ด้อมฉึง = ข้าว

คุร-ในหน้า ๓๕ ขอมใช้ “คุะ” แปลว่า
“ไชรี” เขมรใช้ “โสด” อ่านว่า “โซด”
= ไชรี หรือ โสด

ตก-เป็นคำไทย เขมรใช้ “ชฺลาก” อ่านว่า
“เชฺลยัก” = ตก

หมากไหม-เป็นคำไทย = หมกไหม้ เขมรใช้
“ละ” อ่านว่า “ละส” = ไหม้ หรือ หมก
ไหม้

บานทุกเนาะรานดร-บานทุก เขมรเขียน
“บานทุกฺข” อ่านว่า “บานตุ๊ก” แปลว่า
ได้ทุกข์, เนาะรานดร เขมรเขียน “นิรนฺดร”
อ่านว่า “นิรอนดอร์” = นิรันดร

กบ-เป็นคำไทย = พบ เขมรใช้ “ปฺรทะ”
อ่านว่า “ปฺรเตยยะส” = พบ

เจ้า-เป็นคำไทย = เจ้า เขมรใช้ “มุจาส”
อ่านว่า “มุจัส” = เจ้า

เลข-เขมรเขียน “เพีย” อ่านว่า “เลข” =
เลข

จงทุกทุกชาติ-เป็นคำไทย = จงทุก ๆ ชาติ,
จง เขมรใช้ “จฺร” อ่านว่า “โจร์” = จง,

ทุกทุกชาติ เขมรใช้ “สพฺพ ๆ ชาติ” อ่านว่า “ซ็อบ ๆ เจียด” = ทุก ๆ ชาติ

ณามาณพระราชโองการ – คำนี้ขอมแปลจากฉบับไทยว่า “ในเมื่อมีพระราชโองการ” เขมรต้องใช้ว่า “นากาล มาน พุระราชโองการ” อ่านว่า เนียกาล (= ในเมื่อ) เมียน (= มี) เปรียะสเรยงโองการ (= พระราชโองการ) มหาตเล็ก – เป็นคำไทย = มหาเล็ก, เขมรเขียน “มหาตลิก” อ่านว่า “เมียะฮา – เตล็ก” = มหาเล็ก

เวร – เขมรเขียน “เวน” อ่านว่า “เวน” = เวร

ตำรวจวางสคำ – ตำรวจ ขอมเขียน “ตำรวจ” เขมรเขียน “ตมรวด” อ่านว่า “ต้อมรวด” = ตำรวจ, วางสคำ เขมรเขียน “วังสคำ” อ่านว่า “เวียงสคำ” = วังขวา, ต้อมรวด เวียงสคำ = ตำรวจวังขวา

เนาะ – เขมรเป็น “เนะ” (นิะส) = นี้

ทุกขาปรเสียร์ – ทุกขา เขมรออกเสียงเป็น ตุกเจีย = ไว้เป็น, ปรเสียร์ คำว่า “ปรเสียร์” ไม่มีในพจนานุกรมเขมร เข้าใจว่าจะเป็น “กรเสียน” (กรอเสียน) = “กระเสียน” ในภาษาไทยซึ่งหมายเอาตัวอักษรเล็ก ๆ สำหรับจดคำแปล

สยามกาล – เขมรใช้ “สุยามพากุข” (สุยาม เบียก) = สยามพากย์ คือคำไทย สรุปความว่า “ตำรานี้ไว้เป็นกระเสียนสยามพากย์ คือไว้เป็นสมุดแปลคำไทย

กดาส้าง = กระดาษหนังในฉบับไทย คำนี้จะแปลเป็นคำเขมรยังไม่ได้ เพราะไม่ทราบว่ากระดาษหนังในคำไทย ทำด้วยอะไร ถ้า

ทำด้วยหนัง เขมรก็ใช้ว่า “กฺรฎาสสฺสบก” (กฺรอตฺตะสฺสสฺสบก) ได้, กระดะสฺ = กระดาษ สสฺบก = หนัง แต่ถ้าเป็นชื่อเฉพาะของกระดาษ เขมรก็ต้องใช้ทับศัพท์ว่า “กฺรดาษ หฺน้าง” (กฺรอตฺตะสฺส น้าง) คือ “กระดาษหนัง” อย่างไทย

บานทาด – เขมรเขียน “บนุทาด” อ่านว่า “บือนเตอด” = บรรทัด

แกสปี ภายเพียร มวยดบเพียร เป็นภาษาขอม แกสปี = ๓๐๐, ภายเพียร = ๒๐ สองครั้ง มวยดบเพียร = ๑๒ รวมเป็นสามร้อยห้าสิบสอง ภาษาเขมรไม่มีพูดอย่างนี้

กต – คำว่า “กต” ในที่นี้หมายเอา “กฏ” ในคำไทย, แต่สำหรับเขมรมีวิธีใช้ดังนี้ คือ “กต” (ก๊อด) เป็นกริยา แปลว่า จด, บันทึก ไทยโบราณใช้ “กต” เช่น “กตหมายที่ดินให้แก่วัด” = จด หรือ บันทึกหมายที่ดินให้แก่วัด, เมื่อแผลงเป็นกณท์ (ก้อมณ๊อด) = กำหนด, กฏ, กติกา (นาม)

หมายเหตุ คำว่า “กณด” ที่เขมรใช้ “ณ” ก็เพราะคำเดิมเป็นอโฆมะ ถ้าคำเดิมเป็นโฆมะเขาก็ใช้ “น” เช่น กูร (กูร์) เป็นกริยา = วาด, วาดเขียน, กัมูร (กมูร์) นาม = สิ่งที่วาด คือ รูปภาพ ในมหาชาติคำหลวง กัณท์ทศพร แผลงเป็น “ก้านวน” ซึ่งที่ถูกเป็น “ก้านวร” แต่ในวรรณคดีไทยอาจจะใช้เป็น กริยา คือ “วาด หรือ วาดเขียน” ก็ได้

อรกน – เป็นคำไทย = ออ + ระคน คำนี้เขมรใช้ “ลาขท์” (เล็ชล้อม) = ปะปน

เกิด (กุน) บุรุสสาดรี – เขมรใช้ “เกิด (กุน) ปุรุสสุรี” (เกิด (โกน) โปริสสุรี

เซฺรีย) = เกิด (ลูก) ชายหญิง หรือจะใช้ว่า
“เกิด (กุน) บุรต สฺตฺรี” (เกิด (โณน)
โอะเราะสฺ สดฺเตฺรีย) = “เกิด (ลูก) บุรุษ
(ชาย) สดฺรี (หญิง) ก็ได้

เทฺาใด-เป็นคำไทย = เทฺาใด เขมรใช้ “ปฺน-
มาน” (ปนมาน) = เทฺาใด

สินเชิง-เป็นคำไทย = สิ้นเชิง เขมรใช้
“ทํางอส” (เตฺียงเอะส) = ทั้งหมด,
ทั้งสิน

แบ่งปาน-เป็นคำไทย = แบ่งปัน เขมรใช้
“แจกปาน” (แจกปัน) = แบ่งปัน

ฝ่ายอกูกดอนักมว-ฝ่าย เป็นคำไทย =
ฝ่าย, ฝ่ายอกูกดอนักมว เขมรใช้ “จํแณก
อาพุกแตมฺนาก” (จอมแณก อาปุก แด
เมฺนฺย) = ฝ่ายพ่อแต่คนหนึ่ง หรือ ฝ่ายพ่อ
แต่คนเดียว

ถา-เป็นคำไทย = ถ้า เขมรใช้ “เป” (เบอ)
= ถ้า

ไพร่สัดพัน = ไพร่สัดพัน ในฉบับไทย คำนี้
ไม่พบในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
เข้าใจว่าคงจะเป็นพวกวรรณที่ ๔ คือ สุตฺร
ซึ่งเขมรเรียกว่า “อุณการ” (เนฺยฺกเงฺย)
= “คนงาน” แต่คำว่า “เนฺยฺกเงฺย” ในที่นี้
เขมรหมายเอาบุคคลที่ต้องโทษถูกริบราช-
บาตรแล้วตกฐานะไปเป็นพวกวรรณที่ ๔ คือ
สุทฺร หรือ “เนฺยฺกเงฺย” และคำตรงข้าม
กับคำว่า “เนฺยฺกเงฺย” นี้ได้แก่ “ปฺรียเงฺย
หรือ เปฺรียเงฺย” = ไพร่งาน, เขมรเขียน
“ไพฺรงาร” ตรงกับวรรณที่ ๓ คือ แพศย์,
หรือคำว่า “ไพร่สัดพัน” นี้ไทยหมายความว่า
“คนไม่มีสกุล หรือ คนไม่มีเผ่าพันธุ์” ฝ่าย

เขมรจะได้ใช้คำว่า “มนุสฺส อิด พุช” (มนุสฺส
เอ็ด ปุจ) = คนไม่มีเผ่าพันธุ์, มนุสฺส = คน,
เอ็ด = ไม่มี, ปุจ = พันธุ์ (หรือ พืช)

เทฺาใด ๆ-เป็นคำไทย = เทฺาใด ๆ เขมรใช้
“ปฺนฺมาน ๆ” (ปนมาน ๆ) = เทฺาใด ๆ

ดบททกัณ-ดบทท เป็นคำขอม เขมรใช้
“กฺบิต” (เคฺบิต) = ด้วย (เหตุ-เพราะ)
กัณ เป็นคำไทย = กัน, ดบททกัณ = ด้วย-
กัน แต่คำว่า “ด้วยกัน” ในที่นี้เขมรใช้
“ชา-มว” (เจฺย-มว) = ด้วยกัน หรือ
กับ (เจฺย = เป็น, มว = หนึ่ง)

เกลาปะดฺร-เกลา = เพลาในคำไทยซึ่งหมาย
เอากระดาษชนิดหนึ่งขลุ่ยกระดาษข่อย
แต่บางกว่า, ปะดฺร = พระตำรา, และคำว่า
“เพลาพระตำรา” ในที่นี้ก็จะหมายความว่า
ว่า “สมุดพระตำรา” เขมรจะได้เรียกว่า
“เสฺยวเกาพระดฺรา” (เซฺยวโก้วเปฺรียะส
ต้อมรา) = สมุดพระตำรา

บาญชี-เขมรเขียน “บญชี” (บญจ) =
บัญชี

เถเบียน = ทะเบียนในคำไทย คำนี้ยังไม่พบ
ในภาษาเขมรโดยเฉพาะ

ช่วยชาอุปถก-ช่วยชา เขมรอ่านว่า “จว-
เจฺย” = ช่วยเป็น, อุปถก น่าจะเป็น “อุปถัม-
ภก”

ใด-เป็นคำไทย = ไใด เขมรใช้ “ณา”
อ่านว่า “ณา” = ไใด

คุะ-เป็นคำขอม เขมรใช้ “โสด” (โซด)
= ไชร์

สิ่งสี่ล = สิ่งสิน ในคำไทย เขมรใช้ “รบส”
อ่านว่า “โรเบาะส” = วัตถุสิ่งของ

ชิง = ชิงในคำไทย เขมรใช้ “แกล” (แกล)
= ชิง

เจ้าเสียม = เจ้าสยาม แต่ฉบับไทยว่า “เจ้า
ไทย” นั้นหมายเอา “พระสงฆ์” ไม่ใช่
“เจ้าสยาม” หรือ “เจ้าเสียม” และคำว่า
“พระสงฆ์” นั้น ถ้าจะแปลเป็นเขมรต้อง
ใช้ว่า “กุ่มแดงสงฆ์” (กุ่มแดงซึ่ง) =
พระสงฆ์ หรือ เจ้าไทย

ผู้ใด = ผู้ใด ในคำไทย เขมรใช้ “เอณา”
(แณ) = ผู้ใด, ที่ไหน

เลา = เล่า ในคำไทย คำนี้เขมรใช้ (วิญ)
อ่านว่า “วิญ” = เล่า, อย่างเดิม

ทั่ว = ทั่วในคำไทย เขมรใช้ “สพพ” (ซ็อบ)
= ทั่ว, ทุก

แกสเพียรปราบวรคบ – เป็นภาษาขอม แกส-
เพียร = ๒๐๐, ปราบวรคบ = ๕๐ รวมเป็น
สองร้อยเก้าสิบ เขมรพูดว่าซองรอยเกาเซบ
มรตัมมำ = มรตัมปี เขมรใช้ “ขุขลโฏยรฎว
(ปรุจำณำ)” อ่านว่า “กุก็อลโดยโรได้ว
(ปรุจำณำ)” กุก็อล = ลม, โดยโรได้ว =

ตามฤดู, (ปรุจำณำ = ประจำปี, หรือ เขา
อาจจะเรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า “มูซง”
ก็ได้ (mousson)

เสราโหมง = เสราหมองในคำไทย เขมรเขียน
“เสาหมง” อ่านว่า “เซาหมง” = เสราหมอง
น้ำ-เขมรเขียน “น้ำ” อ่านว่า “เนือม”
= น้ำ

ผุทธาการ = ผู้ว่าราชการ ในคำไทย เขมร
ใช้ “อนกสดีการ” อ่านว่า “เนือกเสด็ย-
เรัจ-จการ” = ผู้ว่าราชการจังหวัด เนือก = ผู้
เสด็ย = ว่า เรัจ-จการ = ราชการ

ตาง-เขมรใช้ “ตาง” อ่านว่า “ตาง” = ต่าง
โมก-เขมรเขียน “มก” อ่านว่า “ม็อก”
แปลว่า มา, ขอมใช้คำว่า “โมก” นี้ แปลว่า
“มา” และ “ไว้” ก็ได้ แต่สำหรับคำว่า
“ไว้” ในที่นี้ เขมรต้องใช้ “ทุก” (ตัก)
ที่แปลว่า “ไว้” โดยเฉพาะ จึงจะได้ความ
ตามรูปภาษา เช่น “ทุกเหมืออกุสร” (ตัก-
เดิมอ้อกสอ) = ไว้ต้นอักษร ไม่ใช่ “โมก-
เดิมอ้อกสอ” คือ “มาต้นอักษร”

เรื่องกัลป์หาวัด จังหวัดพัทลุง^(๑)

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีจอ
นักขัตตฤกษ์ ศักราช ๒๓๖๖^(๒) พระศรีสรรเพชญ
สมเด็จพระบรมพิตรเสด็จจากชานภักวิวิธ โดย
ทักษิณทิศดุสิตมหาปราสาท พระราชมณเฑียร
แห่งวังพระบาตร^(๓) จึงออกพระศรีสุริยประญา
ธิดาเสนาบดีศรีสาอาลักษณ์ นำพุทธฎีกา
สมเด็จพระสังฆราชธิบดี ศรีสังฆปริณายก
บพิตรเกล้าถวายบังคมทูล พระกรุณาพระ
บาทสมเด็จพระบรมพิตร โดยสาธุการในพุทธ
ฎีกา สมเด็จพระสังฆราชบพิตร ให้สวด
ทูลพระกรุณาสมเด็จพระบรมพิตร ทรงทศพิศ
ราชธรรม ด้วยพระกรุณามังคลราชูชีศรีสัต
ธรรมเกียรติ หัวเมืองนครศรีธรรมราช แก่
พระครูธรรมเทวากรบวรมนัสศรีธรรมมาทิพ
หัวเมืองพัทลุง เขาบรรพต ปลัดวินัยธรแล
สงฆ์ทั้งหลาย เข้าไปถวายพระพรว่า พระ
ศาสนา วัดพระราชประดิษฐฐานพระมาลิก
เจดีย์ สูงแสนห้าวา และมี ๓ บนพระพุทธบาท
เขาบรรพตพระโคะ และวัดวาอารามจังหวัด
เมืองพัทลุง ว่าอุชงฆตนะมาปล้นเมือง และ
เผาภูฏีวิหารแลพระธรรมศาลา อุโบสถอาราม
แลธรรมณราชพระพุทธรูปสี่น องค์มาหามาร

พิชัยทำลายเสีย และพระครูแลสงฆ์ทั้งหลาย
จะเอาคนพระกัลปนา ซึ่งมีในท้องพระตำรา
พระราชโองการ แต่พระอัยกาธิดา และ
บุญชนาสามจอม แลบุญชนอินทปัญญา
โดยบุรพกษัตริย์ อุทิศไว้สำหรับพระพุทธเจ้า
และอารามทั้งหลาย แต่ก่อนนั้น เลิกพระ
ศาสนาให้บริบูรณ์ไซ้ และเจ้าเมือง และ
ปลัดเจ้าเมือง และกรรมการทั้งหลายเบียด
เบียนเอาไปเป็นมหาดบอโตน เลี้ยงช้างเลี้ยง
ม้า เป็นอาตมาประโยชน์ และมีได้รักษา
ศาสนา โดยพระตำราพระราชอุทิศไว้แต่ก่อน
นั้น ฯ

อนึ่งขอมบ้นเอาลูกสมรสคนทานพระ
กัลปนา ฝ่ายแม่ให้ไปแก่พ่อ และว่าครั้น
มิได้ลูกไปฝ่ายพ่อไซ้ แลเก็บเอาทรัพย์มรดก
นั้นเป็นอาตมาประโยชน์เอง และจะได้ไว้
ทรัพย์มรดกนั้นเป็นอิฐปูน เลิกพระศาสนา
ดุจดั่งพระตำราพระราชอุทิศไว้นั้นหามิได้ ฯ

อนึ่งไรรำอากรศาลในที่ทานพระกัลปนา
อันชาวพระกัลปนาสร้าง แลมีในท้องพระ
พระตำราพระราชโองการบุรพกษัตริย์อุทิศไว้
จำทบพระเจ้าและอารามทั้งปวงนั้น ว่าเจ้า-

(๑) นายประสาร บุญประคอง คัดจากสมุดไทยชาวเส้นหมึก

(๒) น่าจะเป็น ๒๓๖๒

(๓) “วังพระบาตร” คำนี้ น่าจะเป็น “วังพระบางตรา” เช่นปรากฏในที่อื่น

(๔) น่าจะเป็นแสนห้าวา

(๕) อุชงฆตนะ คือพวกสลัด

(๖) ธรรมณราช : ทำลาย

เมืองและกรมการทั้งหลายเบียดเบียนเอาเป็น
อาตมาประโยชน์ ฯ

อนึ่งพระครูธรรมรังสีเจ้าสวรโมลี พระ
ครูอินทมนี เจ้าเทพรัฐ เจ้าเถรสวรรค์ เจ้าสามี-
ศรีมงคล มหาเถรธรรมเสนา เจ้าวรญาณวุฒิ
มหาเถรโสม เจ้าสามินันท์ เจ้าไกรเทพ เจ้า-
ธรรมรังสีญาณมหาเถรรักตะนะเจ็ก เจ้าพงศา-
เทพ และมีไร่นาอากรตามอันมีในท้องตำรา
พระราชโองการ พระอัยกาธิราชอุทิศไว้
จำทบพระเจ้าให้เป็นคนทานพระกัลปนา
และเลิกพระศาสนาและให้รักษา เทาพระบาท
พระจุลธูปเทียนชวลาข้าวตอกดอกไม้ แตร
สังข์ ระฆัง กังสดาน เกราะ ปี่กลอง ข้องพาทย์
ฉัตรธงชัย ธงปรฎาก สำหรับพระเจ้า
ณ วัดกุ่มกุด วัดพระศรีกูย วัดกระ-
วัดพระเชตุพน วัดตำเสา วัดสังฆนาราม
และวัดอันมีในบัญชีนายสามจอม และบัญชี
ขุนอินทปัญญา ถวายพระราชกุศล เข้าไป
ตราบเท่ากัลปนาฐาน ทั้งนี้ให้คงโดยพระตำรา
พระราชโองการบูรพกษัตริย์อุทิศไว้แต่ก่อน
แล้วนั้น เมื่อออกพระศรีกูยประญาธิราช
เสนาบดีศรีอาลักษณ์ นำสารฎีกานี้ทูลพระ-
กรุณาไซริ้ จึงมีพระราชโองการตรัสให้คง
ตามเดิม คนทานพระกัลปนาและทรัพย์สิน
มรดกไร่นาอากรตามสำหรับคนทานพระกัลป-
นา อันมีในลักษณะพระตำราพระราชโองการ
พระอัยกาธิราชอุทิศไว้แต่ก่อนแล้วนั้น แต่
ปี^(๒) โทศกนไป เมื่อนำให้ตราบเท่ากัลปนา
และให้ห้ามเจ้าเมือง และปลัดเจ้าเมือง และ

กรมการทั้งหลาย อย่าให้เบียดเบียนเอาคน
ที่ลบลบาทนพระกัลปนาเป็นมหาดบอโทน
เลี้ยงช้างม้า เป็นอาตมาประโยชน์ อย่าให้
เอาลูกสมรสคนลบลบาทนพระกัลปนาฝ่าย
แม่ให้ไปแก่พ่อ และถ้าญาติคนทาน
พระกัลปนา และไปสมรสด้วยชาวส่วยก็ดี
สมรสด้วยราษฎรแห่งใด ๆ ก็ดี ถ้าชาวส่วย
และราษฎรแห่งใด ๆ ก็ดี และสมรสด้วย
คนลบลบาทนพระกัลปนา ถ้ามีลูกเท่า ๆ
ใด ๆ ก็ดี ให้คงฝ่ายข้างแม่เจ้งสัน โดย
พระตำราพระราชทานพระกัลปนา แต่บูรพ-
กษัตริย์พระอุทิศให้แต่ก่อนแล้วนั้น ฯ

อนึ่งขุนวิทูรราชบัณฑิต จำพระบัณฑูร
ละอองธุลีพระบาทพระราชเดชชัย เจ้าเมือง
นครศรีธรรมราช ให้ตำรวจสั่งในเมืองนคร-
ศรีธรรมราช และพระครูธรรมเทวากรบวร-
มนีศรีสัตตันทมาทิพ หัวเมืองพัทลุง และ
พระธรรมรังสี พระครูอินทมนี นำสงฆ์ทั้ง
หลาย เข้าไปถวายพระพรปรนนิบัติฝ่ายลังกา
ชาติ และสมเด็จพระบรมบพิตร พระรามาธิบดี-
บพิตร พระกรุณาพระราชทานญาติ ให้แก่
พระครูธรรมทิวากร และพระครูธรรมรังสี
และพระครูอินทมนีและสงฆ์ทั้งหลาย อัน
ปรนนิบัติฝ่ายลังกาชาติก็ให้คงแก่ญาติพระครู
และสงฆ์ทั้งหลาย ฯ

อนึ่ง หมื่นศรีธรรมยศราชบัณฑิต
จำบัณฑูรออกมาแก่ออกพระศรีไสยรัตน
รังสี เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อให้ผูก
พัทธเสมา ณ เมืองนครศรีธรรมราช และ

(๑) สุวรรณโมลี

(๒) ปีจอโทศก : ดูเชิงอรรถข้างต้น

ณ เมืองพัทลุง แลพระราชทานให้เบิกญาติ
พระครูพรหมวิลาสมนัสสุพุทธเกียรติ หัวเมือง-
พัทลุง แลพระครูธรรมรังสี เจ้าสุวรรณโมลี
พระครูอินทมนี เจ้าเถรเทพ เจ้าเถรสาร
เจ้าเถรสามศรีมงคล และให้เบิกญาติพระครู
และสงฆ์ทั้งหลาย ออกจ่ายส่วยหลวง ให้
เบิกจ้งหันแก่พระครูแลสงฆ์ทั้งหลาย ให้คง
แก่ญาติพระครูแลสงฆ์ทั้งหลาย ได้พระ-
ราชทานให้แต่ก่อนแล้วนั้น และให้ห้าม
เจ้าเมืองและกรรมการทั้งหลาย อย่าให้เก็บ
เอาทรัพย์สินมรดกแก่คนสี่ลบาลทานพระกัลป-
นา และอย่าให้เบียดเบียนเอาไร่นาอากรताल
ในที่ทานพระกัลปนาเป็นอาตมาประโยชน์
และชาวพระกัลปนาสร้างในฐานที่ใด ๆ ก็ให้
คงแก่ชาวพระกัลปนาในสถานนั้น และ
ให้ห้ามเจ้าเมืองและปลัดเจ้าเมืองแลกรรมการ
ทั้งหลาย อย่าให้เอาคนสี่ลบาลทานพระ-
กัลปนาไปใช้เชิงเรือนเชิงเรือ แลตรวจตรา
ส่งคราวลาวเชือกสารทิมชัยใด ๆ และรังบ้าน
เมืองงานสรรพมาตรา อย่าให้ทอดเข้าทอด
ฝ้ายทอดใด โภกระบือคนสี่ลบาลทานพระ-
กัลปนา และให้ห้ามชีวิตมนุษย์และอภัยสัตว์
ในสังฆเขตาราม และให้ห้ามอย่าให้เก็บเรือ
และเครื่องเรือ ในสังฆเขตาราม และให้คง
ตามท้องพระตำราพระราชโองการ พระอัยกา
ธิราช และบัญชานายสามจอม และบัญชา

ขุนอินทบัญญัติ โดยบูรพกษัตริย์อุทิศไว้แต่
ก่อนแล้วนั้น ให้ตราบท่ากัลปนาสาน และให้
เลิกพระศาสนา ถวายพระราชกุศลเข้าไป
และเมื่อออกพระศรีภูมิประญาธิราชเสนาบดี
ศรีอลักษณ์ จำพระบัณฑูรพระราชโองการต่อ
หน้าออกพระเสด็จสุรินทรราชธิบดีศรีสุภราช
ออกพระอินทรราชกัณฑ์ศรีราช พระนครบาล
ออกพระปริณายกราชกัณฑ์ศรีรัตนมนเทียร
บัญชา เจ้าขุนหลวงมหาอำมาตยาธิบดีศรีรักษา
องค์สมุหพระกลาโหม เจ้าขุนมหาเสนาบดี
ศรีองค์รักษ์สมุหนายก ออกพระพันเทพราช
เสนาบดีศรีชั้นนันทรัตน นักปราชญ์ธิบดี
ออกพระศรีอัครราช อำมาตยานุจิตรวิรัตน
พระโกษาธิบดี ออกพระธรรมราชกัณฑ์ศรี-
สมุหสังการี ออกพระมหโสทรราชเวทยาธิบดี
ศรีรักษาองค์ ออกพระโหราธิบดีศรีจันท-
กุมาร ออกพระธรรมเสนาบดีศรีพุทธโฆปถาคต
ขุนกัษสพราชมนตรี ขุนสุเรนทรราชเสนาบดี
ศรีกระลาสมุหะ^(๒) พระสุนด์^(๓)ขุนสุรินทรราช
เสนาบดีศรีเทพนารายสมุหะ พระสุรวัดดี
ขุนอินทเทพสมุหพระตำรวจ ขุนศรีเดช
ทรเทพสมุหพระตำรวจ ขุนสรเทพทรเทพ
สมุหพระตำรวจ ขุนเทพเนทรเทพสมุหพระ
ตำรวจ^(๔) ขุนพองสุเทพสมุหพระตำรวจ ขุน
พิศณุเทพสมุหพระตำรวจ ขุนมหามนตรีศรี
องค์รักษ์พระตำรวจ ขุนเทพกษัตริ์พระตำรวจ

(๑) ลาวเชือก = รวเชือก เป็นคำสร้อยบทของสงฆ์

(๒) ศรีกระลาสมุหะ ควรเป็นศรีกาลสมุคมากกว่า

(๓) พระสุนด์ขุน = ควรเป็นพ่อขุน

(๔) น่าจะเป็นขุนพรหมมากกว่า

(๕) ขุนพองสุเทพน่าจะเป็นขุนพาสเทพมากกว่า

ขุนจันทราทศวิวิธราชรักษา สมุหพระสนม
 ขุนอินทราทศวิวิธราชรักษา สมุหพระสนม
 ขุนบำเรอภักดี ขุนรักษามนเทียร และ
 หัวหมื่นหัวพันแขวงกรมแดงทั้งหลาย จ่านำ
 บำเรอบันสมในวันเดียวกันแล จึงมีบังคับ
 ออกพระศรีภูริประญาธราชเสนาบดีศรีสา
 อาลักษณ์ ให้หมื่นเทียนกรมแดงศรีศ
 นาสศรี कुमारภูดาษ นายราชกันตำรวจ นายไกร
 เพชรสาร และเสมียนนักการทั้งหลาย ณ กรม
 อาลักษณ์ ให้ทำพระตำราพระราชโองการ
 สมเด็จพระบรมบพิตร ให้พระราชทาน
 ญาติโยม แก่พระครูแลสงฆ์ทั้งหลาย อัน
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้แต่ก่อน
 แล้วนั้น ไว้เป็นเชิงกุฎีศาลาทานพระ
 กัลปนาตราบเท่ากัลปนาฐานนั้น และปิดตรา
 เทพดาถือนัฏฐ จ่านำสมุหพระอาลักษณ์ ไว้ใน
 ต้นพระตำรากลางทุกฉบับ และปิดตราเทพดา
 นึ่งในดอกบัว ออกพระศรีภักดีทราชนโกษา
 ธิบตีไว้ที่สุดพระตำรา โดยพระราชกำหนด
 ถวาย ถ้าผู้ใดเอาคนทนายพระกัลปนาไปใช้
 เป็นอาตมาประโยชน์ ให้ไปตกรอกอหิฉนวน
 ชั่วหน้า อย่าได้ไปพบพระจันทร์พระอาทิตย์
 อย่าแคล้วแก่จตุราบายแล ถ้าผู้ใดทำตาม
 พระราชอุทิศไว้แล้ว ให้ผู้นั้นพ้นจากทุกข์
 และจงได้สุขทั้งสี่ประการทุกเมื่อนั้นเกิด อย่า
 ได้มีกรรมสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เลย ฯ

ศรีสวัสดิ์ สภิกขุทตมมงคล^(๑) เดิมช่วยใน
 เมืองพัทลุง สองหัวพันเก้าหัวห้าสิบ อนึ่งเดิม
 ช่วย ๒๓ ชั่ง ๑๐ บาท และเมื่อขณะพญาธรรม
 รังคัลกนิเมืองสทิงพระ และนิมนต์พระมหา-

อโนมทัสสี ให้ไปเอากระบวนพระมหาธาตุ
 เข้ามาแต่เมืองลังกา และมาก่อพระศรีรัตน
 มหาธาตุเจ้าสูงเส้นหนึ่ง และทำพระวิหาร
 พระธรรมศาลา แลทำพระวิหารอุโบสถแลกำแพง
 แวงรอบ และสูงกำแพงนั้น ๖ ศอก และ
 เอากระบวนพระศรีรัตนมหาธาตุ และพระ
 วิหาร เข้าไปถวายถึงกรุงเทพพระมหานคร
 ศรีอยุธยา และสมเด็จพระบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชสัทธา และ
 ขกญาติโยม และที่กุมสัดแลไร่นาโดนด
 ต้นตาลผลารามิส ขกขาดออกจากส่วยหลวง
 ให้เป็นข้าโปรดคนทนายพระกัลปนา สำหรับ
 พระศรีรัตนมหาธาตุ และมีตำราไว้ชั่วพระ
 จันทรพระอาทิตย์ อันสถิตย์ในโลกาชน
 ขาดออกจากส่วยหลวง ฯ ๑ ฯ

อยู่เล่าหนึ่งไซ้ ในที่วัดหลวงนั้น
 มีภูเขา ๔ ภูเขา ในที่วัดหลวงเขาหนึ่งชื่อ
 ภัทขสิง เขาหนึ่งชื่อ เขาหนึ่งตุกแก อยู่ข้าง
 ทักษิณ เขาหนึ่งชื่อเขาภูเขา อยู่อุดร เขา
 หนึ่งเล่าชื่อ เขาผี อยู่ข้างพายัพ เขาภัทข
 สิงแล เขาทั้งนี้อยู่ที่วัดหลวงนั้น อยู่มาจึง
 ผแดงศรีทิม ขอท ๓ บนเขาพิเพชรสิง^(๒)
 แก่พระ ๓ ไสยมุข ว่าจะตั้งพระไพหารและ
 ก่อรูปพระโคะจึงพระ ๓ ไสยมุขเจ้า ก็โมทนา
 ให้แก่ผแดงศรีทิมนั้น จึงให้ก่อสร้าง
 พระไพหารแต่นั้นมา จึงเรียกว่าเขาพระโคะ

อยู่มาเล่าไซ้ เป็นช้านานแล พระจวง
 เจ้าคิดอ่านด้วยพระ ๓ ไสยมุข ก็โมทนาให้
 ตั้ง และอยู่มาเป็นช้านาน จึงสมเด็จพระเจ้าเม
 ยังมีได้เข้าไปเมืองกรุงศรีอยุธยาขึ้นก่อน และ

(๑) ศรีสวัสดิ์ สภิกขุทตมมงคล

(๒) ภัทขสิง = พิเพชรสิง คำเดียวกัน เป็นชื่อภูเขาสูงหนึ่งในจังหวัดพัทลุง

นามชื่อพระรามแล ธ มาคิดอ่านด้วย พระครู
 สัทธรรมรังสีพุทธบวรจารย์ และว่าจะ
 ขอที่ ณ บนเขาพระโค่นั้น ว่าจะตั้งพระ-
 ศรัทธันมหาธาตุขึ้น และจึงพระรามนั้นถาม
 ว่า เหนือสูงเท่าใด จึงพระครูสัทธรรมรังสี
 พุทธบวรมาจารย์ ก็บอกว่าสูงได้เส้นหนึ่ง
 จึงพระรามว่า จะก่อพระศรัทธันมหาธาตุ
 เส้นห้าวา และจะทำด้วยจตุรทองแดงแล
 จึงพระครูสัทธรรมรังสีพุทธบวรมาจารย์ ก็
 เห็นว่าชอบจึงก็ไต่หนาดด้วยแล จึงพระราม
 ก็เข้าไปเมืองศรีอยุธยา จึงมีราชทานโปรด
 ให้นำมา ชื่อสมเด็จพระราชมนู ผู้มีบุญแล
 จึงกระทำรถถวาย แต่สมเด็จพระบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชโองการ
 ตรัสให้ก่อพระศรัทธันมหาธาตุ ณ บนเขา
 พระโค่นั้นลงเส้นห้าวา และทำระเบียง
 รอบและทำพระศาลา และทำพระวิหาร
 อุโบสถ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ร เมื่อขณะออกเมือง ราชณ
 แสน ออกมาขึ้นเมืองพัทลุง ด้วยพระโองการ
 ตรัสสั่งว่าแก่พญาโกษา ให้แต่งสำเภาบร-
 ทุกอิฐออกไป และให้แก่ออกเมืองราชณแสน
 เอาสำเภาบรทุกอิฐนั้นออกไป และตรัสสั่ง
 ว่าแก่พญาโกษา ให้มีตราโกษาออกไปให้แก่
 หลวง พระครูสัทธรรมรังสีพุทธบวรมาจารย์
 และพระชินศรี และให้ออกเมืองราชณแสน
 ช่วยกันก่อพระศรัทธันมหาธาตุให้บริบูรณ์ตาม
 ตราโกษานั้น ถวายพระราชกุศลและให้ก่อ
 พระศรัทธันมหาธาตุ ณ บนเขาพระพุทธบาท
 บรรพตเขาพระโค่นั้น และพระราชทานยก
 ขำโปรดคนทันทแก่หัวงาน และหัวงานเกษตร

เรียบรายใส่ได้สองร้อยหัวงานมีเศษ แลยกญาติ
 โยมให้เป็นข้าโปรดคนทันทพระกัลป์นา แล
 ยกที่ถมตัดไร่นาโดนดต้นตาลผลารามิส ใน
 ที่นั้นขาดออกจากส่วยหลวง และมีพระตำรา
 ไว้วัวพระจันทร์พระอาทิตย์ อันสถิตย์ใน
 โลกานั้นนอกจากส่วยหลวง ฯ ๒ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ร สมเด็จพระราชมนู และ
 พระครูธรรมรังสี และพระมหาเถรพุทธรักขิต
 แลพระครูบุศเทพ แลหมื่นเทพบาล แลสร้าง
 ในถ้ำคูหาสวรรค์ในที่ราบ ขุนศรีรักษาพยาบาล
 แลทำพระพุทธรูป ๒๐ พระองค์ และก่อพระ
 มาลิกเจดีย์ ๑ พระองค์ แลยกญาติโยม
 ๑๒ หัวงาน แลที่ถมตัดไร่นาโดนดต้นตาล
 ผลารามิส อันมีในที่นั้นขาดออกจากส่วย
 หลวง และมีพระตำราแลตราโกษาธิบดีไว้ ฯ ๓ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ร เมื่อขณะแลออกพระ
 สุรรักษา ออกมาขึ้นเมืองพัทลุง แลนิมนต์
 พระมหาเถรอายุพน ได้ก่อพระมหาธาตุแล
 พระวิหารแลพระธรรมศาลา แลพระพุทธรูป
 และพระโมคคัลลีญาณ แลพระสารีบุตร
 ข้ายขวา แลทำพระวิหารอุโบสถ แลพระ
 ศรัทธันมหาธาตุเจ้านั้นสูงเส้นวาหนึ่ง ใน
 กลางเมืองพัทลุง และเอากระบวนวัด
 กรุงกษิต พระเจ้านั้นเข้าไปถวายถึงกรุงเทพ
 พระมหานครศรีอยุธยา และสมเด็จพระบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชสัทธา
 แลยกญาติโยมแลที่ถมตัดไร่นาโดนดต้นตาล
 ผลารามิส ในที่นั้นนอกจากส่วยหลวง มีพระ
 กัลป์นาสำหรับอาราม ฯ ๔ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ร ออกหลวงเขาวราชเดชะ
 มาขึ้นเมืองพัทลุง แลเอาจะอารุมารบเอา

เมืองพัทลุง และเสี้ยเมืองแก่อาแจจะอาหาร

(๑) และอาแจจะอาหารเอาราชบุตรข้าส่วยหลวงไป
แก่อาแจจะอาหารนั้นก็มาก แลซัดพลัดไปต่าง
เมืองนั้นก็มาก แลมีตราโกษาธิบดี จึงให้
ผแดงศรีราชประญาอัครราชสีห์และตรา
โกษาธิบดี ให้มาเกาะออกหลวงเขวราชเดชะ
แลขุนศรีชนาปลัด แลฝ่ายออกหลวง
เขวราชเดชะเจ้าเมืองพัทลุงไซ้ กินชาติตาย
ในพัทลุงนั้น แลพ่อขุนศรีชนาปลัดแลครัวทั้ง

นั้นใส่สุจรวน (๒) เข้าไปพระนครและมีพระ
บันฑูรตรัส ให้ลงโทษแก่ขุนศรีชนา แล้ว
ข้างต้นลงมันปล่อยออกจากโรง แลว่า
หมื่นอินทพงศาสุลุดขุนศรีชนาวังข้างนั้น ได้
ผลมีบำเหน็จแก่ราชการ และพระทานให้

(๒) ถอดสุจวน นั้นออกแล ให้เป็นปลัดเมือง
พัทลุงเล่า และเอาหมื่นอินทพงศาสุเป็น
ลูกขุนศรีชนานั้น ให้มาเป็นขุนกษราชหวั
พันส่วย ฯ ๕ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ ขณะเมื่อออกเมือง
ภักนเทพ ออกมาแต่กรุงเทพพระมหานคร
ศรีอยุธยาให้มากินเมืองพัทลุง แลหวัพันส่วย
แลหวัปากรอง ไพร่ส่วยแลไพร่เมืองมาอยู่
ที่ภูมิลำเนาเล่า แลมีตราโกษาธิบดีออกมา
ให้ออกขุนทรนทรเทพ แลเจ้าพลภายณราช
มารังเมืองนครศรีธรรมราช ออกมาเรียกส่วย
ในเมืองนครและเมืองขึ้นทั้งปวง แลหวัพัน
ส่วยหวัปากในเมืองพัทลุง พ้องว่าส่วยหลวง
ในเมืองพัทลุงนั้นขาดทำมรดแลผูกแลบรรดา
แลสามชั่ง ฯ ๖ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ เมื่อขณะออกเมืองคำ
กินเมืองพัทลุง แลออกเมืองคำหนี่รอด

และได้แต่กรมการ และพระสงฆ์สมณชี

พราหมณ์กุลาปราสอารีสบสมย์ และราษฎร
ข้าหลวง แลเข้าไปรดคนทาทพระกัลปนา
ชาวเมืองเสี้ย แลได้ไปแก่อุชงคตนะ แล
ยักยัดชวานั้น ก็เฝ้าภู่วิหารสถานอาราม
แลเรือนชาวราษฎรเสี้ยสิ้น แล้วเทเอาราชบุตร
แลไพร่ส่วยหลวง แลชาวเชิงภู่วิหารสถาน
พระกัลปนาไปเป็นอันมาก แลแตกสาน
ชานเชิงออกไปต่างเมืองก็เป็นอันมาก แลมี

ตราโกษาธิบดีออกมา ให้เมืองคำจัดส้อง
ประมุลราษฎร ซึ่งชวนเชิงซัดพลัดทั้งปวง
ให้เข้ามาอยู่ที่ภูมิลำเนา แลมีตราโกษาธิบดี
ออกมา ให้เรียกส่วยหลวง ณ เมืองนครศรี
ธรรมราชแลเมืองขึ้นทั้งปวงแลหวัพันหวัปาก
ผูกส่วยหลวงนั้น แลบรรดาแลสองชั่งแล
แปดตำลึง ฯ ๗ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ เมื่อขณะออกขุนเทพ
ตำรวจ ออกมากินเมืองพัทลุง แลพระมหา
เทพเป็นประชา ทำวิหารแลพระเจดีย์ ใน
ตำบลวัดเจาะระ แลเข้าไปพระนครศรีอยุธยา
เบิกญาติโยม แลไร่นาโดนดต้นตาลผลารามิส
แลมีพระตำราโกษาธิบดีออกมาไว้ ฯ ๘ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ พระครูธรรมรังสีรามเจ้า
ทำพระไพหาร ตำบลวัดเบิก แลเอากระบวน
เข้าไปพระนครศรีอยุธยา แลเบิกญาติโยมแล
ไร่นาโดนดต้นตาลผลารามิสที่ภูมิลำเนา ให้ออก
จากส่วยหลวง แลมีพระตำราโกษาธิบดีมา
ไว้ ฯ ๙ ฯ

อยู่มาเล่าไซ้ เมื่อพระครูพิชัย ทำพระ
วิหารตำบลวัดชะแม้ แลเอาเข้าไปพระนคร
ศรีอยุธยา แลเข้าไปถวาย ทรงพระกรุณา

(๑) อะแจจะอาหาร = ก้อพวกโจรสลัด

(๒) โซ่ตรวน

โปรดพระราชทานญาติโยม แลที่ภูมิสัต แล
ไธนาโดนดต้นตาลผลารามิส มีพระตำรา
โกษาธิบตีมาไว้ ขาดออกจากส่วยหลวง
๑ ๑๐ ๑

อยู่มาเล่าไซ้ พระมหาเถรพรหม ทำ
พระวิหารตำบลวัดนามิชัย แลเข้าไปพระนคร
ศรีอยุธยา แลมีพระราชทานให้เบิกญาติโยม
แลที่ภูมิสัตไธนาโดนดต้นตาลผลารามิส แลมี
พระตำราตราโกษาธิบตีออกมาไว้ ขาดออก
จากส่วยหลวง ๑ ๑๑ ๑

อยู่มาเล่าไซ้ พระมหาเถรรัตนเทพ
ทำพระวิหารณ วัดคำเสา แลเข้าไปพระนคร
ศรีอยุธยา แลขอพระราชทานเบิกญาติโยม
แลที่ภูมิสัต แลไธนาโดนดต้นตาลผลารามิส
แลมีพระตำราตราโกษาธิบตีออกมาไว้ ขาด
ออกจากส่วยหลวง ๑ ๑๒ ๑

อยู่มาเล่าไซ้ พระครูสุวรรณศิริ ทำ
พระวิหารในวัดชะแล้ แลเข้าไปพระนครศรี-
อยุธยา แลขอเบิกญาติโยม แลที่ภูมิสัตไธนา
โดนดต้นตาลผลารามิส แลตำราตราโกษาธิบตี
ออกมาไว้ ขาดออกจากส่วยหลวง ๑ ๑๓ ๑

อยู่มาเล่าไซ้ พระมหาเถรพรหม
ทำพระวิหารตำบลวัดปะโคะ เข้าไปพระนคร
ศรีอยุธยา แลขอพระราชทานเบิกญาติโยม
แลที่ภูมิสัตไธนาโดนดต้นตาลผลารามิส แลมี
ตำราตราโกษาธิบตี ขกออกมาไว้ ขาดจาก
ส่วยหลวง ๑ ๑๔ ๑

อยู่มาเล่าไซ้ พระมหาเถรโสม พระ-
มหาเถรพ้ง ทำพระวิหารตำบลวัดโรง แล

เข้าไปพระนครศรีอยุธยา แลมีพระราชทาน
โปรดให้เบิกญาติโยม แลที่ภูมิสัต แลไธนา
โดนดผลารามิส แลมีพระตำราตราโกษาธิบตี
ออกมาไว้ ขาดออกจากส่วยหลวง ๑ ๑๕ ๑

อยู่มาเล่าไซ้ พระมหาเถรเทพ ทำ
พระวิหารวัดเจดีย์งาม แลเข้าไปพระนคร-
ศรีอยุธยา แลพระราชทานโปรดให้เบิกญาติ
โยม แลที่ภูมิสัตไธนาโดนดต้นตาล ผลา
รามิส แลมีพระตำราตราโกษาธิบตีมาไว้ ขาด
ออกจากส่วยหลวง ๑ ๑๖ ๑

ฝ่ายประจำตะวันออก แต่ฝ่ายประจำ
ตะวันตก ขุนศรีรักษาพยาบาล ในตำบลวัด
กุหาสวรรค์ มหาเถรสุทนต์ธรรม มหาอินท์
มหาพรหม เข้าไปพระนครศรีอยุธยา ทำฎีกา
ให้ออกพระศรีภูริประญาธิราชเสนาบตีศรี
สาอาลักษณ์ นำกราบทูลพระกรุณา ขอพระ-
ราชทานเบิกญาติโยมสมัครพักพวก ออกจาก
ส่วยหลวง แลมีพระตำราตราโกษาธิบตี
ออกมาไว้ให้เป็นข้าโปรดคนทาทพระกัลปนา
ไว้ชั่วพระจันทร์พระอาทิตย์ อันสถิตย์ใน
โลกาชน ๑ ๑๗ ๑

อยู่มาเล่าไซ้ พระมหาอินท์ ทำพระ-
วิหารในวัดป่าขัน แลเข้าไปพระมหานครศรี
อยุธยา แลขอพระราชทานเบิกญาติโยม แล
ที่ภูมิสัตไธนาโดนดต้นตาลผลารามิส แลมี
พระตำราตราโกษาธิบตีมาไว้ ขาดออกจาก
ส่วยหลวง ๑ ๑๘ ๑

อยู่มาเล่าไซ้ ตาตุพระระหมุ(๑) มาแต่
เมืองสาละย แลมาขอพระราชทาน ๑ ๑๙ ๑

(๑) ตาตุพระระหมุ นัยว่าเป็นคนตฤต ณ พัทลุง ในปัจจุบัน

อนึ่งอยู่มาเล่าไชรี เพรชี้^(๑) เพรมุข
ตายายนายใหญ่ หมั้นจันท์หัวปาก นางหลง
หมั้นอินท์ทรงศักดิ์ หมั้นจำเทียนหัวปาก
แลเข้าไปขอพระราชทาน ๑๔ ๑

อยู่มาเล่า พระบาทพระกรุณาเจ้าอยู่หัว
ให้พระราชทานเมืองพัทลุง แก่ขุนหลวง
ศรีสาคร เป็นเจ้าเมืองพัทลุง แลขุนเทพ
สงครามเป็นปลัด ส้องประมุขราษฎรข้าส่วย
เข้ามาอยู่ในที่ภูมิลำเนา ๑๕ ๑

อนึ่งอยู่มาเมื่อญ่าจักษ์ผู้เป็นออกญานคร
แลที่เจ้าเมืองไชยญ่าม มาถิ่นเมืองพัทลุง
นั้น ๑๖ ๑

อนึ่งอยู่มาเล่า พระบาทพระกรุณา ให้
ออกหลวงเพชรคำแหง มาเป็นเจ้าเมืองพัทลุง

แลให้ส้องคนซึ่งขัดพลัดนั้นได้ ประมาณ ๑๕
(คน) ๑๗ ๑

อนึ่งอยู่มาเล่า สมเด็จพระบรมพิตรพระ-
พุทธเจ้าอยู่หัว ให้ออกหลวงชัยราชาราช
สงคราม มาครองเมืองพัทลุง ๑๘ ๑

อนึ่งเล่าไชรี ออกหลวงชัยราชาราช
สงคราม เข้าไปพระนครศรีอยุธยา มีพระ
ราชทานให้ออกมาถิ่นเมืองพัทลุงแล้ว ๑๙ ๑

อนึ่งเล่าพระราชทาน ให้ออกหลวงชัย
ราชาราชสงคราม มารั้งเมืองนครศรีธรรมราช
แลให้ออกญาแก้วโอรบพิชัยเขต^(๒) เป็น
ออกญาพัทลุง แลมีพระราชทานโปรดเกล้า
โปรดกระหม่อม ๑

ศรีสวัสดิ์ สุขมัสดี พระพุทธศักราช.

(๑) เพรชี้ เพรมุข : ทั้งสองท่านนี้ นับว่าเป็นพราหมณ์ผิวเมืง เป็นผู้มีอาวุโส และมีความรู้อยู่ในสมัยนั้น ต่อมาได้เป็น
เจ้าเมือง

(๒) ตามราชทินนามว่า พญาแก้วโอรบพิชัยเขตวิเศษราชกิจพิพิธภักดีอภัยพิริยพาหะ แต่ตามทำเนียบนามในกฎหมายตรา
สามดวงว่า “ออกญาแก้วเอารพย์พิไชยภักดี บดินทรเดโชไชย อภัยพิริยพาหะ ออกญาพัทลุง เมืองศรี น ๕๐๐๐”

สำเนาหนังสือทรงเกล้า ว่าด้วยการพระราชทานทักษิณ

วันพฤหัสบดี เดือนสิบเอ็ด ขึ้นหกค่ำ
จอนักขัตรโทศก พระศรีสรรเพชญ์สมเด็จพระ
บรมพิตร เสด็จสถานพิธีโดยทักษิณทิศ
สถิตย์มหาปราชยาพระราชมณเฑียรพระราช-
วังพระบางตรา จึงออกพระศรีภูริปัญญาราช

เสนาบดีศรีสาลักษณ์ นำพุทธภูิกาสมเด็จพระ-
สังฆราชาธิบดีศรีสงฆปริณายกบพิตร โดยสาร-
กถา ในพุทธภูิกาสมเด็จพระสังฆราชาบพิตร
ให้สวด ทูลพระกรุณาสมเด็จพระบรมบพิตรทรง
ทศพิศราชธรรม ด้วยพระक्रमงกลราชรุจี-
ศรีสัตธรรมเกียรติ หัวเมืองนครศรีธรรมราช
แลพระครูพุทธโฆษาจารย์ปลัด แลพระครู
ธรรมทิวากรรมุนีศรีสัตธรรมมาทิพ หัว-
เมืองพัทลุง แลปลัดวินัยธร แลสงฆ์ทั้งหลาย
เข้าไปถวายพระพรว่า พระศาสนาวัตรราช-
ประดิษฐาน แลพระมัลลิกเจดีย์สูงเส็นห้าวา

แลมีณ บนเขาพุทธบาทบรรพต พระโต๊ะ^(๒) แล
อารามจังหวัดเมืองพัทลุง ว่าอุชงตะนะ^(๓)
มาปล้นเมืองแลเผาภู่วิหาร แลพระธรรม
ศาลา อุโบสถ อาราม แลทำลายพระพุทธรูป
ศิลาองค์หาหารพิชัยแมนเสีย แลว่าพระ
ครูแลสงฆ์ทั้งหลาย จะเอาคนทวนพระกัลปนา
ซึ่งมีในท้องพระตำราพระราชโองการแต่

พระไอยการราช แลบัญชานายสามจอม
แลขุนอินปัญญาโดยบุรพกษัตริย์ อุทิศไว้
สำหรับพระเจ้า แลอารามทั้งปวง แต่ก่อน
นั้น เลิกพระศาสนาให้บริบูรณ์ไซ้ แลว่า
เจ้าเมือง แลปลัดเมือง แลกรมการทั้งหลาย

เบียดเสียดเอาเป็น^(๔) นามาทอนเลียงข้างเลียงมา
เป็นอาณาประโยชน์ แลมิได้รักษาศาสนา
โดยพระตำราพระราชอุทิศไว้ แต่ก่อนนั้น
อนึ่งยอมบันเอาลูกสมรสคนทวน พระกัลปนา
ฝ่ายแม่ไปแก่พ่อ แลว่าครั้นมิได้ลูกฝ่าย
พ่อไซ้ ก็กลับเอาทรัพย์มรดกเป็นอาณา
ประโยชน์ แลมิได้ไว้ทรัพย์มรดกนั้น เป็นอิฐ
ปูนเลิกศาสนาจุดตั้งพระตำราพระราชอุทิศ
ไว้^(๕)นั้นหาไม่ได้ อนึ่งไร่นาอากรตามในที่ทวน
พระกัลปนา อันชาวพระกัลปนาสร้างแลมี
ในท้องพระตำราพระราชโองการบุรพกษัตริย์

เจ้าอุทิศไว้ แลสมทบพระเจ้าแลอาราม
ทั้งปวงนั้น ว่าเจ้าเมืองแลปลัดเจ้าเมืองแล
กรมการทั้งหลาย เบียดเสียดเอาเป็นอาณา
ประโยชน์ อนึ่งพระครูธรรมทศสี่ เจ้าสอน
พระเม^(๕) พระอินทมนู เจ้าเทพรู้ เจ้าเถรสอน
เจ้าสามศรีมงคล มหาเถรธรรมเสนา เจ้า
วรญาติ มหาเถรโศม เจ้าสามีนัน เจ้าศรี

(๑) จากหนังสือเทศาภิบาล เล่ม ๓ แผ่นที่ ๑๔ วันที่ ๑ เดือนพฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๖ หน้า ๒๔ - ๓๓

(๒) ต้นฉบับเป็น "พระโต๊ะ" ทุกแห่ง แต่ในที่อื่นเป็น "พระโค"

(๓) อุชงตะนะ คือพวกสลัด

(๔) ลางแห่งเป็นนาคบโทน

(๕) เจ้าสอนพระเม^(๕) : น่าจะเป็น เจ้าสุวรรณเม^(๕) ที่มากกว่า และคำ "เม^(๕)" นี้ ต้นฉบับเขียน "เม^(๕)" ทุกแห่ง

ไกรเทพ เจ้าธรรมรังษี ญาติมหาเศรษฐีเจดีย์
เจ้าพญาเทพ แลไรรักษาตามอันมีในท้อง
พระตำราพระราชโองการพระโอยกาอุทิศ
ไว้สมทบพระเจ้า ให้เป็นคนทนายพระกัลปนา
แลเลิกพระศาสนา แลให้รักษาข้าวบาตรพระ
แลจุดรูปเทียนชวลาข้าวตอกดอกไม้ แตร
สังข์กังสดาล แลเก็บกลองฆ้องพาทย์ ถักร
ธงชัย ธงปะฎากสำหรับพระเจ้าวัดพระศรี
กุญแจ วัดกระ วัดเชตุพน วัดธัมมเสน วัดสังฆ
นาราม วัดชุมภูพล และวัดอันมีในบัญชี
นายสามจอม และบัญชีขุนอินปัญญา ถวาย
พระราชกุศลไปตราบเท่ากัลปาวสาน ทั้งนี้
ให้คงโดยพระตำราพระราชโองการบุรพ
กษัตริย์เจ้าอุทิศไว้ แต่ก่อนแล้วนั้น

เมื่อออกพระศรีกูรีปัญญาราชเสนาบดี
ศรีสาลักษณ์ นำฎีกานี้ทูลพระกรุณาไซริ
จึงมีพระราชโองการตรัสให้คงตามเดิม คน
ทนายพระกัลปนาแลทรัพย์สินมรดกไรรักษา
ต้นตาลสำหรับคนทนายพระกัลปนา มีใน
ลักษณ์พระตำราพระราชโองการพระโอยกา
ธิราชอุทิศไว้แต่ก่อนแล้วนั้น แต่ไปจอโทสก
แต่นี้ไปเมื่อหน้าให้ตราบเท่ากัลปาวสาน
และให้ห้ามเจ้าเมือง แลปลัดเจ้าเมือง แล
กรมการทั้งหลาย อย่าให้เบียดเสียดเอาคน
สีลบาลทนายกัลปนา เป็นมหาบทโทษเลียงช้าง
เลียงม้าเป็นอาตมาประโชชน์ อย่าให้บั่นเอา
ลูกสมรสด้วยคนสีลบาลทนายพระกัลปนาฝ่าย
แม่ไปแก่พ่อ ถ้าญาติคนทนายพระกัลปนาแล
ไปสมรสด้วยชาวส่วยก็ดี สมรสราษฎรแห่ง
ใด ๆ ก็ดี และสมรสด้วยคนสีลบาลทนายพระ

กัลปนา ถ้ามีลูกเท่าใดยกให้คนฝ่ายแม่จึงสิ้น
โดยพระตำราทนายพระกัลปนาบุรพกษัตริย์
อุทิศไว้แต่ก่อนแล้วนั้น

อนึ่งขุนวิฑูรราชบัณฑิตย์ จำพระราช
บัณฑูรออกมาแก้ออกพระราชเคชะไซย
เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช แลพระครูธรรม
ทิวากรรมุนีศรีสังฆธรรมาภิพ หัวเมืองพัทลุง
แลพระครูธรรมทศศรี พระครูอินทมนีนำสงฆ์
ทั้งหลาย เข้าไปถวายพระพรแลปฏิบัติฝ่าย
ลังกาชาติ แลสมเด็จพระบรมพิตรพระรามาริบดี
บพิตร ทรงพระกรุณาให้ทานญาติ แก่พระครู
ธรรมทิวากรรมุนีศรีสังฆธรรมาภิพ พระครู
อินทมนี แลสงฆ์ทั้งหลายปฏิบัติฝ่ายลังกา
ชาติ ก็ได้ทรงญาติพระครู แลสงฆ์ทั้งหลาย

อนึ่ง หมื่นศรีธรรมยศราชบัณฑิตย์
จำพระบัณฑูรออกมาแก้พระศรีไสยรัตนณรงค์
เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อให้ผูกพัทธสีมา
ณเมืองนครศรีธรรมราช แลเมืองพัทลุง
แลพระราชทานให้เบิกญาติพระครูพรหมวิ
ลาสมุนีศรีพุทธเถียรหัวเมืองพัทลุง แลพระ
ครูธรรมทศศรีเจ้าสวนเมาฬี แลพระครูอินท
มนี เจ้าเถรเทพ เจ้าเถรสวน เจ้าสามมิ่งกล
แลให้เบิกญาติพระครู แลสงฆ์ทั้งหลายออก
จากส่วยหลวงให้เบียดจ้งหันแก่พระสงฆ์ทั้ง
หลาย โดยพระราชทานไว้แต่ก่อนแล้วนั้น
แลให้ห้ามเจ้าเมือง แลปลัดเจ้าเมือง แลกรม
การทั้งหลาย อย่าให้เก็บเอาทรัพย์สินมรดก
แลคนสีลบาลทนายพระกัลปนา อย่าให้
เบียดเสียดเอาไรรักษาต้นตาลในที่ทนาย
พระกัลปนาเป็นอาตมาประโชชน์ แลชาว

พระกัลปนาสร้างในสถานที่ใด ๆ ก็ให้คงแก่
ชาวพระกัลปนาในสถานที่นั้นแล ให้ห้าม
เจ้าเมืองแลกรมการทั้งหลาย อย่าให้เอา
สืลบาลทานพระกัลปนาไปใช้เชิงเรือนเชิงเรือ
แลงวดคราวสารทิสัยร้งบ้านร้งเมือง แลงาน
สรรพมาตรา อย่าให้ทอดเข้าทอดฝ้าย^(๑)
ทอดโคกระบือ คนสืลบาลทานพระกัลปนา
แลให้ห้ามชีวิตมนุษย์แลไทยสัตว์ ณ เขตอา-
ราม แลให้ห้ามอย่าให้เก็บเรือในท่าอาราม
แลให้คงตามท้องพระตำราพระราชโองการ
พระราชโอยกาธิราช แลบัญชานายสามจอม
แลบัญชาขุนอินปัญญา โดยบุรพกษัตริย์อุทิศ
ไว้แต่ก่อน แล้วให้ตราบเท่ากัลปาวสาน แล
ให้เลิกพระศาสนาถวายพระราชกุศลเข้าไป
แลเมื่อออกพระศรีกูรีปัญญาธิราช เสนาบดี
ศรีสาลักษณ์ จำพระบัญชาเข้าไปพระราช
โองการต่อหน้าออกพระเสด็จสุรินทรธิบดิ์ศรี-
สุกราช ออกพระอินทราธิราช พระนครบาล
ออกพระศรีบุรินายกราชกัณฑ์ศรีรัตนมณเฑียร-
บาล เจ้าขุนหลวงมหาอำมาตยาธิบดิ์ศรีรักษา
องค์สมุหพระกลาโหม เจ้าขุนมหาเสนาบดี
ศรีองค์รักษ์สมุหนายก ออกพระพลเทพราช
เสนาบดีศรีไชยชนพรตน์อัสเวธิบดิ์ ออกพระ
ศรีอรรคราชอำมาตยานุชิตวิวิธราชโกษาธิบดิ์
ออกพระธรรมราชกัณฑ์ศรีสมุหสังฆเทว^(๒)
ออกพระมโหสถราชเวทยาธิบดิ์ศรีรักษา

ออกพระมโหราธิบดิ์ศรีสัตย कुमार^(๓) ออกพระ
เสนาบดีศรีพุทธโธปัญญา ขุนไพสพราชมนตรี
ขุนสุเรนทรราชเสนาบดีศรีสมุหพระสุรัสวดี
ขุนสุรินทรราชเสนาบดีศรีเทพนารายณ์สมุห
พระสุรัสวดี ขุนอินทรเทพสมุหพระตำรวจ
ขุนจรณนทร์เทพสมุหพระตำรวจ ขุน
เทเวนทรเทพสมุหพระตำรวจ ขุนพรสุเทพ
สมุหพระตำรวจ ขุนพิชญเทพสมุหพระตำรวจ
ขุนมหามนตรีศรีองค์รักษ์พระตำรวจ ขุนเทพ
กษัตริย์พระตำรวจ ขุนจันทราทิตย์วิวิธราช
รักษาสมุหพระสนมขุนอินทราทิตย์วิวิธราช
รักษาสมุหพระสนม ขุนบำเรอกักดี ขุนรักษ์
มณเฑียร หัวหมื่น หัวพัน นายแขวงกรมการ
ทั้งหลาย จำนำบำเรอบรรสมในกรมเดิวนั้น
แล จึงมีบังคับออกพระศรีกูรีปัญญาธิราช
เสนาบดีศรีสาลักษณ์ ให้หมื่นเฑียรกรมแวง
^(๔)
ศรียศ นายศรีกุมาร ภูดาษ นายราชตำรวจ
นายไกรเพชรราชสาร แลยกกระบัตร์เสมียน
นักการทั้งหลาย กรมอาลักษณ์ ให้ทำพระตำรา
พระราชโองการสมเด็จพระบรมบพิตรให้
พระราชทานญาติพระครูแลสงฆ์ทั้งหลาย
อันพระพุทธรเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แต่ก่อน
แล้วนั้น ไว้เป็นเชิง^(๕) กัณฑ์สืลบาลทาน
พระกัลปนาตราบเท่ากัลปาวสานนั้น แลเปิด
ตราเทพดาถือจักรจำนำสมุดพระอาลักษณ์ ไว้
ในต้นพระตำรากล่าวทุกฉบับ ฯ

(๑) น่าจะเป็นทอดฝ้าย เพราะการทำฝ้ายเป็นงานสำคัญมาแต่โบราณ

(๒) สังฆเทวี่ กำนี่ คงจะคิดผิด น่าจะเป็น สังฆการี มากกว่า

(๓) ตามทำเนียบนาม มีแต่ “ออกพระโหราธิบดิ์ศรีจันทรกุมาร”

(๔) นายราชตำรวจ : น่าจะเป็น นายราชกันตำรวจ

(๕) เชิงกัณฑ์สืลบาล : น่าจะเป็นเชิงกฤตีสืลบาล

พระกัลปนาสร้างในสถานที่ใด ๆ ก็ให้คงแก่
ชาวพระกัลปนาในสถานที่นั้นแล ให้ห้าม
เจ้าเมืองแลกรรมการทั้งหลาย อย่าให้เอา
ศีลบาลทานพระกัลปนาไปใช้เชิงเรือนเชิงเรือ
แลงวดคราวสารทิสัยขันธ์บ้านรังเมือง แลงาน
สรรพมาตรา อย่าให้ทอดเข้าทอดฝ้าย^(๑)
ทอดโคกระบือ คนศีลบาลทานพระกัลปนา
แลให้ห้ามชีวิตมนุษย์แลโคยสัตว์ ณ เขตอา-
ราม แลให้ห้ามอย่าให้เก็บเรือในท่าอาราม
แลให้คงตามท้องพระตำราพระราชโองการ
พระราชไอยกาธิราช แลบัญชานายสามจอม
แลบัญชาขุนอินปัญญา โดยบุรพกษัตริย์อุทิศ
ไว้แต่ก่อน แลให้ตราบท่ากัลปาวสาน แล
ให้เลิกพระศาสนาถวายพระราชกุศลเข้าไป
แลเมื่อออกพระศรีกูรีปัญญาธิราช เสนาบดี
ศรีสาลักษณ์ จำพระบัญชาเข้าไปพระราช
โองการต่อน้ำออกพระเสด็จสุรินทริบดิ์ศรี-
สุกราช ออกพระอินทราธิราช พระนกรบาล
ออกพระศรีบุรินายกราชภักดีศรีรัตนมณเฑียร-
บาล เจ้าขุนหลวงมหาอำมาตยาธิบดีศรีรักษา
องค์สมุหพระกลาโหม เจ้าขุนมหาเสนาบดี
ศรีองค์รักษ์สมุหนายก ออกพระพลเทพราช
เสนาบดีศรีไชยชนพรัตน์อัศวธิบดี ออกพระ
ศรีอรรคราชอำมาตยานุชิตวิวิธราชโกษาธิบดี
ออกพระธรรมราชภักดีศรีสมุหสังฆเทวี^(๒)
ออกพระมหาสถราชเวทยาธิบดีศรีรักษา

ออกพระมหาราชธิบดีศรีสัตย कुमार^(๓) ออกพระ
เสนาบดีศรีพุทธโฆปัญญา ขุนไพสพราชมนตรี
ขุนสุเรนทราชเสนาบดีศรีสมุหพระสุรัสวดี
ขุนสุรินทราชเสนาบดีศรีเทพนารายณ์สมุห
พระสุรัสวดี ขุนอินทรเทพสมุหพระตำรวจ
ขุนจรณนทร์เทพสมุหพระตำรวจ ขุน
เทเวณทรเทพสมุหพระตำรวจ ขุนพรสุเทพ
สมุหพระตำรวจ ขุนพิณณเทพสมุหพระตำรวจ
ขุนมหามนตรีศรีองค์รักษ์พระตำรวจ ขุนเทพ
กษัตริย์พระตำรวจ ขุนจันทราทิตย์วิวิธราช
รักษาสมุหพระสนมขุนอินทราทิตย์วิวิธราช
รักษาสมุหพระสนม ขุนบำเรอภักดี ขุนรักษ์
มณเฑียร หัวหมื่น หัวพัน นายแขวงกรรมการ
ทั้งหลาย จำนำบำเรอบรรสมในกรมเดียนั้น
แล จึงมีบังคับออกพระศรีกูรีปัญญาธิราช
เสนาบดีศรีสาลักษณ์ ให้หมื่นเพ็ชรกรมแวง
^(๔)
ศรียศ นายศรีกุมาร ภูดาช นายราชตำรวจ
นายไกรเพชรราชสาร แลยกกระบัตร์เสมียน
นักการทั้งหลาย กรมอาลักษณ์ ให้ทำพระตำรา
พระราชโองการสมเด็จพระบรมบพิตรให้
พระราชทานญาติพระครูแลสงฆ์ทั้งหลาย
อันพระพุทธเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แต่ก่อน
แล้วนั้น ไว้เป็นเชิง^(๕) กดีศีลบาลทาน
พระกัลปนาตราบท่ากัลปาวสานนั้น แลเปิด
ตราเทพดาถือจักรจำนำสมุดพระอาลักษณ์ ไว้
ในต้นพระตำรากล่าวทุกชนบ ๆ

(๑) น่าจะเป็นทอดฝ้าย เพราะการทำฝ้ายเป็นงานสำคัญมาแต่โบราณ

(๒) สังฆเทวี คำนี้ คงจะคิดผิด น่าจะเป็น สังฆการี มากกว่า

(๓) ตามทำเนียบนาม มีแต่ “ออกพระโหราธิบดีศรีจันทร कुमार”

(๔) นายราชตำรวจ : น่าจะเป็น นายราชกันตำรวจ

(๕) เชิงกดีศีลบาล : น่าจะเป็นเชิงกุฎีศีลบาล

ขอเข้าดำรงหมื่นตราพระธรรม
วิลาสเอาไปวิวาทเป็นหัวเมือง

อัคริ เดิมพระชินเสนธกัตั้งภู่อาราม
ตำบลภู่อาราม จึงสัปบุรุษทั้งหลายชุมกัน
มาพร้อม มาก่อพระเจดีย์อันหนึ่งห้ายอด
และจะมีพระไพหารวัดอารามแห่งใด ๆ หามิได้
แลกรันอยู่มาเล่าไซริ์ แลคิดว่าสร้างให้
ให้เป็นสักขีพยานไว้แก่ลูกหลาน จึงไปดูที่พบ
ที่แห่งหนึ่งชอบกล ธกัให้มาแผ้วถางตั้ง
เป็นอาราม แล้วทำพระไพหารแลพระพุทธรูป
เสร็จแล้ว แลนำญาติโยมทั้งปวงตั้งอยู่
แล้วจึงฉลอง แลเมื่อพระสงฆ์นั่งชุมทั้งผู้
เฒ่าผู้แก่ทั้งปวง แลว่าวัดภู่อารามซึ่งสร้าง
แต่ก่อนนั้น ธกัถวายไว้แก่พระจวง แลพระ
จวงเจ้าก็ไดรัักษาอยู่มาเล่าไซริ์

แลครั้งเกิดสมเด็จพระราชมนูมีบุญ

(๑)
แลได้พระพุทธศักราช ๔๕๐ จุลศััมฤทธิศก
เมื่อเกิดแม่นั้นเป็นทรพล เอาไปนาแลผูก
เปลไว้ ณ ต้นไม้หว้า แลบุตรของสลาขัน
มาอยู่ ณ บนเปลนั้น แลแม่นั้นขึ้นมาจะกิน
น้ำ แม่นั้นเห็นงูซึ่งขดพันอยู่ ณ บนลูกอ่อน
นั้นก็ตระนกกตใจกลัว จึงร้องเรียกขุนวาย
ว่า ตาหุเอ๋ย ๆ ว่าลูกกูตายแล้ว ว่าบุตรของ
สลาขันพันอยู่ ณ บนเปล แล จึงตาหุก็แล่น
มาดูลูกอ่อนก็ยังเป็นอยู่ แลจึงตาหุนั้นก็ให้
ขอข้าวตอกดอกไม้ ให้เอามานมัสการแก่
เทพารักษ์ จึงงูนั้นก็เลื้อยไป แลจึงพ่อแม่
แลเพื่อนนนั้น ก็เข้าไปดูกุมาร ณ เปลนั้น
ก็เห็นแก้วใบหนึ่ง จึงพ่อก็เอาไว้สำหรับกุมาร

นั้นแล้ว อยู่มากุมารนั้นก็ค่อยจำเรณูอายุ
สถาพรแล้ว แลบิดาก็นำเอาไปบวชไว้
วัดภู่อาราม ซึ่งสมเด็จพระจวงอยู่นั้น
แลก็ให้ชื่อว่าเจ้าเถรปุ แลชื่อนี้ก็ให้ร่ำเรียน
เขียน นโม ก ข แลขอมไทยจบแล้ว จึงเรียน
ธรรมบททสชาติ ณ สมเด็จพระชินเสน ณ
วัดศรีภูยง จบธรรมบททสชาติแล้วเป็น
ชำนาน แล้วเข้าไปเมืองนครศรีธรรมราชนั้น
อยู่ร่ำเรียนเป็นหลายปี กรบอายุขันธ์เอ็ด
แลพระขุนลกก็รับเอาเจ้าเถรปุไปสู่สำนัก
พระมหาเถรปิยทสสนั้น เรียนว่าจะบวช
เจ้าเถรปุเป็นภิกขุ แลจึงพระมหาเถรนั้น
ก็คิดด้วยสงฆ์ในอาราม ว่าพัทธสีมา อุทกสี-
มา หามิได้ แลจึงให้พระขุนลกจัดหาเรือมาด
ตะเกียนลำ ๑ มาดพยอมลำ ๑ มาดยางลำ ๑
เอามาขนาน ณ คลองหน้าท่าเรือแล้ว แล
พระขุนลกแลญาติพี่น้อง ก็แต่งสรงจวรครบ
ด้วยรูปเทียนแล้ว เจ้าเถรปุไปสู่พระมหาเถร
ปิยทสสเป็นพระอุปัชฌาจารย์ แลพระมหา-
เถรพุทธสาครเป็นกรรมวาจา แลพระมหา-
เถรศรีรัตนเป็นอนุ แลบวชเจ้าเถรปุเป็นภิกขุ
แล้ว จึงพระมหาเถรปิยทสสก็ให้นามชื่อ
เจ้าสามิราม แล้วให้อยู่ตามกิจสงฆ์แลร่ำเรียน
ธรรมสืบไปเป็นชำนาน แลยังมีเรือเจ้าสเกา
อินจะเข้าไปเมืองกรุงเทพมหานคร จึงเจ้า
เจ้าสามิรามไปตาม ไปตามเจ้าสเกาอินว่า
จะโดยสารเรือเข้าไปด้วย จึงเจ้าสเกาอินก็

(๑) กวระจะเป็น จุลศักราชมากกว่าพุทธศักราช แต่ได้สอบศักราชดูแล้ว ปีจุลศััมฤทธิศกไม่มี มีแต่ ปีฉลูนพศก จุลศักราช ๔๕๐
ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๘๐ ในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม

ถามว่า ซึ่งเจ้าสามก็จะไปนี้ประสงค์แก่อันใด
แลบาทเจ้าว่าจะไปเรียนธรรม แลเจ้าสเกา
ก็โมทนาขอนิมิตต์พระเจ้าไป แลจึงเจ้าสาม
ราก็กลับมาลาชีวิตทั้งสามองค์นั้นแล้ว
ก็ไปลงเรือไปด้วย เจ้าสเกา ก็ใช้ใบเรือไป
แลกรั้นไปถึงกลางทะเล เป็นปัจจุบัณกาล
เรือนก็ตอพายุล แลกรั้นพายุลใหญ่
เจ็ดวันเจ็ดคืน จึงเจ้าสเกาก็จึงโกรธว่า
เอาตานั้นมา จึงเรือมาตอพายุลแลกรั้นสงบ
พายุลแล้ว จึงเจ้าสามก็ลงไป ณ เรือสดจ้อง
จึงเอาเท้าข้างซ้ายซึ่งเป็นท่อนั้นแหล่ลง ณ น้ำๆ
นั้นก็จืด แลจึงเจ้าสามก็อาบน้ำนั้น จึงเจ้า
สเกาก็ถามว่า ลงอาบน้ำนั้นเค็มหรือจืด
จึงบาทเจ้าก็ว่าจืด จึงอาบได้ จึงเจ้าสเกาก็อ
เรามีเคยเห็นน้ำอยู่กลางทะเลนั้นจะจืด แลบาท
เจ้าก็เอากระบวยตักน้ำ มายื่นให้แก่เจ้าสเกา
จึงเจ้าสเกาก็รับเอามาชิมดูน้ำนั้นก็จืด แล
เจ้าสเกาก็ให้ลูกเรือทั้งนั้น ตักใส่โอ่งฉาง
อ่างตุ่มแล้ว จึงเจ้าสเกาก็นินทาเอาเป็นชีวิต
ต้นปฏิบัตร์รักษาแล้วก็ใช้เรือไป

ครั้นเมื่อไปถึงเมืองศรีอยุธยา จึงเจ้า
สเกาก็ไปถามให้อาศัย ณ วัดแค แลเจ้าสาม
ก็อาศัยอยู่ที่นั่น แลเมื่อเจ้าสเกาอินจะกลับ
มาเมืองนครฯ จึงเจ้าสเกาอินก็เอาอายจันผู้
ทาสาเป็นเงินสิบสองตำลึง ไว้ให้รักษาบาท
เจ้าสามิราม แลเจ้าสเกาก็กลับมาเมืองนคร
แล้ว

แลจึงบาทเจ้าก็ไปมา เรียนธรรม ณ
วัดลุมพลีนาวาสชำนาน แลอยู่มามีประเทศ^(๑)
เอาพระอภิธรรมทั้งเจ็ดคัมภีร์ เขียนใส่แผ่น
ทองเท่าใบมะขามใส่หม้อ เอามาขายเป็น

ปฤชณาให้แปลก็แปลได้ไซ้ จะถวายสิ่งของ
ทั้งลำสเกานั้นแล จึงมีพระราชโองการ
ตรัสสั่งให้ชุมนุมสงฆ์ ทั้งหลาย ทั้งเมือง
กรุงศรีอยุธยาแล้ว จึงพระสงฆ์เจ้า
ทั้งหลาย ก็ไปชุมนุมตามมีพระราชโองการ
ตรัสสั่งนั้นแล จึงประเทศเอาพระอภิธรรม
ทั้งเจ็ดคัมภีร์มาประดับอักษรนั้นแล พระสงฆ์
ทั้งนั้นประดับมิได้ จึงมีพระราชโองการตรัส
สั่งแก่ขุนศรีทนต์ชัย ให้ไปว่าพระสงฆ์
อันมาแต่เมืองนอกขอขกัณฑ์มาประจันต
ประเทศ จึงสงฆ์ทั้งปวงอันมาแต่เมืองนอก
ทั้งนั้นให้สันเสร็จ จึงขุนศรีทนต์ชัยก็ไป
นิมนต์พระรามเข้าไป ณ ที่ชุมนุม จึงสัปบุรุษ
จันตักนำมาล้างต้นบาทเจ้าพระรามก็เห็นเป็น
ผิดประหลาดซึ่งเหยียบศิลาอันลุ่ม จึงสัปบุรุษ
จันก็เอาด้ายเจาะชายจีวรแล้ว แลขุนศรี
ทนต์ชัยก็ว่า ผายๆ กูจะเอาพระรามเข้าไป
แลจึงพระรามก็กลานเข้าไปถึงอาจารย์ จึง
พระรามก็นั่งลงแล้ว ก็ไหว้อาจารย์ จึงราชทูต
ทั้ง ๗ คน ก็ว่าเอาเด็กสอนกลานมาให้แก่
ปฤชณา จึงพระรามก็บอกแก่อาจารย์ ว่าให้
กรมการกฤหมายไว้ แล้วพระรามก็ว่าแก่คำ
ราชทูต ว่ากุมารเมื่อออกมาแต่ครรภ์พระ
มารดาเกิดจนกว่าวันจึงรู้ว่า ก็เดือนกว่าวันจึง
รู้นั่ง ก็เดือนกว่าวันจึงรู้กลาน จึงผู้รู้หลักทั้งนั้น
ว่าเราจะแก้มิได้ จึงเจ้าพระราม ก็ถาม
ราชทูต จะว่ารู้กว่าแก้ หรือจะว่ารู้นั่งแก้
หรือจะว่ารู้กลานแก้ จึงราชทูตก็ว่าแก้คำ
พระรามนั้นมิได้ ก็แพ้แก่พระรามนั้นแล

จึงพระบรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัว ก็ให้
เอาเตียงทองสามารองรับให้ราชทูตเอาอักษร

(๑) ประเทศ ในที่นี้หมายถึงชาวต่างประเทศ

พระอภิธรรมทั้งเจ็ดกัมภีร์ มากองเป็น
เจ็ดกอง จึงพระรามก็ผูกผูกขึ้นทำวัตรแก่
พระธรรมนั้น จึงพระรามก็เอาอักษรมา
ประดับ จึงให้เป็นทองแถวแนวทั้งเจ็ดกัมภีร์
จึงพระรามนักปราชญ์ว่า ยังขาดอักษรเจ็ดตัว
จะครบ จึงราชทูตก็ว่ามีแต่เท่านั้นแล พระ
รามก็ว่าแก่ราชทูตว่า ให้ทำทานบนเขาค้อกัน
เล่า ราชทูตนั้นมิสู้ทำ แลจึงราชทูตก็ถามว่า
ยังขาดคืออักษรตัวใด จึงพระรามก็ว่า ตัวสัง
ตัวหนึ่ง ตัววิตัวหนึ่ง ตัวทาตัวหนึ่ง ปุตัวหนึ่ง
กะตัวหนึ่ง ญะตัวหนึ่ง ปะตัวหนึ่ง จึงราชทูต
ก็เอาอักษรทั้งเจ็ดตัวออกมา แต่มวยผมมหา
พราหมณ์มาขึ้นให้แก่พระราม แลราชทูตก็
ขอแพ้แก่พระรามเป็นสองท่า จึงราชทูตก็
กราบไหว้นมัสการแก่พระราม แล้วยกเอา
เครื่องสังข์ของ ณ สเกา ซึ่งราชทูตเอามาขึ้น
ถวายแก่บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว แล
ก็ให้ปลุกกุฎิถวายแก่พระรามนักปราชญ์
แล้วถวายเมืองท่อนหนึ่ง พระรามก็รับครอง
แต่สามวัน แล้วยกขึ้นให้แก่พระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัวเล่าให้คงอยู่ตามเก่านั้น จึง
พระรามก็คิดด้วยขุนศรีทนนชัย แลกรรมการ
สิ่งใดซึ่งยากแก่ไหนแก่ไพร่แผ่นดิน แลจึง
ขุนศรีทนนชัย ก็นิมนต์พระรามเข้าไปใน
ราชวัง .. ถวายพระพรพระราชกุศลแก่บรม
บพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการ
ตรัสตามพระรามนักปราชญ์ ว่าเข้ามานี้
ประสงค์แก่อันใด จึงพระรามนักปราชญ์ขอ
พระราชทานขั้วส่วยหลวงซึ่งยากแก่ไหน แล
เห็นวัดพระราชประดิษฐาน จะขอพระราช
ทานสร้างอาราม แลอย่าให้เอาส่วยหลวงเข้า

ไปในพระคลังแต่ขึ้นไปเมื่อน้ำ จึงมีพระราช
ทานโปรดให้ แลตรัสให้นายสามจอมแลขุน
อินปัญญา ออกไปเอาสารบัญชีเบิกค่าส่วยไว้
ให้เป็นข้าพระตาม ซึ่งพระรามนักปราชญ์ขอ
พระราชทานนั้น จึงนายสามจอมแลขุน
อินปัญญา ก็เอาสารบัญชีเข้าไปทูลเกล้า
ทูลกระหม่อม ถวายเป็นข้าพระนั้น ๓๐๐
หัวงานมีเศษ ผูกไว้ให้เป็นข้าพระศรีรัตน
มหาธาตุในวัดพระราชประดิษฐาน จึงมีพระ
ราชโองการ ตรัสให้ขุนศรีทนนชัยให้นิมนต์
พระรามนักปราชญ์เข้าไปในพระราชวัง จึงมี
พระราชโองการศรัทธา ให้ทำเป็นพระกัลปนา
อุทิศไว้ ขกญาติโยมบ่าวไพร่ไร่นาคนป่าบุช
ชากรรมเทศนา ให้แก่พระรามนักปราชญ์แล้ว
แลพระราชโองการตรัสว่า เราจะกวาดน้ำ
ด้วยคณที่เงินทองเห็นว่ามีแตกแฉก จึงตรัสให้
เอาคณที่กระเบื้องให้แตกที่เดียวแล้ว แลมี
พระราชโองการสาบาลไว้ว่า ถ้าผู้ใดแฉ
ละเมิดพระบัญชา เบียดเบียนข้าพระคนทาน
ไปใช้ ให้ผู้นั้นไปตกนรกหมกไหม้ได้ทุกข
นิรันดร์ อย่าให้ทันพระพุทธ พระธรรม
พระจันทร์ พระอาทิตย์ และพระสงฆ์เจ้า
สักชาติ อย่ารู้กลาฉ้อปราชัยในชั่วนี้ชั่วหน้า
ต้องสำเร็จฐานพระมหากษัตริย์เจ้า สาบาลไว้
ทั้ง ๕๐๐๐ พระพรรษาแต่ขึ้นเมื่อน้ำ แลใน
ท้องพระตำราญนั้นให้ห้ามเจ้าพญาแลออกญา
สัสดิเมืองนคร ๆ เจ้าพญา แลสัสดิเมืองที่ทูล
อย่าให้ใช้ข้าพระ ณ วัดพระราชประดิษฐานลง
เรือรบเรือไถร์รักษาถ่ายตัดหนังวังช้าง สั่งข้าว
แลลงฟ่างลงรอ แลงานสรรพเมตตราทั้งปวง
งดคราวสารพิธีไซย เก็บโคกระบือทอดพริก

ทอดฝ่ายทำนาทำไร่ทำแก่งเมือง ทำไร่ทำเรือน
เจ้าเมืองแลข้าหลวง อย่าให้เบียดเสียดเอาค่า
น้ำค่านาอากรขนอนตลาดหัวป่า ค่าที่เชิงเรือน
เก็บเรือ แลเครื่องเรือนงานสรรพมาตราแต่สิ่ง
หนึ่งสิ่งใด แลให้คงอยู่ตามพระตำราพระราช
อุทิศไว้เนั้น แลพระรามนักปราชญ์ให้พระ
มหาเถรศรีสุน้อง กุมสมุหบัญชีหัวงานข้า
พระซึ่งพระราชอุทิศให้ไว้เป็นข้าพระ แลให้
ไว้รักษาวัดพระราชประดิษฐาน แลทำพระมา
ลิกเจดีย์ ณ วัดพระราชประดิษฐานนั้น สูงเส้น
ห้าวา มีเศษ แลมีพระห้องรอบตามราชจำนง
แต่เครื่องจักรพระเจ้ารามาชิดี เสวยราชสมบัติ
พระราชทาน ให้ข้าหลวงจำพรหมมานออกมา
บำรุง ช่วยพระมหาเถรศรีสุน้องพระรามนัก
ปราชญ์นั้น ให้ข้าหลวงแต่งสเกาปากสามวา
ศอก บรรทุกอิฐแลยอดพระมาลิกเจดีย์พระ
มหาธาตุออกมาแต่เมืองศรีอยุธยา แลให้นาย
จัน พืสมเด็จเจ้าพระรามนักปราชญ์ถือยอด
พระ ซึ่งหล่อด้วยเบญจโลหะ ขาวสามวา
สามกัป แลยอดพระนั้น มีพระราชทาน
โปรดแต่งให้ออกมาแต่พระราชมณเฑียร แล
เครื่องประดับประดายอดพระนั้น พระราช
ทานแต่งออกมาแต่คลังหลวง แลซึ่งพระราช
ทาน ไว้ให้เป็นข้าพระคนทาทนรักษาสืบ ๆ กัน
ไป แต่นั้นเมื่อหน้าไว้รักษาพระศรีรัตนมหา
ธาตุ ๕๐ รักษาพระธรรมศาลา ๒๐ รักษาอุโบ
สถ ๒๐ แต่นั้นไปเมื่อหน้า

ดัสส วัสสตี สุภมัสสุ เถาะนักษัตริย์(๑)
ผัดคุณมาสสุกรบักข์เตดิถีพฤตศักราช

พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรฐอิศวรบรม
นารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จ
สถิตยเดจิกุฐสัทยาโรคคภพ ในพนักตร
พิมานอันเป็นสถานบุรพากิมุขมหาปราสาท
เทียบออกพระศรีภูริปัญญาราช เสนาบดีศรี
สาลักษณ์อรรคมหาอำมาตย์ นำฎีกาสมเด็จพระ
พระสังฆราชาธิบดีศรีสังฆปริณายกคิลกมหา
สามีสรีวิมลธรรมวิสุทธิพุทธโฆษาจารย์วงษ์
สราคุลย์อธิคุณดลมหันตสหไตรโลกนารถ
สหฤไทยธยาอุดมฤทธิไทยทิพขมาอร บรมา
จารย์บพิตร สถิตย์ในพระศรีรัตนมหาธาตุ
แลพระครูเทพราชเมافی ศรีปรมาจารย์ราช
ประชาหัวเมืองพะโต๊ะคณะลังกาชาติ เข้ามา
ถวายพระพรบรรพพระราชกุศล แลพระราช
ตำราเดิมโบราณราชประเพณี เข้ามาถวาย
พระพรว่า เดิมบุรพกษัตริย์ราชิราชมีพระราช
ศรัทธาให้ทำเป็นพระราชตำราไว้ว่า เดิมญาติ
พระราชเมافیศรีปรมาจารย์ศรีบรรสม ไว้ทั้ง
หญิงชาย ๒๐๐ หัวงานมีเศษ ผูกไว้ให้เป็น
ข้าพระศรีรัตนมหาธาตุ ในพระระเบียงพระ
ไพหารอุโบสถาภิกรรม พระธรรมศาลา พระ
ศรีมหาโพธิ์ พระพุทธรูปสถูปพระปฏิมากร
การเปรียญ แลมีพระราชหฤไทยทราบในพระ
ตำราถวายนั้น แลมีพระราชศรัทธาไว้ตาม
พระราชทาน พระกัลปนา แต่โบราณราช
ประเพณี แลบ่าวไพร่ไร่นาญาติสำหรับ
พระราม แลญาติพระครูเทพราชเมافیศรี
ปรมาจารย์หัวเมืองพะโต๊ะคณะลังกาชาติ ให้
กราบทูลสนองขอพระราชทานพระราชกัลป-

(๑) เถาะนักษัตริย์ : ไม่ทราบ ปีเถาะแห่งรัชกาลใด เพราะมิได้ออกศักราชไว้ด้วย ถ้าสันนิษฐานตามเรื่องที่เป็นมาก็น่าจะเป็น
ปีเถาะพ.ศ. ๒๐๔๖

นา ๒๐๐ มีเศษ มีพระราชโองการตรัสให้พระ
เทพาธิบดีศรีเทพนารายณ์ สมุหมาตยาธิบดี
ปลัดบัญชาในชั้นขาดแล้ว แลอุทิศตรวจน้ำ
ให้ไว้เป็นทานพระราชกัลปนา ให้รักษาพระ-
ศรีรัตนมหาธาตุเป็นอัฐปุนทำบนเขาพุทธบาท
บรรพตเขาพะโต๊ะ ให้หุงข้าวพระบาทพระจุณ
ถวายเป็นกุศล จึงพระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐ
อริสวรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
มีพระโองการพระบัญชาตรัส คำรัสเหนือเกล้า
เหนือกระหม่อม สั่งแก่พระศรีภูริปัญญาราช
เสนาบดีศรีสาลักษณ์อรรคมหาอำมาตย์ ให้ทำ
เป็นพระตำราพระราชทานกัลปนา ข้าพระ-
พุทธเจ้า แลโสมสงฆ์ให้ไว้สำหรับพระศรีรัตน
มหาธาตุ แลพระระเบียงพระไพหารอุโบสถ-
กรรม พระธรรมศาลาการเปรียญ แลพระ
เจดีย์ศรีมหาโพธิ์ พระพุทธรูปสถูปพระ
ปฏิมากร แลไร่นาสำหรับพระนั้น แลกรม
การผู้ใด ๆ ครอบครองนาพระด้วยข้าพระ ซึ่ง
พระราชอุทิศไว้สำหรับพระแลอาราม แลมิได้
เป็นอัฐปุนบำเพ็ญพระเจ้า ให้ยกนานั้นออก
แลให้เจ้านาเอาเงินแก่ผู้ขาย ตายนาขังก็ดี
สารกรรมธรรม์แลให้กงนาญาติ ชื่อนั้นอยู่
สำหรับพระเจ้า แลญาติอารามซึ่งขึ้นในพระ-
ศรีรัตนมหาธาตุ ณเขาพะโต๊ะนั้นวัดญวนแล
วัดทุเรียน วัดกุหาสวรรค์ วัดพระนอก วัดกุหา
ขบ วัดท่าเรือ วัดกุกแกสระตรัส วัดขัน วัดชาว
เชิงทั้งปวง แลตรัสให้สงฆ์เจ้าทั้งปวงแลหัววัด
ในนอกเร่งสักการอาราม อย่าให้เป็นท่าลาย
นารายณ์ แลตรัสให้สงฆ์เจ้าวัดใด ๆ แลมิได้เอา
การพุทธบาทศาสนาใส่ ให้ยกเจ้าวัดนั้นออก
ไว้แลทำจงได้ แลให้พระครูเทพราชเมาศี

ศรีปรมาจารย์ราชประชา หัวเมืองพะโต๊ะคณะ
ลังกาชาติ แลขุนเทพแก้ว หมื่นพิจิตรธำ
สมักรพรรคพวกกล้าเลอบ่าวไพร่ มิให้ญาติใน
พระราชเมาศีศรีปรมาจารย์ จึงข้าพเจ้า
แตกฉานทั้งปวง ออกจากเมืองไปหลายเมือง
เมื่อศึกอโยธยานะปล้นเมืองพัตถุมหาภูฏีวิหาร
รูปพระพุทธเจ้าพระปฏิมากรท่าลายแต่นั้นมา
เท่าบัดนี้ แลเดิมแต่บุรพกษัตริย์พระราชทาน
ให้ไว้ พระตำราพระราชโองการให้ญาติโสม
แก่พระครูเทพราชเมาศีศรีปรมาจารย์ราช-
ประชาหัวเมืองพะโต๊ะคณะลังกาชาติ ส้องได้
ผู้ขอ ๑๐๐ มีเศษ แลข้าพระอันขาดพลัดอยู่
แห่งใดให้ส้องจดเอาวิธีสารบัญชไว้ ข้าพระ
ขึ้นในพระโต๊ะแต่ก่อน แลให้ประมุขส้องสุม
สมักรพรรคพวก เข้ามาอยู่ตามเดิมแลภูมิ
ลำนนา ณตำบลบ้านชะแม ซึ่งมีในท้อง
พระตำราพระราชโองการไว้แต่ก่อนนั้น ให้
ประมุขไว้ให้สมบูรณ์ บำเพ็ญพระราชเสมา
ตามราชเมาศีสนองไว้แต่ก่อนนั้น อย่าให้
ขุนหมื่น แลแขวงข้าหลวงอันไปมาเอากิจ
ราชการแล้ว อย่าให้กระโหลกออกจากบัญชี
ที่พระราชศรัทธา ให้แก่พระครูเจ้าพระราช
เมาศีศรีปรมาจารย์ราชประชาหัวเมืองพะโต๊ะ
คณะลังกาชาติ แลให้ตามพระราชตำรา
พระราชโองการไว้แต่ก่อนนั้น ซึ่งพระราช
เมาศีให้กราบทูลขอให้เมืองนครศรีธรรม ซึ่ง
ชะแมบ้านหมื่นพิจิตรผู้เฒ่า มาบ้านกุฎีหลวง
ซึ่งพันศรีเฒ่าผู้นั้น แลบ้านสมสมักรพรรคพวก
ญาติกล้าเลอบ่าวนั้น ซึ่งพระราชทานให้ขาดให้-
ช่วยเป็นกำลังรักษาพระเจ้าแลสงฆ์ไปมา
อุโบสถกรรมทำกิจ ช่วยซ่อมแซมเล็กพระ

ศาสนาญาติชาวพระกัลปนา เทียงแท้ด้วยประ
การใดๆ ไชรี ให้ญาติโยมบังกับบัญชาเอา
ทรัพย์สินนั้น มาเป็นอัฐปุนบำเพ็ญพระศาสนา
ถวายตามพระราชกุศล ตามพระราชดำริไว้
แต่ก่อนนั้น ในนี้ไว้ขุนเทพแก้ว ๑ หมื่นพิจิตร ๑
ขุนทอง ๑ ขุนไกรแก้ว ๑ หมื่นพรหม ๑ หมื่น
ยศ ๑ หมื่นอินทร์ ๑ หมื่นศรีสงคราม ๑ หมื่น
แก้ว ๑ หมื่นสวนอินทร์ ๑ พันอินทร์ ๑ พันรัต
๑ พันทอง ๑ พันศรีชาติ ๑ พันราชไมตรี ๑
ชี ๑ หอม ๑ ราช ๑ หอม ๑ สีกร ๑ ราม ๑
ทอง ๑ อินปัญญา ๑ เทศ ๑ สาม ๑ วัน ๑ เพ็ช
๑ พรหมราช ๑ ขาน ๑ แก้ว ๑ ราชบุตร ๑ พล
๑ ราช ๑ จิน ๑ ปะขาวศรีปัญญา ๑ โสมมะคน
๑ ยี่ ๑ ศรีราช ๑ ไชยปัญญา ๑ จันทร ๑ ศรี ๑
พล ๑ หงษ์ ๑ หมู ๑ กำ ๑ ศรีเพ็ญ ๑ เพชร ๑
พรหมลิ ๑ กง ๑ สุข ๑ อิน ๑ เพชร ๑
ศรีราช ๑ สาม ๑ แก้ว ๑ เพชรศรี ๑ กง ๑
เพชรปัญญา ๑ บุตร ๑ กงเพชร ๑ ศรีจันทร ๑
สวน ๑ หลา ๑ ราชพงษา ๑ ขุน ๑ แก้ว ๑
มะพล ๑ พรหมลิ ๑ โสม ๑ โสมรังษี ๑
จันศรี ๑ ศรีโสศ ๑ พรหม ๑ ราม ๑ งาม ๑
ศรีชายตรอย ๑ ศรีชายกะมาน ๑ โสมพุด ๑
พล ๑ พรหมบุตร ๑ ศรีกะมาน ๑ โสมจัน ๑
นอง ๑ ราชศรียศ ๑ โสม ๑ หน่อแก้ว ๑
แมน ๑ หอม ๑ แก่นจันทร ๑ ยอดศรี ๑
แก้วทอง ๑ ไห ๑ สัมบุษย์มะพล ๑ สัมบุษย์
แก้ว ๑ ยศ ๑ รัตนเทพ ๑ สวนรัต ๑ สวน ๑
นาม ๑ ศรีทอง ๑ พรหมสะตัน ๑ สุข ๑ หู ๑
พุดแก้ว ๑ รัตแก่น ๑ แก้วแขก ๑ เทพ ๑
อินโสศ ๑ พลปัญญา ๑ ศรีกุมาร ๑ กือ

รายผู้มีชื่อนี้ ท่านเอาโสดนารายน์อ่านแถลง
ถวายทราบพระทัยแล้ว แล้วให้ไว้ช่วยเป็น
กำลังซ่อมแซมเลิกพระศาสนา แลพระราช
ทานประเพณี ทั้งนี้ไว้ให้พระครูเทพราชเมาศี
ศรีปรมาจารย์ ประชาหัวเมืองพะโต๊ะคณะ
ลังกาชาติให้รักษาในพระศรีรัตนมหาธาตุ ๕๐
มีเศษ ในพระระเบียง ๒๐ ในพระธรรม-
ศาลา ๒๐ ในพระวิหารอุโบสถกรรม ๒๐
แลทั้งนี้ ไว้ให้สำหรับพระศรีรัตนมหาธาตุ
ในบุญเขาพุทธบาทบรรพตเขาพะโต๊ะต่อสัน
ศาสนาพระสรพเพช พระพุทธเจ้า ๕๐๐๐
พระวัสสา แลไว้ให้รักษา แต่นี้ไปเมื่อหน้า
สืบๆ กันไป แลผู้มีชื่อในพระราชดำรินี้
ตายไชรี ให้จัดเอาพี่น้องลูกหลานแทนผู้ตาย
นั้นให้ถ้วน อย่าให้ขาดได้ พระราชทานซึ่ง
อุทิศไว้แต่ก่อนมา นั้นสำหรับพระแลอาราม
สงฆ์ ให้ห้ามเจ้าพระยาศรีธรรมอภัยเดชะ
เจ้าพระยาพัทลุง แลกรมการอาญาสัตต
ณ เมืองนครศรีธรรมราช แลเมืองพัทลุงอย่า
ให้ใช้การงานพระราชสงคราม แลงานสรรพ
มาตราทั้งปวง แต่นี้ไปเมื่อหน้าไว้ให้ทำพระ
เติมในพะโต๊ะ ซึ่งพระมหากษัตริย์ราช ให้
สร้างเป็นวัดพระราชประดิษฐาน ถวายพระ-
ราชกุศลแด่โบราณราชประเพณีแลเป็นธำมะ
นารายน์นั้น ให้แรงสร้างจงละถวายพระราช
กุศลแลพระมหากษัตริย์เจ้าสาบาลไว้ว่าถ้าผู้ใด
ผู้หนึ่งละเมิดพระบัญชาแลเบียดเสียดเอาคน
ทวนพระราชกัลปนา อันมีชื่อในพระราชดำรินี้
ไปใช้งานสงคราม แลงานสรรพมาตราทั้ง
งวดคราวสารพิไชยไปร้งบ้านเมืองเชิงเรือเชิง

เรือนทำเรืออย่าให้ไร้ออเข้าแลเรือในท่าอาราม
ให้ห้ามชีวิตมนุษย์แลโคยสัตว์ ในเขตอาราม
ให้ก่งสมทบ โดยพระราชดำราพระราชทาน
โองการไว้แต่ก่อนมานั้น แต่^๕ไปเมื่อหน้า ถ้า
แลผู้ใดเอาคนทวนข้าพระไป^๕ ให้ผู้นั้นตก
นรกหมกไหม้ได้ทุกขทั้งปวงจงนิรันดร์ อย่า
ได้ทันพระพุทธรูปพระธรรมพระสงฆ์ศักดิ์
อย่าได้รู้กลาประโลมอุปราชย์ในชั้นชั่วหน้า
ต้องสัจจาธิฐานพระมหากษัตริย์เจ้าศาล
ไฉน ถ้าแลมีศึกมาถึงเมืองพัตถุ ให้พระครู
เทพราชเมาศรี ปรมจารย์ ราชประชา
หัวเมืองพะโต๊ะคณะลังกาชาติ แต่งผู้มีชื่อนั้น
ไปช่วย แลเมื่อพระบาทสมเด็จพระเอกา
ทศรฐอัสวบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว มีพระราชโองการมานพระบัณฑูร
เฉพาะข้าทูลพระบังคม เจ้าพระยาธรรมาธิบดี
ศรีรัตนมณเฑียรบาล อรรคมหาเสนาบดี อภัย
พิริยปรากรมพาหุมหาอำมาตย์ เจ้าพระยา
มหาเสนาธิบดีอภัยพิริยปรากรมพาหุ สมุห
พระกลาโหมเจ้าพระยาพลเทพราช เสนาบดี
ศรีชั้นพรตณเกษตราธิบดี อภัยพิริยปรากรม
พาหุเจ้าพระยานนทเสน เสนาบดีศรีรัตนมณ-
เฑียรบาลอรรคมหาเสนาบดี อภัยพิริยปรากรม
พาหุออกญาจักรีศรีอภัยรักษ์สมุหนายก แลขุน
บำเรอศักดิ์ ขุนรักษมณเฑียร ขุนมหามนตรี
ศรีอภัยรักษ์ สมุหพระตำรวจ ขุนมหาเทพ
เสกษัตริย์ พระตำรวจ แลบรรดาอยู่ทูล
พระบังคมในที่นั้น ท่านออกพระศรีภูริปัญญา
ธิราชเสนาบดีศรีสาลักษณ์ อรรคมหาอำมาตย์
ปิตตราเทพยดาอภัยจักรีไว้ต้นอักษร แม้มี

งานพระราชสงครามไซ้ จึงให้พระครูเทพ
ราชเมาศรีปรมจารย์ราชประชา หัวเมือง
พะโต๊ะคณะลังกาชาติ เอาผู้มีชื่อนั้นเข้ามา
ป้องกันพระราชเสมา จึงท่านออกพระเทพา
ธิบดีศรีเทพนารายณ์ สมุहांมาตชาธิบดี
ปิตตราเทพยดาอภัยจักรีไว้ปลายอักษร แลขุน
จำน่าย ผู้มีชื่อนั้นยกไปไว้ให้เป็นข้าพระศรี
รัตนมหาธาตุ ในย่านเขาพระพุทธรูปบาทบรรพต
เขาพะโต๊ะคณะลังกาชาติแล้ว แลไว้เป็น
สำคัญ แต่^๕ไปเมื่อหน้าแลท่านปลดบัญชี
แล้วคน ๑๐๐ มีเศษ เชิงภูเขาศรีในพะโต๊ะ
ปิตตราคณะพระศรีเทพบาล เอาบาญชีเข้าไป
ถวายนั้น แลข้านั้นมอบไว้ให้พระครูเทพราช
เมาศรีปรมจารย์ราชประชาหัวเมืองพะโต๊ะ
คณะลังกาชาติตามเดิม รักษาพระศรีรัตน
มหาธาตุ ๕๐ มีเศษ พระระเบียง ๒๐ พระ-
ธรรมศาลา ๒๐ พระวิหารอุโบสถาภิกรรม
๒๐ ไร่ซ่อมแซมเล็กพระศาสนา ถวายพระ-
ราชกุศลแต่^๕ไปเมื่อหน้า

ศุภมัสดุ ๑๕๓๕^(๑) ศกอุศุภสังวัจฉรศักราช
มาศศุกรปักเข ปีมะรสมี่ดีพุทธรวเร พระครู
เทพราชเมาศรีปรมจารย์ราชประชา ปลัด
นั่ง ณ หัวจ้ง แลให้นิมิตมหาพุทธรูปแก้ว
มาครองภูเข บนเขาพะโต๊ะ แลถามเจ้าห้อง
ทั้งปวงมหาพุทธรูปเสียนให้การว่า เมื่อพระศรี
รัตนกเรือนมาแต่หัวแพ เป็นหัวเมืองพะโต๊ะ
ให้พนายจำหาเจ้าห้องทั้งปวง แลมีกฎหมาย
ไว้ในขังพระเจ้าว่าดังนี้

ในตำบลด้านทักษิณ พระครูธรรมเมธากร
หัวเมืองพะโต๊ะ ๔ องค์ แลได้ห้องนั้นสืบไป

(๑) ๕๓๕ คือ มหาศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๕๖ ปีฉลู

แก่พระครูรองผู้หลานพระเทพราชองค์ ๑
พระครูสมุหองค์ ๑ นายสุขประเพณีเชิงแสด
องค์ ๑ พระครูธรรมรังษีองค์ ๑ ออกสุข
ออกญาติบุตรองค์ ๑ พระครูเมธากรองค์ ๑
ออกเทศองค์ ๑ ด้านบุรพออกนางจอมองค์ ๑
หมื่นเทพราชองค์ ๑ หมื่นไชยภูธรองค์ ๑
อำแดงเงาะองค์ ๑ ออกนางอามทององค์ ๑
ออกพระเสรมฐีองค์ ๑ พันอินทร์องค์ ๑ ด้าน
ข้างปัจฉิมนั้น ออกองค์ ๑ นายศรีทอง
องค์ ๑ หมื่นเทพภักดีองค์ ๑ ตาชีส้องค์ ๑
นายบุญยสองค์ ๑ หมื่นเทพรักษากองค์ ๑
อำแดงสองพระองค์ ๑ ขุนศรีองค์ ๑ นาย
แก้วน้อยเพชรดี ๒ พระองค์ ๑ ออกน้อย
ขุนศรีองค์ ๑ ประขาวพรหมแฉงค์ ๑ อำแดง
อุณวัดประค่องค์ ๑ มหาราชไมตรีองค์ ๑ ด้าน
อุดร ประแดงสมขาองค์ ๑ นายไหมเพณ
ีองค์ ๑ หมอน้อยองค์ ๑ ตราไวยัง

สุกมัสศุ เดิมช่วย ณ เมืองพัทลุง สอง

หัวพันเก้าหัวปากหัวสิบ ๑ เดิมช่วย ๓๖ ชั่ง
๒๓ ชั่ง ๒ บาท แลเมื่อขณะพระยาธำรง
กษัตริย์สร้างเมืองจะทิ้งพระ แลนิมนต์พระ
มหาเถรโพนทสี่ ให้ไปเอากระบวนพระ
มหาธาตุมาแต่เมืองลังกา แลมาก่อเป็นพระ
ศรีรัตนมหาธาตุสูงเสี้ยน ๑ แลทำวิหารแลทำ
ธรรมศาลาแลอุโบสถแลทำกำแพงรอบ แลสูง
กำแพงนั้น ๖ สอก แลเอากระบวนพระศรีรัตน
มหาธาตุ แลพระวิหารเข้าไปถวายถึงกรุงเทพ
มหานคร แลสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธ
เจ้าอยู่หัว แลมีพระราชศรีทชากญาติโยม

แลที่ภูมิสัตว์แลไร่นาไถนดต้นตาลผลามิส ขก
ขาดออกจากส่วยหลวง แลให้กงเป็นข้าโปรด
คนทานสำหรับพระศรีรัตนมหาธาตุ และมี
พระราชโองการพระตำราชั้วพระจันทร์ พระ
อาทิตย์อันสถิตย์ในโลกนี้ ขาดออกจากส่วย
หลวงนั้นแล

อยู่มาเล่าไซ้ร เมื่อขณะออกเมืองราช
แสนออกมากินเมืองพัทลุง แลเมื่อครั้ง
สมเด็จพระราชมนูมีบุญ แลเห็นเขาพุทธบาท
บรรพต ณ พะโต๊ะ เป็นราชสถาน แลเข้าไป
พระนครศรีอยุธยา ทำฎีกาถวายแด่สมเด็จพระ
พระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว แลมีพระ
ราชโองการตรัสให้ก่อพระศรีรัตนมหาธาตุ ใน
บนเขาพระพุทธบาทบรรพต ณ เขาพะโต๊ะ
สูงเสี้ยนห้าวา แลยกญาติโยมให้เป็นข้าพระคน
ทานได้ ๕ ห้างงาน แลห้วงงานเศษ นารายณ์ (๑)
ได้ ๓๐๐ มีเศษ แลให้พระมหาเถรศรีสุน้อง
เขียนไว้ให้รู้จักตาขายแต่ครั้งนั้นมา

แลเมื่อครั้ง^(๒)อุซังตานะมาเผาวัดวาอาราม
แหลก ตีพระไพหารแลราชบูรทั้งหลายแตก
ซ่านเข้าป่าเป็นอันมาก อยู่มาเป็นช้านาน ก็
กลับออกมาอยู่ที่เลาหัวลิต แลนางงานชวน
กันมาแต่งวัดวาอาราม แลจัดเอาห้วงงาน แล
เจ้าพนักงานที่มิในท้องพระตำรา วางหมวด
เป็นเมืองแลกรมการ ให้มีแต่บรรดาได้ชวน
กันทำพระไพหาร แลพระห้องแล้วบังมิแล้ว
บัง จึงคิดอ่านด้วยแต่งพระมหาเถรองค์ ๑
ถือจากพระตำรา เข้าไปกรุงเทพพระมหานคร
ครั้งไปถึง ขอทำปฏิบัติแต่พุทธองค์เจ้าลังกา

(๑) นารายณ์ได้ ๓๐๐ มีเศษ : คือ ข้อมาจากคำ ตูตรนารายณ์ซึ่งแปลว่าการนับจำนวน

(๒) อุซังตานะ คือเชิงอรรถข้างต้น

ชาติ แลทำหนังสือว่าเจ้าพระยาเมืองแล
กรมการชักชวนเอาคนสี่ลบลาทนพระกลับมา
อันมีในท้องพระตำราบุรพกษัตริย์เจ้า อุทิศไว้
แต่ก่อนนั้น แลขอพระศรีภูมิปัญญาธิราช
เสนาบดีศรีสาลักษณ์เอากราบทูล แลจึงมี
พระราชโองการ ตรัสเหนือเกล้าเหนือกระ-
หม่อมว่า ให้กงตามท้องพระตำราบุรพกษัตริย์
เจ้าอุทิศไว้แต่ก่อนนั้น แลมีพระราชดำรา
สมทบเข้าตามท้องพระตำราบุรพกษัตริย์เจ้า
อุทิศไว้แต่ก่อนแล้วนั้น แลมีพระราชโองการ
ตรัสสั่ง แก่พระศรีภูมิปัญญาธิราชเสนาบดี
ศรีสาลักษณ์ ให้แต่งพระตำราสมทบเข้าตาม
ท้องพระตำราบุรพกษัตริย์เจ้า อุทิศไว้แต่ก่อน
นั้น แลข้าหลวงนายแวงออกไป แลให้มีตรา
ออกไปถึงออกญาราม ให้ออกญารามชักเอา
คนสี่ลบลาทนพระกลับมาบุรพกษัตริย์เจ้า
แต่ก่อนนั้นให้แล้ว แลให้ออกญารามไปตาม
อุษังดานะ แลครั้นตราออกมาถึง ออกญาก็ชัก
เอาคนสี่ลบลาทนพระกลับมาขึ้น แก่พระครู
ธรรมทิวากรวรบดีศรีสัทธรรมมาทิพแล้ว แล
ออกญารามก็ยกพลไปตามสลัด แล้วพากลับ
มา จึงก่อพระเจดีย์ ๓ องค์ขึ้นหนึ่ง องค์
หนุอันหนึ่งณบนจอมเขาแดงแลเรียงลงมาสุด
หัวเขาแดงเป็น ๓ อันเท่านั้น แลทำบุญให้
ทานฉลองพระเจดีย์ แลเลื่องลือเข้าไปถึงท้าว
ราชกฤษณาผู้เป็นภริยาแห่งออกญารามนั้น
ก็ยกทัพออกมาหวังจะทำบุญให้ทานแลมาตั้ง
ณศาลาหลวง จึงกระทำศาลาแลฉลอง แล
ยกแต่นั้นมาตั้งพังยาง จึงทำพระไพหารแล้ว
ต่อก่อพระพุทธรูปแล้วจึงฉลอง แลยกแต่นั้น

มาตั้งกุฎีหลวง แลทำพระไพหารแลก่อพระ
พุทธรูปองค์ ๑ ไว้ในพระวิหาร แลปลูกกุฎี
แล้วก็อ่านฉลองแลจึงถามสัปบุรุษทั้งหลาย
ว่า นาดรงหน้าพระแลหลังพระนี้ ได้แก่ใคร
แลสัปบุรุษผู้แก่ทั้งหลายบอกว่า นานางจก
จึงท้าวราชกฤษณาให้หานางจก แลนางจก
ก็มาถึงท้าวกฤษณา ๆ ถามนางจกว่า นานา
พระหลังพระนี้ เราจะขอซื้อเอาถวายไว้เป็น
นาสำหรับพระนี้ แลนางจกว่าข้าพเจ้ามิได้ขาย
แลข้าพเจ้าขอถวายเป็นนา สำหรับพระวัด
กุฎีหลวงนี้ แลนางจกว่านาข้าพเจ้าแต่เพียง
ดอนแถมถึงไม้ไผ่รวบ้าน เป็นนาสิบสอง
กระบ้ง^(๑) แลข้างหน้าพระแต่เพียงวังสะหว้า
ไปจนขันกานเล็กเป็นนาสิบสองกระบ้งเท่านั้น
แลข้าพเจ้าจะขอถวายไว้ เป็นนาสำหรับพระ
วัดกุฎีหลวงนี้ แลออกท้าวราชกฤษณา เธอก็
ว่าสาธุอนุโมทนาด้วย แลท้าวราชกฤษณา
ฉลองพระพุทธรูปแลพระไพหาร แลถวาย
นาซึ่งนางจกถวายนั้น ขกถวายไว้เป็นนาสำหรับ
พระในวัดนี้เป็นอันขาด แลถวายกุฎีอา-
รามไว้แก่พระของในสถาน ณที่นั้นแล

พระจวงเจ้าได้รักษาอยู่เป็นช้านาน แล
ถวายไว้แก่พระมหาเถรเมธากร แลพระมหา
เถรเมธากรได้รักษาอยู่เป็นช้านาน ในวัดกุฎี
หลวงซึ่งพระจวงถวายไว้

อันนี้พระมหาเถรเมธากรซื้อเอื้อยอุมา
วดี ลูกอุมาวดีซื้อลูกเอื้อยศรีจุฬา ๓ คน หญิง
๑ ชาย ๒ พี่เอื้อยช่ออกนากกร น้องหญิงช่อ
นางใหญ่ น้องชายสุดท้องชื่อเจ้าทอง ลูกนาง
ใหญ่ชื่อนางทัด นางผ่องตัดสายสะต่อเจ้าเถร

(๑) กระบ้ง = แปลง

ทองนางศรีจุฬา มาเลี้ยงเป็นลูกธรรมบุตร แล
เอาไปเลี้ยงบวชเป็นเณร แลภายหลังมาเอาไป
รับอุปสมบทอยู่มาเป็นช้านาน แลอะเขนั้น
เข้าไปกรุงเทพพระมหานคร แลเข้าไปทำปฏิ-
บัติแก่พระพุทธองค์เจ้าลังกาชาติ ว่าหลาน
ข้าพเจ้าคนหนึ่งขอสามเษตรักษาอยู่ ณ อาราม
ซึ่งออกทำวราชกฤษฎณาถวายไว้แก่พระจวง
นั้น แลพระจวงสั่งมราชเธอถามอะเขว่า วัด
นั้นใครรักษาอยู่แต่ก่อน แลอะเขก็ว่าพระมหา
เถรเมธากรรักษาอยู่ จึงพระสั่งมราชว่าชอบ
ให้^๔หมื่น^๔ชื่อน^๔แลจึงให้^๔ขอ^๔พระ^๔ครู^๔เมธากร จึงทำ
พิธี^๔บัต^๔ร์ด้วย^๔เงิน^๔แล^๔ตรา^๔ขอ^๔พระ^๔ครู^๔นั้น^๔ ณ^๔แผ่น^๔
เงินให้^๔ออกมา^๔แก่^๔อะ^๔เข แล^๔สั่ง^๔มราช^๔ก็^๔ถาม^๔อะ^๔เข
ว่า^๔ตน^๔เอง^๔ชื่อ^๔ใด จึง^๔อะ^๔เข^๔ก็^๔ขาน^๔ว่า^๔ข้า^๔พ^๔เจ้า^๔ชื่อ^๔
อะ^๔เข จึง^๔พระ^๔สั่ง^๔มราช^๔ก็^๔ให้^๔ชื่อน^๔าย^๔ศรี^๔ราช
ศรี^๔ยศ^๔ให้^๔ถือ^๔พิธี^๔บัต^๔ร์^๔ตรา^๔ขอ^๔พระ^๔ครู^๔นั้น^๔ออกมา^๔
กร^๔นั้น^๔ได้^๔เป็น^๔พระ^๔ครู^๔แล้ว แล^๔นาง^๔ผ่อง^๔ก็^๔ทำ
เบญ^๔จา^๔สระ^๔ห้ว^๔พระ^๔ครู^๔เมธากร ซึ่ง^๔เลี้ยง^๔เป็น^๔ลูก
ธรรม^๔บุตร^๔นั้น แล^๔ทำ^๔ขวัญ^๔แล้ว^๔นาง^๔ผ่อง^๔ก็^๔ผูก^๔
มือ^๔เป็น^๔ทอง^๔ ๑๐ บาท เงิน ๑๐ ตำลึง กวาย
กู่ ๑ ข้าว ๕ เกวียน แล้ว^๔นาง^๔ผ่อง^๔ก็^๔ผูก^๔มือ^๔
พระ^๔ครู^๔เมธากร

กร^๔นั้น^๔สน^๔พระ^๔ครู^๔เมธากร^๔นั้น^๔ ได้^๔แก่^๔พระ^๔-
ศรี^๔ปัญ^๔ญา^๔ผู้^๔หลาน กร^๔นั้น^๔สน^๔พระ^๔ศรี^๔ปัญ^๔ญา^๔ตาย
ได้^๔แก่^๔พระ^๔ครู^๔สะ^๔โมะ กร^๔นั้น^๔พระ^๔ครู^๔สะ^๔โมะ^๔ได้^๔แก่^๔
ทิต^๔จัน กร^๔นั้น^๔สน^๔ทิต^๔จัน^๔ได้^๔แก่^๔พระ^๔ครู^๔เมธากร
กร^๔นั้น^๔สน^๔แต่^๔นั้น^๔มา^๔ได้^๔แก่^๔นาย^๔พล อัน^๔นี้^๔วัด
กุฎ^๔หลวง นาง^๔ไส^๔ย^๔โก^๔กา^๔โช^๔ชน^๔มี^๔ลูก ๓ คน
ชาย ๑ หญิง ๒ พี่^๔ชื่อน^๔าง^๔น้อย อยู่^๔มา^๔เล่า^๔ไซ^๔ร์
ชื่อน^๔าง^๔จัก น้อง^๔ชาย^๔ชื่อ^๔อ^๔อะ^๔เข น้อง^๔คน^๔หนึ่ง^๔ชื่อ^๔
ออก^๔จัน นาง^๔สม^๔ทุ^๔ลูก^๔นาง^๔จัก นาง^๔หมา^๔ลูก
นาง^๔สม^๔ทุ ลูก^๔นาง^๔หมา^๔ชื่อน^๔าง^๔แมว น้อง^๔ชาย^๔
ชื่อ^๔อ^๔อม^๔บุตร ลูก^๔นาง^๔แมว^๔ชื่อน^๔าง^๔กง^๔ศรี น้อง^๔
นาง^๔กง^๔ศรี^๔ชื่อน^๔าง^๔ดำ น้อง^๔ชาย^๔ชื่อ^๔อ^๔อ^๔ไซ^๔ช น้อง

อ^๔อ^๔ไซ^๔ช^๔ชื่อน^๔าง^๔เทศ ๕ คน^๔นี้ ลูก^๔นาง^๔แมว
ชาย^๔หึง^๔ทวด^๔นาง^๔บุญ^๔คง นาง^๔จัน^๔ลูก ๒ คน
หญิง^๔ชื่อน^๔าง^๔แก้ว ชาย^๔ชื่อ^๔อ^๔อง^๔ัว^๔พ^๔กาน นาง^๔ท้าว
นาง^๔จัน นาง^๔นาง นาง^๔บุ^๔ศ^๔สี่^๔เป็น^๔ลูก^๔นาง^๔แก้ว
นาง^๔จัน นาง^๔พง^๔ศา นาง^๔ไส อ^๔เทพ อ^๔อ^๔วัง
อ^๔อะ^๔เข หก^๔นี้^๔ลูก^๔ทวด^๔นาง นาง^๔บุญ^๔แก้ว นาง^๔วอน
นาง^๔มณี นาง^๔ผ่อง ๔ น^๔ี้ ลูก^๔นาง^๔ท้าว อ^๔โสม
อ^๔อ^๔ราช ศรี^๔ยศ ๒ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔วอน นาง^๔โบ นาง^๔ไกร
อ^๔เทพ^๔กุม^๔าร อ^๔ส^๔อน^๔ม^๔ลิ ๔ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔มณี นาง^๔
ผ่อง^๔ลูก^๔หญิง^๔ชื่อ^๔อ^๔อด^๔น นาง^๔หมา^๔ลวง^๔พระ^๔ชัง ๒
น^๔ี้^๔ลูก^๔ด^๔ัน อ^๔พร^๔หม นาง^๔หม นาง^๔กะ^๔หะ นาง^๔ท้าว
๔ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔หมา นาง^๔ราช^๔ลูก^๔นาง^๔ท้าว อ^๔
นิ^๔าย^๔หนึ่ง นาง^๔จัน^๔ลูก ๓ คน พี่^๔ชื่อน^๔าง^๔เค^๔ย
นาง^๔สี่ อ^๔อ^๔รัต^๔แก้ว ๓ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔จัน นาง^๔หอม
นาง^๔กง ๒ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔สี่ นาง^๔สี่^๔ลูก^๔นาง^๔หอม
ชาย^๔หนึ่ง นาง^๔ทอง นาง^๔เพ^๔ง นาง^๔สี่ อ^๔อ^๔แก้ว
สะ^๔ก^๔อน ๔ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔พง^๔ศา นาง^๔น้อย^๔พร^๔หม
อ^๔เทพ^๔มะ^๔ลิ ๒ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔ทอง อ^๔อ^๔ไซ^๔ช^๔ปัญ^๔ญา
อ^๔อ^๔แก้ว อ^๔อง^๔าย อ^๔อ^๔หอม อ^๔อ^๔ส^๔อน^๔ว^๔ราช
อ^๔อ^๔กร^๔ทอง นาง^๔ทอง นาง^๔ดี ๕ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔น้อย
พร^๔หม^๔ชาย^๔หนึ่ง นาง^๔ศรี^๔จุ^๔ฬาลูก^๔นาง^๔เพ^๔ง
นาง^๔ไกร^๔ทอง อ^๔อ^๔ไซ^๔ช^๔ศรี นาง^๔บุ^๔ศ นาง^๔หมา
นาง^๔ขุน ๕ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔ศรี^๔จุ^๔ฬาย^๔ชาย^๔หนึ่ง อ^๔อม^๔ะ^๔คน
นาง^๔จัน นาง^๔ทอง ๓ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔สี่ นาง^๔พง^๔ราช
ลูก^๔นาง^๔ทอง นาง^๔ข^๔หมา นาง^๔พง ๒ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔
พง^๔ราช^๔ชาย^๔หนึ่ง นาง^๔ทา^๔ดา พอ^๔สี่ นาง^๔ปล^๔ด-
ทอ^๔ด^๔นาง ๔ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔ไส อ^๔อ^๔ส^๔วน นาง^๔ไทร-
อิน^๔ทร์ ๒ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔ทา อ^๔อ^๔ราช อ^๔อ^๔เพชร อ^๔อ^๔ดี
นาง^๔กง นาง^๔แสน ๕ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔ไทร^๔อิน^๔ทร์^๔ชาย^๔
หนึ่ง นาง^๔ดี นาง^๔ดำ นาง^๔เขา นาง^๔น้อย ๔ น^๔ี้^๔ลูก^๔
นาง^๔บุ^๔ศ นาง^๔ฝาย อ^๔อ^๔พร^๔หม^๔กุม^๔าร อ^๔อ^๔อิน^๔หม ๓
น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔ดี นาง^๔ช^๔ นาง^๔บุ^๔ศ ๒ น^๔ี้^๔ลูก^๔นาง^๔ฝาย
ทวด^๔อ^๔อ^๔ชาย นาง^๔น้อย^๔ลูก^๔หญิง^๔ชื่อน^๔าง^๔หมา
ลูก^๔นาง^๔หมา^๔ชื่อน^๔าง^๔ดา อ^๔อ^๔ศรี อ^๔อ^๔ไหม อ^๔อ^๔ขาน

นางน้อย ๕ นีลูกนางหมาอินขาหนึ่ง ตางัว
พะงานเป็นห้วงงานทำโขลงทวารพะโต๊ะตายาย
พระครูปลัด พระครูเมธากร ตาชายไชยพงศา
หมื่นเทพราชตาชายนายแรกทำโขลงทวารจำระ
๑ พระครูปลัดจำระ ๑ ตางัวพะงานไปเลี้ยง
ด้วยชาวชะลอน ชื่อนางอุมาจัน แลได้ลูก
คนหนึ่ง แลเมื่อลูกมีเรือนจึงเอานาสองท่อน
ผูกม้อลูกแลส่งไว้แก่ลูกหลาน ถ้าจะเอานา
นั้นไซ้ ให้เงินแก่นางสนมูกม้อลูก ๖ บาท
๘ อัฐ นาหนองกระเจีตำบลหนึ่ง นาทีโส
ตำบลหนึ่ง นาคอนจตำบลหนึ่ง นาเพ็งโลด
ตำบลหนึ่ง นาเพ็งหาดตำบลหนึ่ง นาเพ็งกะ-
โหงดตำบลหนึ่ง นาเพ็งนกคุ้มตำบลหนึ่ง นา
โใจจะเข้ตำบลหนึ่ง นากะสังลิตะลิต นาแก้ว
น้อย ๒ เส้น นาปากทุ่งกระตกโพธารามตำบล
หนึ่งนาแก้วน้อยกลางซ้อแก่พันสอนอินด้าลิง
๑ ซ้อเป็นคลองควายเขินมาทะเลนาต้นคลองโ
ขาว ๒ กระบี่ง เอาค่าเงิน ๓ ตำลึง ต้นขึ้นเป็น ๖
ตำลึง ๒ ตำบลนี้เป็นนาพันสอนอิน ตาพรหม
ทวดข้างเราไปเลี้ยงอานางทองน้องบาทเจ้า
พระครูพิชัย ตาทวดเขสถไปเลี้ยงอานางทอง
น้องพระเถรโพธิ์อวัง ครั้นพระเถรโพธิ์อวัง
ตายได้แก่พระครูระเลประโยชน์ ได้รักษาวัด
กุฎใหญ่สืบกันมา เมื่อน้อยทวดออเชชื่อนาง
มหาจัน ตางัวพะงานเอาไปเลี้ยง นานะสัง-
ตะลิตแต่งลูกตางัวพะงาน ฝ่ายปัจฉิมนาป่า
เสม็ดเอาคอนทั้งกะเขินเป็นแดน ในทิวปลัดนี้
นางโสภุคาเป็นต้นแลมีลูกหลานสืบจोगกันมา
แลได้สร้างไร่นาโตนดต้นตาลผลามิสไว้บรรดา
มีในทิวพระครูปลัดแลวัดกุฎีหลวง แลนาหลัง
วัดกุฎีหลวง เป็นนา ๕ ท่อน ทักษิณคลองชาย
น้อย นานางน้อยนางจักไปถึงหลังวัดชะลอน
เป็นนา ๑๑ ท่อน ออเช ออจัน ไปถึงหลังวัด

ชะแมเป็นนา ๒๑ ท่อน นานางจัน นางแก้ว
ตางัวพะงาน ได้ตั้งไว้เมื่อครั้งเป็นห้วงงานทิว
๑ แลเมื่อพระเทพปัญญาเป็นหัวเมืองพะโต๊ะ
ทิว ๑ แลบาทเจ้าสวนเป็นพระครูปลัด แล
หลวงขจรเขาไชยศรี ขุนเทพมालาว่านาเถ้า
แก่นทอง ๓ ท่อน นาเถ้าไชยพงศาท่อน ๑ นา
เถ้าพันท่อน ๑ นาเถ้าสระร่าท่อน ๑ นา
นางโบ ๒ ท่อน นาเถ้าศรีพุทธท่อน ๑
นานางรอด ๒ ท่อน นานางเพ็งท่อน ๑
นานางเกษ ๓ ท่อน นานางขั้หมา ๘ ท่อน
นาขุนเทพมालา ๔ ท่อน นาหลวงนางราช
นางเกษ นางท้าวแกแร นางขุน ท้ายวัง
ตรงมขามขาว เป็นนา ๓ ท่อน นานาง
เกษ ๒ ท่อน นานายพัน ๓ ท่อน นาดานา
๒ ท่อน นานางเทาทักษิณคลองตานา ๒ ท่อน
นาเถ้าบุญวังเสม็ด ๔ ท่อน นาขุนพวงติด
หลวงนางเถ้า ๒ ท่อน นานางเถ้า ๔ ท่อน
นาเถ้าบุญ ๕ ท่อน นาหลวงขังศรีข้างเหล็ก
เป็นนา ๕ ท่อน นางทั้งนี้เป็นพรรคพ้อง
พี่น้องวานเครือ ข้าพระวัดกุฎีหลวงแห่ง
เดียวกัน ในทิวปลัดฝ่ายทักษิณ แต่ทะเล
กิมเล้นมาดอนเกิด แต่ดอนเกิดเล้นมาคลอง
นวกก กตซอลงตามลำคลองถึงทะเลสาบ
ฝ่ายอุดร แต่ทะเลกิมเล้นมาตะพังพรหม แต่
ตะพังพรหมเล้นมาถึงคลองผักหนาม แต่
คลองผักหนามไปมองพวก แต่มองพวกเล้น
ไปโตนดสิบ แต่โตนดสิบเล้นไปดอนพัง
กระเขิน แต่พังกระเขินไปลำภูเสย

ชมภูพลพระครูธรรมรังษี ให้นาแก่เถร
เหล่าทักษิณคลองเขาตะพังกระสัง ๕ ท่อนให้
นาแก่เถรทิศอุดรคลองเขาในตะพังกระสัง
เป็นนา ๕ ท่อน ๒ ห้วงงาน สมโภชพระห้อง
แลรักษาเจ้าคณะ ฯ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

ตีพิมพ์ที่ กรุงเทพมหานคร
นายเฉลียว จันทารักษ์ ผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา
ก.ศ. ๒๕๑๐